Թ· ՏԱՐԻ 2406 ԹՈՒԱԿԱՆ ՀԱՅՈՑ 25 ԱՐԱՑ 4384 1 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1892 14 ՐԵՃԷՊ 1309 ՇԱԲԱԹ

40 ՓԱՐԱ
ՆԱՄԱԿ ԿԱՄ ՈՐ ԵՒ ԻՑԷ ԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԷՏՔ Է ՈՒՂՂԵԼ
ԱՌ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐԵՒԵԼՔ ՕՐԱԳՐԻ
Ղալաթիա, Կ· Պոլիս

درعلیه‌ده غلطه‌ده نورادونکیان خانده آرەوەلق
غزته‌سی اداره‌سنه

Direction du journal AREVELK
Galata, CONSTANTINOPLE

ԱՐԵՒԵԼՔ
ՕՐԱԳԻՐ
Քաղաքական եւ Ազգային

40 ՓԱՐԱ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Կ· Պոլսոյ համար Տարեկան գաւառաց միջոցաւ 150
» » Վեցամսեայ » » 75
» » Եռամսեայ » » 40
Օտար երկիրներ Տարեկան Ֆրանք 36
» » Վեցամսեայ 28
Ընկեր թուղթի վրայ ծանուցանելոց տողը Տարեկան Ծախ Ունի 3
Յատուկ թղթատարի ծախք միջոցին ......Ղրշ· 50

Խմբագրութեան ուղղուած նամակ կամ յայտ գրութիւն ետ չի տրուիր·

Les annonces sont reçues
AUX BUREAUX DU JOURNAL

Արեւելքի ներկայ համարը, բաց ի իւր սովորական նիւթերէն, կը պարունակէ նաեւ հետեւեալ յօդուածներ.

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՏՈՔԹ· ՌՕՊԷՆՍՕՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ· Սպիտակ յուղարկաւորութիւն·—Տերունիներու մահը·—Լուսնին ճեգնութիւնը·—Գաճէ մարդերուն զարմանքը։ Ա· ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ՎՈՍՓՈՐԷՆ Ի ՆԵՎԱ (Ճանապարհորդական տպաւորութիւնք·—Օտեսա) Պ· ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ Պատմութիւն հայոց գաղթականութեան եւ շինութեան եկեղեցւոյ նոցա ի Լիվոռնօ քաղաքի· Յ· Յ· ԱԼԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՔ
Գողը·—Ցօգոյն Սէրեր ԶԵՓՀԻՐ
Իղձ—Ծածկեցէք զիս ՖԱՆԹԱԶԻՕ

ԱՆԳԼ· ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ (Պէյքըն) Յ· Գ· ԵՐԿԱՆԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ· Շրջագայութիւն նկարչաց աշխարհին մէջ· Ա· ՖԷԹՎԱՃԵԱՆ

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ Ե· ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

ՃԻՒՆԻՆ ՏԱԿ Տ· Ա·

Կը յիշեցունենք «Արեւելք»ի հատաքէ գնողներուն որ չմոռնան ներկայ թերթին հետ լրագրավաճառէն պահանջել նաեւ յաւելուածը որ անջատ թուղթի վրայ տպուած է։ Ամբողջին գինը 40 փարա։

Կ· ՊՈԼԻՍ, 1/13 ՓԵՏՐ· 1892

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՔ

Ազգային կացութիւն

Ինչպէս որ ազգային լրագրաց մէջ ծանուցուած է արդէն, Սահմանադրութեան 61րդ յօդուածը կը տրամադրէ թէ երբ Ազգային Ժողովն արտաքոյ կարգի նիւթեր գումարելու պէտք ունենայ, Պատրիարքարանի կողմէ Կայսերական Կառավարութեան իմաց տրուելով, անոր հաճութիւնը կ'առնուի։ Նոյն յօդուած ուրիշ պարբերութեամբ մը նշանակած է նաեւ թէ Ազգային Ժողովը կը մասնակցի Կաթողիկոսի ընտրութեան։ Ըստ այսմ, Ամեն· Ս· Պատրիարք Հայրը Կայսերական Կառավարութեան դիմելով, անոր հաճութիւնը խնդրած է Ազգային Ժողովոյ բացման, այս խնդրոյ վրայ տալու համար այն որոշումներ որք Ազգային Ժողովոյ եւ ո՛չ թէ Խառն Ժողովոյ ձեռնհասութեան կը պատկանին։ Կայսերական հրամանն ստացուելուն պէս, Ազգային Ժողովը պիտի գումարէ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հայրը։

⁂

Էջմիածնէն եկած լուրեր շփոթ են միշտ։ Յայտնի է թէ Գեր. Տեղապահն իւր չուզած մարդիկն հանել տալով Սինոդէն եւ ուզած մարդիկն անդամ կարգել տալով, ամեն իշխանութիւն ամփոփած է իւր ձեռքին մէջ, եւ ոչ նուազ յայտնի է թէ Ն· Գերապատուութիւն կը գործէ Գեր· Արիստակէս եպիսկոպոս Սեդրակեանի խորհրդով, որ Սինոդի վարիչ անդամն է այսօր։ Էջմիածնի վարչութիւնը կուսակցութեան մը ձեռքն անցած ըլլալով, բնական է որ նոյն աղբիւրէ բխած ամեն տեղեկութիւնք վարդագոյն ցուցնեն իրաց վիճակը։ Մեք ալ՝ իբրեւ Հայ՝ կը սիրէինք հաւատալ թէ իրօք այնպէս լինէր։ Բայց թող թէ զրկեալներու եւ արտաքսեալներու խմբէն բոլորովին տարբեր լուրեր կ'առնուին, իբրեւ պաշտօնական ծանուցուած վաւերական տեղեկութիւններէ կ'երեւի թէ գործերն այնքան յաջող ճամբու մէջ չեն, եւ Ազգի եւ Եկեղեցւոյ իրաւունքները չեն պաշտպանուիր ինչպէս որ պէտք է։ Օրինակի համար, անցեալ օր պաշտօնապէս ծանուցուեցաւ թէ ռուս կառավարութիւնը Սինոդի քով ունեցած իւր վրացի ներկայացուցչին (Պրոկուրորին) տրամադրութեան ներքեւ դրեր է Սինոդի ամբողջ դիւանատունն իւր արձանագրութեամբք, տումարներով, օրագրութեամբք, եւն, Պրոկուրորին իշխանութեան ենթարկեր է նաեւ Սինոդի քարտուղարն, որուն եւ Սինոդի ամեն աստիճանաւորաց անուանումներն եւ պաշտօնանկութիւնք իւր առաջարկութեամբ պիտի կատարուին այսուհետեւ, Կաւկասիոյ կուսակալին կամ ներքին գործոց նախարարին ձեռամբ։ Այս կը նշանակէ պարզապէս թէ Մայր Աթոռոյ վարչութեան որոշմունք Պրոկուրորին ուզած ձեւով պիտի արձանագրուին, անոր չուզած որոշմունք չպիտի արձանագրուին, եւ թղթակից մը կը գրէ մեզ թէ հեռի չէ այն ժամանակն ուր պիտի ծանուցուի թէ այս ամեն տումարք եւ արձանագրութիւնք ռուսերէն գրուին։ Սինոդին ռուսացման ճամբուն մէջ առնուած այս քայլ անշուշտ պատուաբեր յաջողութիւն մը չէ Պրոկուրորին հետ հաշտ գտնուող արդի վարչութեան համար, եւ մխիթարական հետեւանքներ չի խոստանար։

⁂

Ազգ· Վարչութեան Խառն Ժողովն յատուկ քուէով մը հաւանութիւն եւ շնորհակալութիւն յայտնեց Ամեն· Ս· Պատրիարք Հօր կոնդակին համար, որով առժամանակեայ պատիժ մը սահմանած է Պէշիքթաշի Նախորդ քարոզչին, վերջնական տնօրինութիւնը թողլով ընտրելի Հայրապետին։ Այն կոնդակը դրած միջոցին Ն· Ամենապատուութիւն իւր ձեռաց մէջ ունէր Կրօնական Ժողովոյ ատենապետին, Պատրիարքական փոխանորդին, Պատրիարքարանի գործակատարին եւ Մայր-Եկեղեցւոյ Թաղական Խորհրդին ներկայ գտնուած երկու անդամոց տեղեկագիրն, յայտարարող թէ Պէշիքթաշի քարոզիչը պաշտօնական մարմնոյ առջեւ յիշեալ խոստովանած է իրեն վերագրեալ ծանր յանցանքն, որ սոսկ անձնական եւ շահախնդրական միտում ունէր։ Որչափ եւ խնդիրը սոսկ անձնական լինէր, տարակոյս չկայ թէ եկեղեցականութեան պատուոյն նախանձախնդիր ամեն Հայ նոյն կոնդակաւ արտայայտեալ ցաւն իւր սրտին մէջ զգացած է, տածելով միանգամայն սա մխիթարական համոզում թէ Պէշիքթաշի նախորդ քարոզչին վերագրեալ յանցանքը բարեբախտաբար հայ եկեղեցականութեան մէջ նմանը չունեցուած ապերախտութիւն մ'էր, եւ առժամանակեայ պատիժ զոր Ամեն· Ս· Պատրիարք Հայրը փութաց տնօրինել ի դէպ ժամու եկաւ ցուցնել թէ հայ պաշտօնական եւ եկեղեցական մարմինք՝ ինչպէս եւ հանրային կարծիքը՝ կը դատապարտեն այսպիսի չարաչահութեան գործեր։ Պէշիքթաշի նախորդ քարոզիչն այժմ անպաշտօն վիճակի մէջ կը մնայ, եւ կը լսենք թէ ստոյգ չէ մեր պաշտօնակիցներէ միոյն այն լուր թէ հեռաւոր վանք մը պիտի երթայ ի մնալ։

⁂

Այս եւ նմանօրինակ խնդիրներու եւ դէպքերու վրայէն որչափ եւս համառօտ անցնինք, հանրային կարծիքը պէտք է թիւր ստուերութեանց դէմ զգոյշ գտնուի, այն վստահութեամբ թէ Ամեն· Ս· Պատրիարք Հօր խորհրդակից եւ աջակից կը գտնուի Վարչութիւն մը, որ իւր կազմութեամբ ամեն վստահութիւն կը ներշնչէ թէ իրեն աւանդեալ շահուց եւ արտօնութեանց անվթար պահպանութեան հոգ պիտի տանի։ Արդի Վարչութիւնը սա մասնաւորութիւնն ունի որ վերակազմեալ Ազգային Ժողովոյն մէկ մանրանկարը կրնայ նկատուիլ, յորում զանազան տարերք լաւ ներկայացեալ են, եւ կը յիշուի թէ ներկայ Քաղաքական Ժողովոյ ընտրութեան հետեւեալ օրն իսկ Արեւելքի մէջ երեւցած խմբագրական մը աւելի օգտակար կը գտնէր այսպիսի ընտրութիւն մը, քան այնպիսի կազմութիւն մը յորում միակ նշանաւոր անուան մը շուրջ երկրորդներու խումբ մը բոլորէր։ Կը կարծուէր թէ Քաղաքական Ժողովոյ մը մէջ ատենապետացու քանի մը անձերու միանգամայն ներկայութիւնն աշխատութեանց արգելք պիտի լինէր։ Արեւելք, ընդհակառակն, յայտ կը գտնէր երաշխաւորութիւն մը թերի մտածուած տնօրինութեանց դէմ, երբ մանաւանդ հաստատուած է թէ ի դէպ չէ եւ կարելի չէ առաջուան յաճախութեամբ Ազգ· Ժողով գումարել, եւ երբ ուրիշ ամեն ժամանակէ աւելի պէտք է որ Վարչութիւնն ըստ կարի հայելին լինի այն ժողովոյն ուստից բխած է։ Այսպիսի կազմակերպութիւն ուրեմն երաշխաւորութիւն մը պէտք է նկատուի թէ Վարչութեան տուած որոշմունք յետ հասուն խորհրդածութեան կը տրուին, մինչեւ իսկ երբ անոնց շարժառիթք մանրամասնութեամբ չբացատրուին ի շարս վարչական տնօրինութեանց կամ խմբագրականաց մէջ, եւ արդի Պատրիարքն ալ այնքան սահմանադրական է որ կարելի չէ երեւակայել թէ օրինօք գծեալ սահմանէն անդին անցնի։ Ընդհակառակն, եթէ Պատրիարքական գործողութիւնք մինչեւ այն գիծն հասնի, աւելի եւս մեծ պատճառ կայ գոհ մնալու։

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԴԻՄԱԿԱՒՈՐ ԵՒ ԱՆԴԻՄԱԿ
Ի ՆՊԱՍՏ
ՄԻԱՑԵԱԼ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՅՈՑ
Շաբաթ, 15/27 փետրուար, 1892
Ի ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ ԲԵՐԱ

Անդամ Կարգադիր Յանձնաժողովի

Տեարք՝
Ժ· տը Ֆօրնի (Քօմմանտէօր), Ընդհ. Տնօրէն Օսմ. Ծխախոտի Ռէժիի, Նախագահ
Ագարեան Ժօզէֆ Փոխնախագահ
Սրվանձեան Կարապետ էֆ· Քարտուղար

Տեարք
Աստարճեան Պօղոս
Գազազեան Համբարձում
Եուսուֆեան Տիգրան էֆ· Անդամ Առեւտրոց Ա· Ատենի
Եփրեմեան Եփրեմ
Զօհրապ Գրիգոր
Էգնայեան Կարապետ
Էսաեան Վահան
Թահթապուրեան Ագաթան
Թաշճեան Սարգիս
Թաշճեան Յակոբ
Թորոսեան Յովհաննէս էֆ· Հարցաքննիչ Դատաւոր Պոլսոյ Նախ· Դատարանի
Թօփալեան Գէորգ
Ինճէեան Միհրան
Խումարեան Կարապետ էֆ· Անդամ Վճռաբեկ Ատենի
Կիւլպէնկեան Կիւլպէնկ
Կիւլպէնկեան Յովհաննէս էֆ·
Մախօխեան Սենեքերիմ
Մանուկեան Մ· Արմենակ
Մաքսուտ Սիմոն պէյ
Մըսըրեան Գրիգոր
Միւնիր պէյ Ընդհ· Քարտուղար Ա· Տ· Գործոց Նախարարութեան
Յակոբեան Մարտիկ
Յովակիմեան Միհրան
Ունճեան Աբիկ էֆ·
Չէչէեան Յակոբ
Սթամպօլեան Յովակիմ
Տիլփէր Զարեհ էֆ· Օսմանեան Բանկի Խորհրդոյ Գանձոյ Պաշտօնատան

Տնտեսական հարցեր

Ֆրանսայի Պանքային բաժնետէրց ընդհանուր ժողովն անցեալ շաբթուն տեղի ունեցաւ։ Ըստ օրինի կը կազմուի ամենէն աւելի արժեթուղթ ունեցող 200 անձերէ։ Ասոնք ըստ մեծի մասին տարիքոտ մարդիկ են, որք հին եւ լաւ պահուած հարստութիւններ ունին· զի Ֆրանսայի Պանքային բաժնեթղթոց խոշոր ծրարք շուտով ձեռք չեն փոխեր։ Այս տարեկան ժողովոյ անդամ են Ֆրանսայի կարեւորագոյն սեղանաւորք, ո՛չ անոնք որ Սակարանի մէջ շահադիտութեամբ կը պարապին, այլ անոնք որ գիտեն վաստկիլ եւ պահել։ Ժողովոյ այս վերջին նիստ մելամաղձիկ էր քիչ մը, զի ամենայն ինչ ժողովրդականացնելու եռանդեամբ, խորհրդարանն, որ պարբերաբար կանոն կը դնէ այս պետական Պանքայի վրայ, կ'ուզէ բաժնետէրց տարեկան ժողովն ընդարձակել, աւելի շատ բաժնետէրեր ընդունելով անոր մէջ։ Բայց ասով Պանքային գործն աւելի յառաջ պիտի չերթայ կ'ըսուի· զի խնդիր բազմութեան մէջ չի կայանար անպատճառ, ինչպէս կ'երեւի ֆրանսական ուրիշ դրամատանց ընդհանուր ժողովներէ։

Ֆրանսայի Պանքային կառավարչին ներկայացուցած 1891 տարւոյ հաշիւէն երեւցաւ որ առաջին վեցամսեին շահն եղած է 27 միլիոնի չափ, երկրորդ վեցամսեինն 23 միլիոնէն աւելի, որով բաժնետէրց տարեկան շահ կը տրուի առ մէն մի բաժին 165 ֆ· 65 ս։ Բոլոր տարւոյն ծախքն եղած էր 16 միլիոն ֆրանք։

⁂

Ֆրանսական մեծ եւ փոքր դրամատուներ իրենց անցեալ տարւոյ հաշուեկշիռներն հրատարակեցին, յորմէ կ'երեւի թէ առանց բացառութեան ամէնքն ալ վնասուած են անցեալ տարի իրենց դէմ ուղղեալ խիստ պայքարէն, որ հետեւանք էր Ֆրանսական Հրապարակը ցնցող վերջին ձախողուածոց։ Գործերը պակսած են ընդհանուր կերպիւ, յորմէ յառաջ եկած է փոքր դրամատուներն իրարու հետ կամ մեծերուն հետ ձուլելու ընդհանուր շարժում մը։ Անցեալ շաբթու եւս գիներ կոտրողները բաւական գործ տեսան։ Մասնաւորապէս օսմ· թղթոց կոտրուիլն (Րումելիի Երկաթուղւոյ թուղթերէն զատ) բացատրեցինք արդէն, եւ կրկնելու պէտք չկայ Պէյրութ-Դամասկոս-Հօրանի երկաթուղին շինելու համար ի հրապարակ հանել ուզուած փոխառութեան չյաջողիլն, եւ մինչեւ արեւելեան թղթոց դրամատան չկազմուիլն, ինչ ինչ կէտերու վրայ վստահութիւն չլինելուն պատճառաւ։ Բայց Փարիզի Սակարանին մէջ երեւցած անկումը վերագրեցաւ մասնաւորապէս սեղանաւորի մը կամ պանքայի տնօրէնի մը բաց մը թողլուն, զոր սակայն իւր ընտանեաց անդամք տուժեցին, եւ յուսահատք այս դէպքէն առիթ առնելով շատ մը սեղանաւորներ հարուածեցին։ Ելմտական Նախարար Պ· Ռուվիէ հրապարակին համար այնքան կարեւոր անձնաւորութիւն մը նկատուած է՝ իւր փրկարար միջամտութեամբք՝ որ իւր հիւանդութիւն գիները կոտրելու պատրուակ մ'եղաւ։ Եւ յետոյ, գիները պէտք էր շարժել քիչ մը, որպէս զի գործ ըլլար։

⁂

Էկօնոմիսդ Ֆրանսէ, ծանուցանելէ ետքը թէ Սպանիոյ հետ առեւտրական յարաբերութիւնք խզուած են վերջապէս եւ մաքսային պատերազմն սկսած է, թէ Պելճիա եւ Զուիցերիա եւս Ֆրանսայի նուազագոյն մաքսի դրութեան պիտի համակերպին այնքան ժամանակ միայն որքան պէտք է բանակցութիւններն յառաջ վարելու համար, կը յարէ թէ Ֆրանսայի ընդունած մաքսային նոր դրութեան հետեւանքներն անմիջապէս զգալի պիտի չլլին, եւ կը հաշուէ թէ ի նախատեսութիւն մաքսերու բարձրացման մթերեալ վաճառք եւ պաշար 3-4 ամիս պիտի տեւեն· զի ճարտարագործութիւն եւ վաճառականութիւն այնքան պաշար միայն կրնան մթերել որքան իրենց տրամադրելի դրամագլուխք ներեն։ Չորս ամիս ետքը միայն զգալի պիտի լինին նոր դրութեան հետեւանքներն, եւ Պ· Լըռուա-Պօլիէօ համոզուած է թէ Ֆրանսա տխուր փորձառութիւն մը պիտի ընէ յայնժամ, եւ ժողովուրդն իսկ զգացնելով, Երեսփ· Ժողովոյ առաջիկայ ընտրութեանց մէջ, տնտեսական առողջ գաղափարներով տոգորեալ երեսփոխաններ պիտի ընտրէ։

⁂

Նոյն տնտեսական թերթ իւր վերջին թուով, (6 փետր· շաբաթ,) կը գտնէ թէ յունուարի վերջի հաշուեյարդարութեան շատ դիւրին պայմաններու մէջ կատարուիլը կը ցուցնէ թէ հրապարակն իւր թմրած վիճակէն հանել կ'ուզուի· զի Գերմանիոյ, Ռուսիոյ, Աւստրիոյ-Հունգարիոյ եւ Յունաստանի կառավարութիւնք փոխառութիւններ պիտի ընեն ի մօտոյ, ընդ ամենայն մէկ միլիառ 200 հազար միլիոն ֆր· ի արժէքով։ (Գերմանիոյ կրկին փոխառութիւնը շաբթուս մէջ տեղի ունեցաւ, 3—4 պատիկ ստորագրուելով, եւ թէպէտ ռուսական վերջին փոխառութեան պէս եօթնպատիկ ստորագրուած չլլինի, աւելի իրական կերպիւ յաջողած կը թուի. զի շահադիտութիւնը չէ մասնակցած գործին, ինչպէս չարաչար մասնակցեցաւ եւ գործնականապէս ձախողեցուց ռուսական վերջին փոխառութիւնը։)

Էկօնոմիսդ կ'ըսէ թէ վերջին եօթնեակին մէջ ուզուեցաւ ընդհանուր բարձրացում մը յառաջ բերել գնոց վրայ, ի դիւրութիւն ծանուցեալ սեղանաւորական այն մեծ գործողութեանց, բայց այս շարժում շուտով չէր կրնար ծաւալիլ· զի հրապարակին նուազ քաջառողջ մասերն, օրինակի համար վարկի ընկերութիւնք, վերստին ցնցուեցան, բան մը որ անոնց մէկ քանիին համար արդարացի է կա-

---

—)(24)(—

ԹԵՐԹՕՆ
ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ԺԻՒԼ ՎԵՐՆ

ՌՕՊԷՆՍՕՆՆԵՐՈՒ ԴՊՐՈՑԸ

Թէեւ մէգ մը դեռ կը շրջապատէր ծովեզերքն ու ծովը· բայց արդէն այդ մառախուղը կը սկսէր հիւսիսային եւ արեւելեան կողմերը փարատիլ արեգակնային ճառագայթներու ազդեցութեան տակ որք քիչ քիչ պիտի խտացնէին զայն։ Օդը շատ գեղեցիկ ըլլալ կը խոստանար այդ օրը։

Կոտֆրեյ, ամուր գաւազան մը կտրելէ յետոյ, երկու մղոնի չափ տեղ գնաց մինչեւ ծովեզերքին այն մասը զոր դեռ չէր տեսած եւ որուն դարձուածքը կը կազմէր Ֆինա կղզիին երկայն ու սուր ծայրը։

Հոն, նախ ճաշ մը ըրաւ խեցիներով, սլականջներով եւ ամենէն աւելի պատուական պզտիկ ոստրէներով որոնցմէ մեծ քանակութեամբ կը գտնուէր հոն։

«Եթէ նեղը մնանք, միշտ ուտելիք ունինք վերջապէս։ Ահաւասիկ հազարներով ոստրէ, այսչափը ամենէն բազմապահանջ ստամոքսին աղաղակներն իսկ կրնայ լռեցնել։ Եթէ Թարթըլէթ կը գանգատի, պատճառն այն է որ անիկա չ'սիրեր այս թուլամորթները···։ Է՛հ, ան ալ կը սիրէ։»

Եւ իրաւ է թէ եթէ ոստրէն չ'կրնար հացին ու մսին տեղը բռնել բացարձակապէս, այդու հանդերձ շատ սնուցիչ նիւթ մըն է, պայմանաւ որ շատ ուտուի։ Բայց, որովհետեւ այդ թուլամորթը շատ դիւրամարս է, կարելի է առանց վտանգի շատ ուտել անկից։

Նախաճաշն աւարտելէ յետոյ, Կոտֆրեյ իր գաւազանն առաւ նորէն եւ շեղ ճամբով մը դէպ ի հարաւային արեւմուտ ուղղուեցաւ, առուակին աջ եզերքէն քալելով։ Այդ կերպով, մարգագետնին մէջէն, պիտի հասնէր մինչեւ այն ծառի փունջերը զորս առջի օրը նշմարած էր մացառներու եւ թուփերու գիծերէն անդին զորս կ'ուզէր մօտէն դիտել։

Կոտֆրեյ յառաջացաւ այդ ուղղութեամբ երկու մղոնի չափ տեղ։ Առուակին ափունքէն կ'երթար, որ թաւիշի պէս կարճ ու խիտ դալարիքով մը կազմուած էր։ Ջրային թռչուններու երամներ կը թռչտէին մեծ ծաժխոր ի տես այդ նոր էակին որ կուգար իրենց երկիրը որք կը կոխէր։ Հոն ալ, տեսակ տեսակ ձուկեր առուակին վճիտ ջուրերուն մէջէն կը վազէին, որուն լայնութիւնն, այդ մասին մէջ, կրնար չորս հինգ ճարտա համարուիլ։

Այդ ձուկերը շատ դժուար չէր բնականաբար որսալ· պէտք էր սակայն զանոնք եփել· միշտ այդ անլուծելի խնդիրն էր։

Բարեբաղդաբար, Կոտֆրեյ, մացառներու առաջին գիծին մօտ հասնելով, երկու տեսակ պտուղ կամ արմատ տեսաւ որոնց ոմանք պէտք ունէին կրակի վրայ եփելու ուտուելէ առաջ, եւ որոնց միւսներն իրենց բնական վիճակին մէջ ալ կրնային ուտուիլ։ Այդ երկու բոյսերը շատ կը գործածեն Ամերիկայի Հնդիկները։

Առաջինը մին էր «քամաս» կոչուած այն թուփերէն որք ամեն մշակութեան անյարմար հողերու մէջ իսկ կը բուսնին։ Իրենց արմատներով որք սոխի մը կը նմանին, տեսակ մը ալիւր կը շինեն որ մեծապէս սննդարար է, եթէ գետնախնձորի պէս չուտեն զայնս պարզապէս։ Բայց, երկու պարագաներուն մէջ ալ, պէտք է զանոնք եփել կամ տաքցնել։

Միւս թուփը կ'արտադրէր տեսակ մը կոճղէզ աւելի երկայն քան լայն ձեւով, որ կը կրէ «եամֆ» բնիկ անունը, եւ եթէ «քամաս»էն նուազ սնուցիչ սկզբունքներ կը պարունակէ, այս պարագային մէջ շատ աւելի նախընտրելի էր քանի որ հում կ'ուտուէր։

Կոտֆրեյ, այս գիւտն ընելուն մեծապէս գոհ, կերաւ կշտացաւ, եւ Թարթըլէթին նախաճաշն ալ չմոռնալով, դէզ մը առաւ անոնցմէ եւ ուսին վրայ դնելով Ուիլ-Թրիին ճամբան բռնեց նորէն։

Ալ աւելորդ է ըսել թէ շատ լաւ ընդունուեցաւ երբ իր եամֆի պաշարովն հոն հասաւ։ Դասատուն անյագօրէն լափեց, այնպէս որ աշակերտն ստիպուեցաւ «ալ հերիք է» ըսել։

—Է՛հ, պատասխանեց, այսօր այս արմատներէն ունինք, ո՞վ գիտէ, վաղն ալ պիտի ունենա՞նք։

—Անտարակոյս, ըսաւ Կոտֆրեյ, վաղն ալ, միւս օրն ալ, աւելի միւս օրն ալ, միշտ։ Կը բաւէ որ երթանք քաղենք այն տեղէն։

—Լաւ, Կոտֆրեյ, է՛ այդ քամա՞սը։

—Այդ քամասէն ալիւր եւ հաց պիտի չշինենք, երբ կրակ ունել չյաջողինք։

—Կրա՛կ, գոչեց դասատուն գլուխը թօթվելով, կրա՛կ։ Եւ ինչպէ՞ս պիտի շինենք···

—Ի՞նչ գիտնամ, պատասխանեց Կոտֆրեյ, բայց, այս կամ այն կերպով, վերջապէս միջոցը պիտի գտնենք։

—Երկինք լսէ ձեր ձայնին, սիրելի Կոտֆրեյս, եւ երբ կը մտածեմ թէ կան այնչափ մարդիկ որք պզտիկ փայտի կտոր մը իրենց կօշիկին ներքանին քսելով կրնան կրակ արտադրել, կատղելս կուգայ···։ Ո՛չ, երբեք պիտի մտքէս չանցընէի որ իմ սեւ բաղդս օր մը զիս այս վիճակը պիտի ձգէր, Մօնկօմէրի-Սթրիթի մէջ երեք քայլ եթէ առնէիր, ճէնթլմէն մը դիմացդ կ'ելլէր, բերանը սիկառ մը ունենալով, եւ յօժարակամ պատրաստ իր այդ կրակէն քեզի տալու, մինչդեռ հո՛ս···։

—Հոս Սան-Ֆրանչիսքօ չենք, Թարթըլէթ, ոչ ալ Մօնկօմէրի Սթրիթի մէջ, եւ կարծեմ թէ շատ աւելի խելացութիւն է անցորդներուն առատաձեռնութեան վրայ չդնել յոյսերնիս։

—Բայց այս ատեն ինչո՞ւ անհրաժեշտ եղած է որ հացն ու միսը եփուին։ Ինչո՞ւ բնութիւնն զմեզ այնպէս չէ շինած որ մեր գտնուած տեղին օդէն ապրէինք։

—Այդ ալ կ'ըլլայ օր մը, ըսաւ Կոտֆրեյ ժպտելով։

—Կը կարծէ՞ք···։

—Կարծեմ թէ գոնէ մէկ քանի գիտուններ ատով կը զբաղին։

—Կարելի՞ բան է։ Եւ ի՞նչ բանի վրայ կը հիմնուին սնուցման նոր եղանակ մը ստեղծելու համար։

—Սապէս կը խորհին, պատասխանեց Կոտֆրեյ· մարսողութիւնն եւ շնչառութիւնը յարակից գործողութիւններ են, որոնց մին կրնայ միւսին տեղը բռնել թերեւս։ Արդ, այն օրն ուր քիմիագիտութիւնը պիտի գտնէ այն գաղտնիքն որով մարդուն սննդեան համար հարկաւոր եղած նիւթերը շնչառութեան հետ ալ նոյնանան, այն օրը խնդիրը լուծուած է։ Ատոր համար պէտք է օդը սնուցիչ ընել։ Ճաշ ուտելու տեղ պիտի շնչենք, ահաւասիկ։

—Ա՜խ, ի՛նչ ցաւալի բան որ, այդ թանկագին գիւտը դեռ չէ եղած, գոչեց դասատուն։ Ինչպէս սիրով պիտի շնչէի վեցեակ մը սնուցիչ եւ կտոր մը Քօրն-Պիֆ, միմիայն ախորժակս բանալու համար։

Եւ Թարթըլէթ, հեշտաւէտ երազախոհութեան մը մէջ կիսովին թաղուած, որուն մէջ կը տեսնէր մթնոլորտային հիւթալից ճաշեր, անգիտակցաբար բերանը կը բանար, լիաթոք կը շնչէր, մոռնալով որ հազիւ սովորական եղանակով սնանելու համար քիչ մը նիւթ ունէր։

Կոտֆրեյ սթափեցուց զայն իր խոկմունքէն եւ գործնական մտածութեանց առաջնորդեց զայն վերստին։

Ուիլ-Թրիին ներսը իրենց բնակարանն աւելի կատարեալ կերպով հաստատելու եւ տեղաւորելու խնդիրն էր հիմայ ամենէն կարեւորը։

Առաջին խնամքը զոր տարին, իրենց ապագայ բնակարանը մաքրելն եղաւ։ Նախ պէտք եղաւ մեծ քանակութեամբ դուրս հանել բուսական փոշի, որ կը ծածկէր հողը եւ որուն մէջ մինչեւ սրունքին կէսը կ'ընկղմէր ներս մտնողը։ Երկու ժամ աշխատելով հազիւ յաջողեցան ի գլուխ հանել այդ տաժանելի գործը, բայց վերջապէս սենեակն ազատեցաւ այդ փոշեպատ խաւէն, որ ամենափոքր շարժման մը կը բարձրանար ամպի պէս։

Հողը հաստատուն, կարծր էր, որպէս թէ քարէ ըլլար, սեքուօիայի այն լայն արմատներով որք կը ճիւղաւորուին մակերեւոյթին վրայ։ Անհարթ էր, բայց ամուր։ Անկիւններ ընտրուեցան խշտեակները տեղաւորելու համար, որք ուրիշ բանէ չէին կազմուած բայց եթէ արեւուն տակ լաւ մը չորցած խոտի դէզեր։ Գալով միւս կարասիներուն, բազրոց, աթոռակ կամ սեղան, անկարելի չէր ամենէն հարկաւորները շինել, քանի որ Կոտֆրեյ ունէր պատուական դանակ մը, որուն վրայ կար սղոց մը եւ յօտոց մը։ Արդարեւ կարող ըլլալու էին ծառին ներսը մնալ, աշխատիլ եւ ուտել երբ օդը գէշ ըլլար։ Լոյսը չէր պակսեր հոն, քանի որ մեծակոհակ կը խուժէր բացուածքէն ներս։ Յետոյ, եթէ պէտք ըլլար այդ բացուածքը գոցել կատարեալ ապահովութիւն ունենալու համար, Կոտֆրեյ պիտի փորձէր սեքուօիային կեղեւին մէջ մէկ երկու ճեղքեր բանալ որոնք պատուհան պիտի ըլլային։

(Շարունակելի)

տարեկապէս։ Կարօններու հատուցմամբ գոյացեալ դրամագլուխները ժողովուրդը թուղթի չպառկեցուց այնքան որքան կը յուսային լաւատեսք։ Կ'երևի թէ ամեն դժուարութիւնք հարթուած չեն դեռ, ամեն կասկածք փարատած չեն, և թէպէտ ինչ ինչ թղթոց վրայ մասնակի բարձրացմունք տեղի ունենան, ընդհանուր բարձրացում մը այնքան հաւանական չի համարուիր։ Դէթ այս է Էքօնօմիսթի անկաշառ կարծիքն, որ շատ ձեռնհաս է խնդրոյն մէջ։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ

Անգլիացիք յաջողած են բովանդակ Հնդկաստանի մէջ մարդահամար կատարել, և այս օրերս պաշտօնապէս հրատարակեցաւ անցեալ տարւոյ մարդահամարին արդիւնք։ Ըստ այս նորագոյն ծանօթութեան, բովանդակ Հնդկաստանի բնակչաց թիւն է 288 միլիոն 160 հազար։ Հնդկաստանին Անգլիացւոց ուղղակի վարչութեան ներքև գտնուող մասանց բնակիչք 221 միլիոն 355 հազար հոգի են։ Անգլիական գերիշխանութեան ներքև բնիկ իշխաններու հպատակող Հնդկաց թիւն է 66 միլիոն 803 հազար։ 1881էն մինչև 1891, տասնամեայ միջոցին, Հնդկաստանի վիճակագրեալ մասանց մէջ բնակիչք աճեցած են 27 միլիոն 991 հազար հոգի, և անցեալ տարի քանի մը նոր երկիրներ ալ մարդահամարի ենթարկուած լինելով, գտնուած է թէ տասն տարի առաջուան հետ բաղդատմամբ Հնդկաստան 33½ միլիոն բնակիչ աւելի ունի այսօր։

Կրօնային բաժանման տեսակէտով, Հնդիկներն 207 միլիոն հոգի են, Մահմէտականք 57 միլիոն, Քրիստոնեայք երկու միլիոն 284 հազար, Պուտտայականք եօթն միլիոն, Փարսիները կամ հին Պարսերն որոնց գաղթականութիւն մը հաստատուած է Պոմպայի շուրջ՝ 89 հազար 800 հոգի, Հրեայք 17 հազար, անտառային ցեղք, (կենդանեաց երկրպագուք,) ինն միլիոն, անկրօնք 289 հոգի։ Իբրև ուրոյն կրօն դաւանող նշանակուած են Սիկք իբր երկու միլիոն, Ճայնք իբր մէկ ու կէս միլիոն։

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Բրուսիոյ Երեսփ. ժողովոյն այս եռեքշաբթի աւուր նստին մէջ դատական պաշտօնարանի ելմտացոյցին վիճաբանութեան առթիւ սաստիկ յարձակում եղաւ Հրէից վրայ, որք ոչնուազ ու ժրութեամբ պաշտպանեցան։ Բրուսիոյ արքայական գերդաստանին նախորդ հոգևոր հովիւ Տքթ. Սթէօքէր լութերական եկեղեցականն, ակնարկելով անցեալ տարի ի Զանթէն տեղի ունեցած դէպքերու, խստիւ հարուածեց Հրէութիւնն, և պարսաւեց դատական նախարարն ալ՝ Պ. ֆոն Շէլինկ, Հրեայներ մուծած լինելուն համար բարձր դատաւորութեան մէջ։ Գանգատեցաւ նաև որ դատարանք չհամարձակեցան դատի ենթարկել Պէրլինի գլխաւոր սեղանաւորն, հրեայ Պ. Պլայխրէօտէր, որ երկու անձերու կողմէ ծանրապէս ամբաստանեալ էր անհատական պատուի վերաբերեալ գործի մը մէջ։ Դատական նախարարը պատասխանեց թէ ըստ Սահմանադրութեան Հրեայք ընդունելի են բարձրագոյն դատաւորութեան պաշտօններու, և արդէն շատ չեն Հրեայ դատաւորք. և եթէ Պ. Պլայխրէօտէր դրամատէրը դատի չենթարկեցաւ, ո՛չ թէ ազդեցիկ Հրեայ մը լինելուն համար էր, այլ որովհետև ամբաստանողք օրինապէս հարկ եղած փաստերը չէին ներկայած։ «Որովհետև Հրեայ մը եղեռն մը կը գործէ, միթէ ամեն Հրեայք մեղաւո՞ր են։ Ինչ պիտի լսուէր եթէ բոլոր Քրիստոնեայք պատասխանատու բռնուէին հովիւ Պ. Սթէօքէրի յանցմանց համար։» Ընդհանուր ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ այս մասին պատասխան. բայց Տքթ. Սթէօքէր զինաթափ չեղաւ, և շարունակեց Հրէից դէմ խօսիլ թէ կրօնական և թէ տնտեսական կամ ընկերական զգացմամբ։

* * *

Ռայխսթակի յանձնաժողովը նոյն օրն անվէճ քուէարկեց 61 միլիոն մարք, զօրացնելու համար գերմանական թնդանօթաձիգ ուժը, զոր Ֆրանսայի թնդանօթաձիգ ուժէն նուազ մնացած կը նկատէ գերման կառավարութիւնն, որ այս մասին գաղտնի երեք նիստերու մէջ կարևոր տեղեկութիւններ տուաւ, և ցուցուց թէ հարկ անհրաժեշտ է նոր զոհողութիւններ ընել՝ գերմանական թնդանօթներու տեսակն և թիւը Ֆրանսականին հաւասարեցնելու համար։

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ

Ռուսիոյ պետական բարձրագոյն խորհուրդը, առաւ բանակին յատկացեալ նոր հրացաններն չինուելուն ըստ կարելւոյն փութացնելու համար, հրաման ղրկեց զինարաններուն որ անհատից հաշւոյն գործ չընդունին, մինչև որ բանակին յատկացեալ հրացանք չինուին լմնան։

ԳԵՐՄԱՆ ՆԱԽԱԿՐԹԱՐԱՆՔ

28 անդամէ բաղկացեալ խորհրդարանական յանձնաժողովն որ կը քննէ Բրուսիոյ կառավարութեան ներկայած ծրագիրն, յետ վիճաբանութեան քուէարկեց նոյն ծրագրին առաջին յօդուածն, որ կ'ըսէ.—«Նախակրթարանաց գործն է նոր սերնդեան տալ կրօնային, բարոյական և ազգային կրթութիւն, միանգամայն աւանդելով այն ընդհանուր ծանօթութիւններ և ուսմունք որք պահանջելի են քաղաքային կեանքի մէջ։»

Յանձնաժողովը քուէարկեց նաև Արմատականաց կողմէ առաջարկեալ այն տրամադրութիւն որ կ'ըսէ թէ նախակրթարանք կը գտնուին Պետութեան ուղղակի հսկողութեան ներքև։

ՍՆԱՆԿՈՒԹԻՒՆՔ

Այս ձմեռ ի Գերմանիա պատահած սնանկութեանց վրայ նոր մ'ալ աւելցաւ։ Փոցտամի գլխաւոր սեղանաւորներէն մին, Պ. Նէօյման, որ քանի տարիներէ հետէ ծայրայեղ շահագիտութեամբ կը պարապէր, կարևոր բաց մը թողլով անհետ եղաւ։ Իւր անունը կրող դրամատունն հիմնելէն յառաջ, ուրիշ դրամատուն մը մասնակարարած և անոր վարկը կորսած էր արդէն։

ԻՆՖԼՈՒԷՆՑԱ ԵՒ ԽԵԼԱԳԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինֆլուէնցան հետաքրքրաշարժ հետևանքներ ունեցաւ Ակրամի կանանց բանտին մէջ, ուր 20 կիներ որք ինֆլուէնցայէ վարակուած էին՝ կատաղի յիմարութենէ բռնուեցան, և խորտակեցին իրենց ձեռքն անցած ամեն բան, պահապանաց ձեռքերը խածատեցին անլուր կերպիւ և անոնց մազերը քաշեցին։ Այս յիմարութեան դէպքեր պարբերաբար կը կրկնուին, և խեղճ հիւանդներն զգալով խելագարութեան մօտենալը, կ'աղաչէին պահապաններուն՝ կապել զիրենք, որպէս զի իրենց և այլոց չկարենան վնաս հասցնել։

Ի ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՍ

Պ. Պլէյն, որ քանիցս ընտրելի եղած է նախագահութեան, հրաժարած լինելով ընտրելութենէ, արդի նախագահ Պ. Հարիսըն Հանրապետականաց կողմէ ընտրելի ընդունուած է նախագահութեան, թէև մաս մը Հանրապետականք կը խնդրեն զՊ. Ռոպէրդ Լինքըլն, այժմ դեսպան ի Լոնտոն, որդի հանգուցեալ Լինքըլն նախագահին, որ սպանեցաւ յաւարտ քաղաքային պատերազմին։

—Պրուքլինցի նպարավաճառ մը կողոպտելու համար սպանող Մաք Իլվէյն, որ մահուան դատապարտուած էր, անցեալ օր բանտին մէջ ելեքտրականութեամբ մահացաւ և քաւեց իւր ոճիր։ Գործիքը շատ ճիշդ գործեց, և մահը վայրկենական եղաւ։

Ի ՓԱՐԻԶ

Անթուան Ս... անուն յիսնամեայ անգործ բանուոր մը ժամանակէ մը ի վեր խեղճ կ'ապրէր ի Փարիզ։ Հէք մարդն ա՛լ հանրային գթութիւն հայցելու աստիճանին էր հասած։ Ամենէն համեստ բնակարանն իսկ վարձելու միջոց չունենալով, գիշերային ապաստանարաններու մէջ հիւրընկալութիւն կը խնդրէր։

Անցեալ շաբթուն Թոքվիլ փողոցի ապաստանարանին տնօրէնը կը կեցունէ զնա դուրս ելած պահուն, և կ'աղաչէ որ սպասէ մինչև որ գայ պարոն մը որ քանի մը օրէ ի վեր կը փնտռէր զինք, կարևոր բան մ'ըսելու համար։

—Վառարանին մօտ նստեցէք, կ'ըսէ տնօրէնը քաջալերիչ ժպտով մը, և կարծեմ թէ չպիտի ցաւիք սպասելուդ։

Անդուան, հետաքրքրուելով, աթոռ մը կ'առնէ և համբերութեամբ կը սպասէ։

Ճիշդ ժամուն, ծանուցեալ անձը կը ներկայանայ, և ի մեծ զարմացումն անգործ բանուորին, փառաւոր կառքի մը մէջ կը նստեցնէ և Ռիշլիէօ փողոցը կը տանի։ Պ. Մելքէ նոտարին սենեակը կը մտնէ, որ կը ծանուցանէ նմա թէ 300,000 ֆրանքի պատկառելի ժառանգութիւն մը թողուած է իրեն։

Անդուան ականջներուն չէր հաւատար։ Կը կարծէր թէ երազի մը խաղալիկն է, և միտքը կը կոծէր ստոյգ ըլլալու համար թէ արթուն է։ Սակայն սովորեցաւ հաւատալ իրականութեան, երբ նոտարն իւր ապագայ ժառանգութենէն կարևոր թերհաշիւ մը իրեն յանձնեց, խորհուրդ տալով որ նոյն թաղին մէջ բնակարան մը վարձէ և դերձակին երթայ ձեռք մը լաթ չինէ։

ԱԶԳԱՅԻՆ
Լուրեր

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

Ուսումն. Խորհրդոյ շաբաթական նիստը տեղի ունեցաւ երէկ ի Ղալաթիա, ատենապետութեամբ Պաղտատլեան Վսեմ. Օհան էֆէնտիի։

Խորհուրդը տեղեկանալով որ 17 գաւառային վիճակներ Ուսումն. Խորհուրդ չեն ընտրած, յանձնարարեց գլխաւորին այս մասին պէտք եղածը տնօրինել։

Որոշեց հրահանգ տալ մայրաքաղաքիս Թաղ. Խորհրդոց որ իրենց վարժարաններու տղայոց պատուաստումը փութայնեն, և միանգամայն իրենց թաղի բժիշկներէն մէկէն խնդրեն որ անձնուիրաբար այցելէ շաբաթն երկու անգամ իրենց վարժարանն և ի գործ դնէ հարկ եղածն, թէ՛ պատուաստի համար և թէ տղոց առողջութեան համար։

Սամաթիոյ Նունեան վարժարանի ուսուցչուհւոյ ծանօթ խնդրոյն համար Թաղ. Խորհրդոյ ատենապետին և կրթական Տեսչին տեղեկութիւնները լսելէ յետոյ, որոշեց հրաւիրել տեսչուհին՝ որ իրմէն ալ եղածը լսէ և ապա որոշում տայ։

Յանձնեց կրթական Տեսչին՝ տեղեկագիր մը բերել Թոփգաբուի վարժարանի հոգաբարձութեան և թաղեցիներու միջև ծագած գժտութեան վրայ։

ԱԶԳ. ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ազգ. Կեդրոնական վարժարանի Խնամակալութիւնն իւր վերընտրութեան առթիւ նկատողութեան առած է վարժարանին ուսումնական ծրագիրն մասամբ ընդարձակելու խնդիրը։

Ինչպէս որ ծանօթ է՝ վարժարանին այժմեան ծրագիրը հնգամեայ շրջանով է։ Խնամակալութիւնն, առանց աշակերտաց ուսման ժամանակի տևողութիւնն երկարելու, թէ՛ գրական և թէ գիտական ճիւղերու մէջ ըստ կարելւոյն ընդարձակ ուսումն աւանդել կարենալու համար, մտադիր է այնպիսի կարգադրութիւն մ'ընել որով բարձրագոյն կարգերու աշակերտք կարող ըլլան, ուսումնասէրաբար ըլլալէ վերջ, իրենց ընտրելիք ասպարէզի համաձայն, գիտական և կամ գրական ճիւղերու միոյն մէջ ստանալ զօրաւորագոյն մշակութիւն. առանց սակայն ընդհանուր ծանօթութիւններէ զուրկ ըլլալու ամբողջ ծրագրին պարունակած գիտութեանց մասին։

Խնամակալութիւնն այս խնդրոյ զբաղելու համար իւր մէջէն մասնախումբ մը ընտրած է, որ ի նկատի առնելով անցեալ հնգամեայ փորձառութեամբ առաջ բերուած արդիւնքն և այժմեան ընթացքը, պիտի ուսումնասիրէ սոյն գաղափարը. և եթէ կարելի ըլլայ գործնական եզրակացութեան յանգիլ՝ անտարակոյս զգալի յառաջդիմութիւն մը պիտի ըլլայ, ազգային բարձրագոյն կրթական հաստատութեան մէջ մասնագիտութեան մօտենալու չափ աւանդել Գիտական և Գրական կրթութիւն։

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան ընդհանուր ժողովի նիստը տեղի ունեցաւ կիրակի օրը, ամսոյս 12-ին։ Բարեգործական Ընկերութեան գործունէութիւնն, որ այնքան ճիւղեր ունի Կովկասի զանազան կողմերում, հետաքրքրական է հայ հասարակութեան համար։

Խորհրդի ներկայացրած կեդրոնական եւ գաւառական ճիւղերի նախահաշիւները հաստատուեցան. քարտուղարի ռոճիկը վճռուեց 600-ից 300-ի իջեցնել, իսկ միացած 300 ռուբլին յատկացնել Չիսար վրացախօս գիւղի ուսումնարանին։ Բացի ընթացիկ ծախսերից, որոշուեցաւ Ընկերութեան անձեռնմխելի գումարից 1000 ռուբլի տալ յունուարի 6-ի աղէտի ժամանակ թշուառացածներին։

* * *

Լսում ենք, որ Թիֆլիզի Հայոց հրատարակչական ընկերութիւնը դիտաւորութիւն ունի հրատարակելու մեր յայտնի բանաստեղծ Ռ. Պատկանեանի բոլոր տպած եւ անտիպ արձակ եւ ոտանաւոր գրուածները մի հատորում ամփոփուած։

* * *

Երեւելի հայ նկարիչ Յովհաննէս Այվազովսկին, որի բնաւորութեան գլխաւոր յատկանիշը—ջերմ մարդասիրութիւնը—հռչակուած է ամբողջ կայսրութեան մէջ, չէր կարող ի հարկէ անտարբեր մնալ դէպի Ռուսաստանի սովեալների վիճակը։ Վերջին երկու ամսուայ ընթացքում նա նկարել է 17 իւղանկար պատկեր և 32 աքուարել յատկապէս մի վիճակախաղ կազմելու Թէոդոսիա, Սիմֆերոպոլ, եւ Սեւաստոպոլ քաղաքներում յօգուտ սովատանջների։

Իր աշխատանքի եւ տաղանդի շնորհիւ Խրիմում նուիրատուութիւններ գումարելով չէ շատացել հռչակաւոր նկարիչը. չորս պատկեր ուղարկել է պալատի նախարար կոմս Վորոնցով-Դաշկովին այն պայմանով որ ծախուեն և գումարը յանձնուի Թագաժառանգի նախագահութեան ներքոյ եղած մասնաժողովին։

* * *

Հանգուցեալ Պ. Հ. Ադամեանի մերձաւոր ազգականները մի գրութեամբ անցեալ դեկտ. 18-ից յայտնում են Թիֆլիզի հայոց թատրոնի մասնաժողովին, որ հանգուցեալ Ադամեանի բոլոր թատրոնական զգեստները նուիրում են Թիֆլիզի Հայոց թատրոնին «ուր անոնք կրնան մնալ յաւիտեան իբր փառաւոր կոթողներ Ադամեանի անունը կանգնուած»։ Լսում ենք որ մեր թատրոնական մասնաժողովի ձեռքն անվճար կը պահպանուին այդ թանկագին նշխարները։

Թագաւոր Կայսրը բարեհաճել է շնորհել՝

Ս. Ստանիսլաւի երկրորդ աստիճանի շքանշանը առաջին կարգի վաճառական սեղանաւոր Յովհաննէս Մովիտեանին։

Ոսկեայ շքադրամ՝ ստանիսլաւեան ժապաւէնով պարանոցի վրայ կրելու համար տոհմական պատուաւոր քաղաքացի Նիկողայոս Փրիդոնեանցին, Գանձակի առաջին կարգի վաճառական Մարտիրոս Նաբաթեանցին, իբրեւ բանտային մասնաժողովների դիրեկտորների։ Բաքուայ իգական գիմնազիայի պատուաւոր հոգաբարձու Սամուէլ Բաղիրեանցին։

Արծաթեայ շքադրամ՝ ստանիսլաւեան ժապաւէնով պարանոցի վրայ կրելու՝ Թիֆլիզի նահանգական հարկերի ատեանի անդամ, տոհմական պատուաւոր քաղաքացի Աղէքսանդր Շադինեանցին, Թիֆլիսի առեւտրական պատգամաւորութեան նախագահ Աղէքսանդր Ակոպովին, Նուխուայ քաղաքի առեւտրական պատգամաւոր Խոսրով-Բէգ Մելիք-Շահնազարեանցին և Շամախու—Խաչատուր-Բէգ Եղիազարեանցին։

Ոսկեայ շքադրամ՝ ստանիսլաւեան ժապաւէնով կուրծքի վրայ կրելու՝ Շամախու բնակիչ Խաչիկ Կարապետեանցին։

Արծաթեայ շքադրամ՝ Ս. Աննայի ժապաւէնով կուրծքի վրայ կրելու՝ Ցրխինվալի ռուսական երկդասեան ուսումնարանի հոգաբարձու չինական Շէրմազանեանցին։

Արծաթեայ շքադրամ՝ ստանիսլաւեան ժապաւէնով կուրծքի վրայ կրելու՝ Կուբանի նահանգի Ստարօսխարավի գիւղի բնակիչ Յարութիւն Դիկիջեանին և Խրիմ կոչուած գիւղի բնակիչ Քրիստոֆոր Կիսպոյեանցին։

(Արձագանք)

ՕՐԹԱԳԻՒՂԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Օրթագիւղի Ս. Հռիփսիմեանց եւ Նեկտարինեան վարժարանին ի նպաստ կազմակերպեալ տարեկան պարահանդէսը, — կամ, իր բուն անուամբ, Ընտանեկան Երեկոյթը, — տեղի պիտի ունենայ փետրվար 13,25, Բարեկենդանի հինգշաբթի գիշերը։

Գիւղին պատուաւոր ազգայիններէն կարգադիր Մասնախումբ մը՝ իւր անձնուէր աշխատութիւնը կը նուիրէ այդ երեկոյթի յաջող արդիւնաւորման։ Մասնախմբի Դիւանը կազմուած է հետևեալ կերպիւ.

Վսեմ. Սիմոն պէյ Մաքսուտ, Նախագահ,
Ազն. Յարութիւն էֆ. Նորատունկեան, Գանձապ.
Մեծ. Մանուէլ էֆ. Շնորհքեան, Քարտուղար

ՆՇԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս հինգշաբթի Ազգային Պատրիարքարանի մէջ տեղի ունեցաւ փաստաբան Մեծ. Սարգիս էֆ. Այճեանի նշանախօսութիւնն ընդ Ազն. Օր. Էօժէնի Թագւորեանի, դուստր Մեծ. Սերովբէ էֆէնտի Թագւորեանի, ի ներկայութեան երկուց կողմանց ազգականաց և բարեկամաց։

Ներքին լուրեր

ԵՐԷԿՈՒ ՍԷԼԱՄԼԸՔԸ

Սէլամլըքի արարողութիւնը սովորական շքով տեղի ունեցաւ երէկ Համիտիյէ մզկիթին մէջ։ Վեհ. Սուլթանը միջօրէին հանդիսաւոր կերպիւ այդ մզկիթը գնաց, ուր ուրբաթու աղօթքը կատարելէ յետոյ կայս. պալատ վերադարձաւ։

Հիւրանոցին մէջ կը գտնուէին պելճիական դեսպանն, առաջին ու երկրորդ թարգմանները, պարսկական դեսպանը, խորհրդականն ու առաջին թարգմանը, անգլիական դեսպանատան գործակատարն ու առաջին թարգմանը, ֆրանսական Պանժ անուն թնդանօթին հնարիչ գնդապետ Պ. Պանժ, Օսմ. կայս. Պանքայի տնօրէն Պ. Լաֆիւանդ, զուէտական դեսպանատան զինուորական կցորդն և քառասունի չափ օտարազգի զբօսաշրջիկներ։ Ներկայից ոմանք սենեկապետաց միջոցաւ արժանացան կայսերական մեծարանաց։

ՊԱՇՏՕՆԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՍՏԻՃԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆՔ

Տիարպէքիրի Ջէրմիկ գաւառակին գայմագամ անուանեցաւ Շիւքրի էֆէնտի։

Իւլայի առաջին աստիճան տրուեցաւ Հիճազի նահանգին Մէքթուպճի Հաճի Հագգը էֆէնտիի։

Իւլայի երկրորդ աստիճան՝ Պենկազիի նաւահանգստին շինութեան յանձնաժողոյ դէր-նախագահ Հաճի Սալիմ էֆէնտիի։

Չորրորդ կարգի Օսմանիյէ պատուանշան տրուեցաւ Լիբանանու ընդհանուր դատախազի փոխանորդ Նամի էֆէնտիի։

Չորրորդ կարգի Օսմանիյէ՝ Գարա Քէչիլի Աշիրէթի պէյերէն Հաճի Պէքիր պէյի։

Լիագաթի արծաթ շքադրամ՝ Սէրվէթի Ֆիւնուն լրագրոյ արտօնատէր Ահմէտ Իհսան պէյի։

Ի ՆԱՅՍ. ՊԱԼԱՏ

Երէկ, Սէլամլըքի արարողութենէն յետոյ պարսկական դեսպան Խասատուլահ խան, խորհրդականն ու առաջին թարգմանը Վեհ. Սուլթանի ներկայանալու պատիւն ունենալով, արժանացան Ն. Վեհափառութեան մեծարանաց։

* * *

Ֆրանսական Պանժ թնդանօթներու հնարիչ գնդապետ Պ. Պանժ ևս երէկ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու պատիւն ունեցաւ և արժանացաւ Ն. Վեհափառութեան մեծարանաց։

* * *

Անգլիական դեսպանատան գործակատար Պ. Ֆան ևս երէկ Վեհ. Սուլթանին ներկայանալու պատիւն ունենալով արժանացաւ Ն. Վեհափառութեան մեծարանաց։ Անգլիական դեսպանատան գործակատարը Վեհ. Սուլթանին մատոյց գիր մը, որ կը յայտնէր թէ Պ. Ֆանի երկրորդ կարգի դեսպանութեան տիտղոս տրուած է և թէ յժամանումն նոր դեսպանին, ըստ առաջնոյն պիտի վարէ դեսպանատան գործերը։

Այս ունկնդրութեանց պահուն թարգմանի պաշտօնը վարեց արարողապետ Մունիր փաշա։

ՅՈՒՆԱՑ ՊԱՏՐԻԱՐՔԸ

Ամեն. Յունաց Պատրիարքը երեքշաբթի օր կայս. պալատ գացած էր յայցելութիւն առաջին սենեկապետ Վսեմ. Հաճի Ալի պէյի։

Վեհ. Սուլթանն՝ իմանալով այս այցելութիւնը, թիկնապահ մը միջոցաւ հրաւիրած է Ամեն. Պատրիարքն իրեն ներկայանալ։ Ն. Սրբազնութիւն անմիջապէս Ն. Վեհափառութեան ներկայանալու պատիւն ունենալով արժանացած է կայսերական մեծարանաց։ Ն. Սրբազնութեան մեկնած պահուն, Վեհ. Սուլթանը բարեհաճած է կայս. Թուղրայով զարդարուն և ադամանդակուռ ընչատուփ մը շնորհել նմա։

* * *

Շաբթուս մէջ երկրորդ Թէզքերէ մը ղրկուած է Յէնէրի Պատրիարքարանը՝ Յունաց Ամեն. Պատրիարքին կրկին հաղորդելու համար Բ. Դրան դիտողութիւններն ընդդէմ այն մետրապոլտաց, որք Սինոդի անդամ ընտրուած են։

Միտիլլիի արքեպիսկոպոս Տ. Քոնսթանթէն գրաւորապէս ծանուցած է թէ կը հրաժարի Սինոդի անդամակցութենէ։ Հաստատապէս կը յուսացուի թէ միւս երկու մետրապոլիտներն ևս միևնոյն իմաստով պատասխան պիտի տան։

ՍԸՐ ՔԼԱՌ ՖՕՐՏ

Ըստ մասնաւոր տեղեկութեանց Սապահի, մայրաքաղաքիս անգլիական նոր դեսպան Սըր Քլառ Ֆօրտ, որ Մատրիտէն Լոնտոն ժամանած էր, ծանրապէս հիւանդացած ըլլալով, մայրաքաղաքս գալն յետաձգուեր է։

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

(Թագվիմի Վէգայիէն քաղուած)

Պետական Խորհրդոյ ու Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ, որ վաւերացած է կայս. Իրատէով, անանուն ընկերութեանց յատուկ կանոնագիրն պիտի գործադրուի նաև հանքերու շահագործման համար կազմուելիք անանուն ընկերութեանց համար ևս։ Հետևաբար անանուն ընկերութեանց համար Տիւսթուրի մէջ եղած օրինաց համաձայն երբ կանոնագիր մը պատրաստելով վաւերացուիլը պահանջուի, Հանքերու վարչութեան և Առևտրական Նախարարութեան կողմէ քննուելէ ու օրինաց համաձայն ըլլալն հաստատուելէ յետոյ, այդ կանոնագիր Նօտարաց կողմէ պիտի վաւերացուի ու գործադրութեան դրուի։

—Քարբերդի կուսակալութեան ներքև գտնուած գաւառներու դատարանաց վերաքննիչ ու ամբաստանիչ ատեանները Կարնոյ ու Տիարպէքիրի նահանգաց մէջ գտնուելով, այս պարագայ արգելք կըլլայ քննութեանց կանոնաւորութեան։ Արդ, Նախարարաց Խորհրդոյ որոշմամբ, որ վաւերացած է կայս. Իրատէով, Քարբերդի նահանգին մէջ ևս վերաքննիչ ատեան մը կազմուած է։

—Պասրայի կրթական տնօրէն անուանուած է Խաս Բուշի էֆէնտի, կրթական տնօրէն Պաղտատի, և իրեն յաջորդած է Բաղըբ պէյ, կրթական տնօրէն Պասրայի։

Բարձրագոյն Նախակրթարանաց քննիչ անուանուած է Շէհզալ էֆէնտի, օգնական քննիչ ոչ-մահմէտական վարժարանաց։

ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՔ Ի ԹԻՒՐՔԻԱ

Ըստ տեղեկութեանց Սապահի, մտադրութիւն կայ՝ Պանտրմա-Գօնիայի երկաթուղւոյ գիծը մինչև Պաղտատ երկարելու համար հարկ եղած շինութիւնները կատարել յանուն կայս. կառավարութեան և եթէ այդ մտադրութիւն գործադրուի, Պ. Նակէլմաքէրս պատրաստ է տալ հարկ եղած ապահովութեան գումարը։

ԲԵՐԱՅԻ ՀԵՌԱԳՐԱՏՈՒՆԸ

Մայրաքաղաքիս հեռագրական և թղթատարական զանազան Մնտուլներու հաշիւները քննելու պաշտօն ունեցող Յանձնախումբը վերջին օրերս այցելելով Բերայի կեդրոնական հեռագրատունն, Մնտուլին վիճակն յոյժ բարեկարգ և գոհացուցիչ գտեր է։ Այս առթիւ Յանձնախումբը շնորհաւորութիւններ ուղղեր է այդ հեռագրատան գեր-տնօրէն Գազանճեան Մեծ. Մկրտիչ էֆէնտիին որ միանգամայն կը վարէ գանձապետի պաշտօնը։

ԱՆՏԱՌԱՑ ԵՒ ՀԱՆՔԱՑ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Նախապէս ծանուցուեցաւ թէ անտառաց և հանքաց վարչութեան նկատմամբ եղած բարեփոխութիւնք ընդունուած են Ելմտացոյցի յանձնաժողովին կողմէ։ Ելմտացոյցի յանձնաժողովն այդ բարեփոխութիւններն ընդունած է, պայմանաւ որ ելմտացոյցին վրայ յաւելումներ չըլլան։ Անտառաց և հանքաց վարչութիւնը խորհրդակցութիւններ կը կատարէ այդ բարենորոգմանց գործադրութեան եղանակին վրայ և տակաւին վերջնական որոշման մը յանգած չէ։ Հարկ եղած որոշումը տրուելէ յետոյ տեղեկագիրը պիտի մատուցուի Նախարարաց Խորհուրդին։

ՎԱՐԺԱՐԱՆՔ

Վարժապետանոցին մէջ յառաջիկայ տարիէն սկսեալ նոր դասարան մը պիտի աւելնայ, երկրորդական ու բարձրագոյն վարժարանաց ուսուցիչ հասցնելու համար։ Կայս. Իրատէ մը արտօնած է որ այդ նոր կազմելի դասարանին յատուկ ուսուցչաց տրուելիք տարեկան 90,000 զրուշը մատակարարուի կրթական ելմտացոյցի ծախուց գաւառներու երկրորդական վարժարանաց յատուկ գլուխէն։ Կրթական նախարարութեան բարձրագոյն ժողովն այդ դասարանի կազմութեան համար խորհրդակցութիւններ կը կատարէ։

—Կրթական նախարարութեան մասնաւոր վարժարանաց քննիչ Մարուֆի զատէ Զիհնի պէյ՝ Նախարար Վսեմ. Զիւհտի փաշայի հրամանաւ՝ քաղաքային բժշկական վարժարանն այցելելով, դասաւանդութեան եղանակն և այլ պարագաները քննած և տեղեկագիր մը մատուցած է նոյն նախարարութեան։

—Գօնեայի երկրորդական Միլքիյէ վարժարանին համար 300 ոսկւոյ արժողութեամբ բնագիտական գործիներ գնուելով նոյն վարժարանը փոխադրուեր են։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾ

Մարմարա կղզիէն կը հեռագրեն թէ օսմ. երկայմ մը, նաւապետ Նիքօլա Լազարօ, որ Աֆիսիայէն 370,000 քիլոկրամ աղ բեռցած էր մայրաքաղաքս բերելու համար, ընկղմեր է այդ կղզւոյն մօտ։ Վաճառքէն 150,000 քիլոկրամը միայն կարելի եղեր է ազատել։ Նաւաստիք ևս յաջողեր են ազատելու։

—Պէօյիւք-Չէքմէճէի գայմագամէն հաղորդուած տեղեկութեանց նայելով, անցեալ հինգշաբթի, 88 տոնոյի քարիւղ բեռցած առագաստանաւ մը յանկարծ փոթորկի բռնուեր է Քալիքրաթիա գիւղին առջևը։ Նաւապետը տեսնելով որ նաւը պիտի ընկղմի սկսեր է լցարանէն նաւախիճը պարպել, երբ նաւահանգստի տեսուչը խումբ մը զինուորներ ղրկեր է նաւուն օգնութեան, զոր յաջողեր են ազատելու։

ԽԱՂԱՐԱՆՔ Ի ԲԵՐԱ

Ոստիկանութեան Նախարար Վսեմ. Նազըմ պէյի հրամանաւ՝ ի Բերա Կլամանի ու Իմամ փողոցներու մէջ գտնուած երկու տուներ, որք խաղարանի կը ծառայէին, մասնաւոր հսկողութեան ենթարկուած են այդ տուներու առջևը պահակներ դրուելով։ Ի Բերչէմպէ Բազար ևս խաղարան մը կոխուած է։

ՕԴԵՐԵՒՈՒԹԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿ

Բերայի կայս. Դիտարանէն.

30 յունվար 1892-կէս օր ժամ 6,23

Նախընթաց օրէն ի վեր ծանրաչափն անփոփոխ է։

Միջերկրականի մէջ հիւսիսային թեթև հով կը փչէ եւ ափրիկեան ծովեզրաց վրայ հարաւային արևմտեան։ Ադրիական ծովու ու Արշիպեղագոսի մէջ հարաւային չափաւոր հով կը փչէ, իսկ Սև ծովու մէջ հիւսիսային թեթև հով։

Գլխաւոր քաղաքաց մէջ բարեխառնութիւնն է.

Կ. Պոլիս 3°, Տրապիզոն 11°, Զմիւռնիա 11°, Պէրութ 14°, Պասրա 16°, Հալէպ 5°, Փարիզ 4° և Աթէնք 14°. իսկ զերոյէն վար է հետևեալ քաղաքաց մէջ. Սոֆիա 5°, (ձիւն), Մոսկուա, 17°, Փեդրբուրկ 7° (ձիւն), Արքանկել 10°, եւ Օտեսա 5°։

ՏԻԱՐՊԷՔԻՐ

Տիարպէքիրէն կը գրեն թէ ժանտատենդը (թիֆօ) սաստկապէս կը ճարակի անդ. ամեն օր 3 կամ 4 մահ կայ։ Կուսակալն հրամայած է ճարտար բժշկաց՝ ամեն խնամք տանիլ վարակելոց։ Յուսալի է որ համաճարակն ի մօտոյ անհետի։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ

Ինֆլուէնցա եւ իւր դարմանները — Համաճարակին ականաւոր զոհերը. — Կենսագրական ծանօթութիւնք Տոքթ. Ռիքորի վրայ. — Իր տապանագիրը։

Ինֆլուէնցան հետզհետէ կը նուազի, բարեբաղդաբար մեր մէջ չունեցաւ այնչափ ճարակ. եւ թէեւ գոնէ հարիւր հազարի մօտ վարակուողներ եղան, սակայն ինչ որ ալ ըսեն հրապարակագիրք ոմանք հիւանդները տարապայման գրգռուած մը չպատճառեցին բժշկաց. եւ չասեր հիւանդութիւն ջուր մը կամ անոր նմանող ապի հեղուկ մը կուլ տալով եւ քիչ մ'ալ [illegible] կամ [illegible] ունելով իրենք իրենց բժշկեցան։

Որչափ ալ համաճարակը նուազել սկըսաւ, պէտք չէ սակայն պատրանքի մատնուիլ, զի փորձով տեսնուած է որ ինֆլուէնցային վերջացող մասը որքան անսոր այնքան սպանիչ է, ինչպէս կ'ըսէ նաեւ մի յարգելի բժիշկ հրապարակագիր Տքթ. Բարտօ։

Ուստի պէտք է աւելի զգուշութեամբ վարուիլ, մինչեւ որ այդ տաղտկացուցիչ հիւրը անհետեւոյթ ըլլայ հորիզոնէն։

Կ'ուզէ՞ք հասկնալ մեծ ուսուցիչներուն տուած դեղերը. — Արդարացի է այդ հետաքրքրութիւնը, որչափ ալ չափազանց երբեք այնպիսի հիւանդութեան մը համար, որոյ կոտորածք երբեմն կը հաւասարին հնոտափ ջարդերուն, եթէ երբէք չեն անցնիր։ Նշանաւոր Շարգօ, թէեւ ոչ շատ դեղաբան, կը գործածէ ֆենասեթինէ քիչ քանակութեամբ, այսպէս.

Phénacetine 0,25 centigr.

Մի նշխար.

Առնել օրը երկու հատ։

Անգղիացիք ոմանք կը ջատագովեն այդ դեղը եւ այլք [illegible] կը գործածեն։ Բարիզի Պիւզա հիւանդանոցին բժիշկը Տքթ. Պիւշառ [illegible] եւ ըստ տեղւոյն [illegible] կը նախընտրէ։ Նաեւ, ըստ օրինակի իւր երկու պաշտօնակցաց, ուսուցիչ Պուշառ եւ Լանդուզիի, նկատելով որ սառնաքսի եւ ալեաց նեխական նիւթեր կը նպաստաւորեն ախտը մեծամեծ չարիք գործելու, կը գործածէ ի մէջ այլոց, [illegible] անուն դեղը, որ փըրանսական գիւտ մ'է եւ որ մեծ ապագայ կը խոստանայ մարսողական հականեխականներու մէջ։

Հարկ չկայ Գերմանացւոց եւ այլոց դեղագրութիւններն ալ ծանօթացնել որք առաւել կամ նուազ կը նմանին վերոգրելոց. Բֆայֆըրի, Գիթազաթօյի յայտնութիւնքն նոր բակեղի մը մասին՝ առ այժմ գիտէ բնաւ ազդեցութիւն չունին ինֆլուէնցայի դարմանին վրայ։ Մինչեւ որ օգուտ մը քաղել կարելի ըլլայ այդ գիտնականաց գիւտերէն, կարծեմ ախտն ալ գոնէ քանի մը տարիներու համար պիտի անհետանայ ցնոր տեսութիւն։

* * *

Մեծամեծ գիտնականներ տարաւ այս տարի եւս չարաչուք հիւանդութիւնը բժշկական աշխարհէն։ Ո՞ր մէկը յիշեմ. Պայյարժէ, նշանաւոր յիմարագէտը, տիեզերահռչակ Պոմբըրֆաժը, բժշկական ակադեմիոյ երկու վաղեմի նախագահներ, նշանաւոր Մաւթար-Մարթէն, որուն անցած տարի մի կարեւոր գիտական քննադատութեան ենթակայ ըլլալու պատիւն ունեցայ, եւ ուսուցիչ Ռիչէ, որոյ մինչեւ ցմահ ունեցած փիլիսոփայական արժանութեան վրայ գրեց Աբու-Ալի եւ դեռ շատ ուրիշներ։

* * *

Քանի որ մեռնողներու վրայ կը խօսինք, ի դէպ է աստ վերլուծել քանի մը մասերն այն ընտիր ներբողականին զոր Տքթ. Շառլ Մօնօ խօսեցաւ վերջերս աշխարհահռչակ Ռիքորի վրայ, Բարիզու վիրաբուժական ժողովին մէջ։

Ռիքոր որ ծնաւ ի Պալթիմօր, Մարսիլիացի հօր մը զաւակ էր։ Շատ ստորին պաշտօններու մէջ գտնուեցաւ պատանեկութեան ժամանակ, ի մէջ այլոց, հացագործի, չուլհակի փոքրիկ վաճառականի, դեղագործի աշկերտութիւն ըրաւ։ Քսան տարեկան միայն կրցաւ գալ ի Բարիզ, շնորհիւ պաշտպանութեան Գաղիոյ դեսպանին, որ անոր յանձնեց Ֆրանսա տանիլ բնական պատմութեան թանգարանին հաւաքածոյ մը։

Ի Բարիզ, ճշմարիտ struggle forlife մը սկսաւ. մէկ կողմէն Անգլիերէնի դասեր կուտար եւ թարգմանութիւններ կ'ընէր ապրուստը հոգալու համար, միւս կողմէն բժշկութիւն ուսանելու կը պարապէր. այսպիսով հազար ութը հարիւր քսան եւ վեցին Տոքթոր եղաւ։ Սակայն ստակ չունենալով չկրցաւ Բարիզ կենալ եւ գնաց փոքրիկ գաւառներու մէջ բժշկութիւն ընելու եւ շատ յաջողեցաւ (այս օրինակ յորդորական է մեր այն բժիշկներուն համար, որոնք չեն ուզեր Պոլսոյ մէջ անգործ մնալ եւ կ'երթան գաւառաց մէջ դրամ և համբաւ վաստկիլ արժանաւորապէս)։ 1830 ին Բարիզ եկաւ և Լուրսին հիւանդանոցին վիրաբոյժ անուանեցաւ։ Այնուհետեւ սկսաւ հետզհետէ հռչակիլ իր ճարտասան դասախօսութեամբ եւ Ակադեմիոյ մէջ քաղցրաբան եւ ազդու ատենաբանութեամբ։

Տքթ. Մօնօ մեզ կը պատմէ Ռիքորի գիտական կենաց ոչ նուազ պատուաբեր մի մանրամասնութիւնը։ Ռիքոր սխալ փորձով մը համոզուած էր թէ Գաղիական ախտը իւր երկրորդ շրջանին մէջ փոխանցիկ չէ։ 1859 ին կառավարութիւնը ակադեմիայէն պահանջեց սա խնդրոյն լուծումը «ստնտուն երկրորդ աստիճանի գաղիական ախտ մ'եթէ ունենայ, կաթ տուած երախային կը փոխանցուի՞ եւ փոխադարձաբար»։ Յանձնախումբ մը կազմուեցաւ եւ Նշանաւոր մասնագէտ Տքթ. Ժիպէրի յանձնուեցաւ տեղեկագրին պատրաստութիւնը։ Ժիպէր ընտիր լեզուով մը, անհերքելի փաստերով, Ակադեմիոյ առջեւ խօսեցաւ եւ եզրակացուց թէ կատարելապէս փոխանցիկ է։ Ցաւարտ տեղեկագրին մեծ լռութիւն մը տիրեց ժողովին մէջ, ամէն մարդ Ռիքորին երեսը կը նայէր. իսկ Ռիքոր չդեգերեցաւ, տեղէն ելաւ յամրաբար, գնաց բեմը եւ յայտ գեղեցիկ դարձուածով մը խոստովանեցաւ թէ սխալած էր եւ թէ ճշմարտութեան առջեւ իւր քսանամեայ փորձերը կը մերժէր։

* * *

Ռիքորի սրամիտ խօսքերը լեգէոն կը կազմեն։ Ո՞վ չէ լսած անոր սքանչելի բառախաղերը։ Նոյն իսկ իւր մահուան անկողնոյն մէջ գործածած է անոնցմէ։ Իւր բժիշկներէն մէկը տատուտ մը իրեն մօտեցաւ եւ քաղաքավարութեամբ ըսաւ, թէ աղէկ դէմքով կը գտնէր զայն. «Ա՛հ, սիրելիս, պատասխանեց, այդ դէմքով ազդեցութիւն մը չէք կրնար ընել» որուն գաղիերէնը կը թարգմանուի նաեւ «այդ դէմքէն շատ բան մը չհասկցուիր»։

Զուարճախօսութիւնը իւր շրթունքներէն կը վազէր, կարծես հակառակ իր կամաց. ամառուան ժամանակ Լուրսինի բակին մէջ դասախօսած ժամանակը, աշակերտներէն շատերը բակին մէջ գտնուող թթենիներուն վրայ ելան աւելի լաւ լսելու համար. «պարոնայք, ըսաւ, Ռիքոր, դեռ տեսած չէի որ թթենիներուն վրայ խողխղիններ բուսնին» (խողկողինը գաղիերէն բոլորովին տարբեր նշանակութիւն մ'ալ ունի)։

Ռիքոր՝ իշխան Նաբոլէոնի, ապա կայսեր խորհրդատու բժիշկը եղաւ և հազար ութ հարիւր եօթանասունին պատերազմի յայտարարութենէն քիչ առաջ, մասնակցեցաւ մեծ խորհրդակցութեան մը Նէլաթօնի, Ռիչէի, եւ Ժէամէն Սէի հետ. Այս վերջինը կը սնդէր թէ Նաբոլէոնի փամփուշտին մէջ քար կար, Ռիքոր ընդունեց այս կարծիքը, սակայն դժբաղդաբար գործերը ուրիշ գոյն առին թէեւ, ինչպէս ետքէն տեսնուեցաւ, իրաւունք ունէին Սէ և Ռիքոր՝ որոնց խօսքին եթէ կարեւորութիւն տրուէր, Ֆրանսան թերեւս այն մեծ աղէտին չէր ենթարկուեր։ Բարիզու փողոցներուն մէջ Ռիքորը կը տեսնէին իւր երկձի փառաւոր կառքին մէջ նստած, որուն աւանդական կառապանը կը կրէր միշտ ժապաւինեալ փեղոյր մը։ Իսկ տունը ամեն կողմէ եկած բազմաթիւ յաճախորդներով պաշարուած էր։ Ահաւասիկ ինչպէս կը նկարագրէ Հանրի Պիրանգօն զՌիքոր իւր խորհրդակցութեան սենեկին մէջ։

«Շըմինէին քով մեկտ կերպով նստած պղնձազօծ թիկնաթոռի մը մէջ որ կը նըմանի գահի մը եւ հին Հռոմայեցւոց փըղոսկրեայ ատենական աթոռին, մէկ ձեռքը սեղանին վրայ կռթնած, միւս ձեռքով մէկ ծունկը շփելով կ'ընդունի Ռիքոր զայցելուն ամենասքանչելի ժպիտով մը ներումն խնդրելով ոտքի ելնելու չկրնալուն։ Ապա կ'ունկնդրէ, արտեւանունքը կիսախուփ, շրթունքը կիսաբաց, մազերը գանգուր եւ սպիտակափայլ սեւ թաւիշէ գտակին տակ, իւր տժգոյն և դեղ, փայլուն դէմքը անշարժացած և դէպ յառաջ ծռած, իւր Ռափայէլեան եռապատիկ ծնօտը դոյզն ինչ կը ճզմէ իւր փողպատը եւ կուրծքին վրայ պատուոյ Լէգէոնին կարմիր ժապաւէնին. այսպէս կը նմանի հինաւուրց սիւէնի մը, որ այն ինչ կը ննջէ։ Սակայն չը խաբուիք, ամենափոքրիկ բառ մը ձեր ըսածներէն չը կորսնցներ, մաքի կատարեալ արթնութեամբ կը հարցաքննէ եւ մերթ ընդ մերթ արտեւանունքը կը վերցնէ ամենանուրբ կերպով հետազօտելու համար զձեզ, ապա կը խօսի, զգուշանալով շարժելու իւր յօդացաւի ենթակայ սրունքները, նկարակերտելով իւր ճառը ծաղրածու գեղեցիկ զուարճախօսութեամբ այն հրապուրիչ գիջուհւոյն վրայ որոյ մատուցիններ այնչափ անգամներ ի դերեւ հանած է, հուսկ ուրեմն կը ճամբէ զձեզ նոյն անմոռանալի ժպիտով»։

Ռիքոր չամուսնացաւ եւ եթէ քեռորդիները չունենար իր քով, որք այնչափ խնամ եւ գորով տարին նմա, իւր հուսկ աւուրք մենութեան մէջ պիտի անցնէին։ Երջանիկ կ'զգար ինքզինք այս խաղը խաղալ մթնոլորտի մէջ եւ եթէ մահուան վրայ մտածէր երբեմն, չէր վախնար անկէ։ Իւր վաղեմի բարեկամ եւ քաջածանօթ քնարահար Պաժաէն խնդրեց իւր վերջին վայրկեաններուն մէջ իրեն լսել տալ [illegible], որ Նիէտերմէյէրի գործն է եւ որ իր սիրած կըտորներէն էր։ Այս վերջին փափաքը չկատարուեցաւ։ Ինքը սակայն յիշեց առաջուց յայտնած այդ փափաքը։ Իւր մահուան իսկ գիշերը, յորում չէր կրնար խօսիլ եւ ինքզինքը կորուսած կը համարէր, տեսան որ մատները վերմակին վրայ կ'ածէր իբրեւ դաշնակի վրայ, եւ տեսնելով որ չէին հասկնար իւր միտքը, անհամբերութեամբ քանի մ'անգամ կը կրկնէր այդ շարժումները։ Այն բժիշկները որ քովը կը հսկէին, ետքէն հասկցան այդ շարժման բացատրութիւնը, ցաւելով որ ժամանակին չէին հասկցած։

Ի բազմաց հետէ պատրաստ էր իւր դամբան ի Բէռ-Լաշէզ, ինքն իսկ տուած էր յատակագիծը։ Յառաջուց պատրաստած էր նաեւ տապանագիրը։ Յաճախ կը կրկնէր իւր բարեկամաց այդ հատուածը՝ որմէ դժգոհ չէր.

Ի գրոնս Յաւիտենականութեան,
Երբ վերջանեմ զիմ ասպարէզ,
Եթէ փոքր ինչ փառք մնայ ինձ
Այդ թախծալի մարդկութենէն,
Գերեզման միայն թո՛ղ գրուէ զայն.
Անջատուի թո՛ղ իմ հոգիէս
Այդ պատճառ մեր բոլոր վշտաց.
Զի մաքուր եւ անխիթ հոգին
Լուսոյ ճաճանչ մը պէտք է ըլլայ
Զոր արտասուք ոչ եւս խառնեն։

Շատեր պիտի զարմանան Ռիքորի գըրչին տակ այսպիսի միտքեր տեսնելով։ Ուրեմն յաւերժական ծիծաղողն գիտէ՞ր ինքն ալ հոգւոյ յաւիտենական աշխարհն։ Անոնցմէ՞ էր, այն հաւատացեալներէն, որոնք կարծեն թէ ամէն բան գերեզմանի հետ չվերջանար, թէ ի մեզ կայ հատոր մի «մաքուր եւ անխիթ» որ չմեռնիր մարմնոյ հետ մէկտեղ։ Այս կարծեօք ընթանալուն հետեւանքը չէ՞ արդեօք այդ վախճան զոր ա՛յնքան հանդարտ, խաղաղիկ, աներկիւղ կը սպասէր եւ որ եղաւ իբրեւ «երեկոյ մի գեղեցիկ աւուր»։

ՏՕՔԹ. Ռ. ՌՈՊԷՆՍՕՆ

ՎՈՍՓՈՐԷՆ Ի ՆԵՎԱ

Բ.

Օդեսա տակաւին հարիւրամեայ գոյութիւն իսկ չունենալով իբր քաղաք. սակայն և այնպէս այսօր իւր յատակաձեւի գերազանց կանոնաւորութեամբն նաեւ բարգաւաճ կացութեամբն կը հաւասարի աշխարհիս առաջնակարգ քաղաքներուն, ուստի իւրաքանչիւր ուղեւոր, այդ մօտաբերման հանդէպ, ինքնաբուխ զարմանախառն հետաքրքրութիւն կ'զգայ այս երիտասարդ քաղաքի խորհրդաւոր յառաջադիմութեան վերաբերմամբ։

Առեննօք, դարաստանի վրայ կը բարձրանար մի անշուք աւան՝ որ առանձին ո և է կարեւորութիւն չունէր, միայն երբեմն պատերազմի ժամանակ այդ տեղ կանգ կ'առնէին ռուս զօրքեր։ 1792ի սկիզբն, Ռուս կառավարութիւնը գնահատելով այդ աւանի բազմակողմանի կարեւորութիւնն, հոգածութեան առարկայ ըրաւ այդ տեղն որ չոր անապատի մէջ մի աննշան կէտի նման էր. Կատարինէ Բ. կայսրուհին՝ հրամայեց հիմնել մի բերդ. ապա պատերազմական առեւտրական նաւահանգիստ և վերջապէս քաղաք. 1794 էն կ'սկսի բուն քաղաքի գոյութիւնն Դէ-Ռիբաս զօրավարի նախաձեռնութեամբ։ Հետեւեալ տարին Կատարինէ Բ. Օդեսա անունը կուտայ նորակառոյց քաղաքին, միանգամայն կը տըրուի և առանձին արտօնութիւններ որոց շնորհիւ Օդեսա կ'սկսի բարգաւաճիլ արագապէս, սակայն ընդհանրապէս ի զուր կ'անցնին ամեն արտօնութիւններ եթէ դոքա չեն գտնուիր բարեացակամութեան հետամուտ ձեռքի մէջ. իսկ Օդեսայի բաղդէն իւր բոլոր ղեկավարները, մանաւանդ կոմս Ռիշելիօ, լինելով ազգութեան, ջանասիրութեան ու ճշմարիտ բարեացակամութեան տէր մարդիկ՝ ամեն կերպիւ հոգ են տարած բարձրացնելու մինչեւ ներկայ պայծառութիւնն։ Օդեսայի աչքի զարնող առաջին ուշագրաւ երեւոյթն է փողոցներու հիանալի յատակաձեւը։ Ամբողջ քաղաքը նման է շախմաթի տախտակի քառակուսիներուն. քաղաքի չորս կողմերէն միօրինակ, զուգահեռական փողոցները, իրարու կտրելով, կը յօրինեն կանոնաւոր քառակուսիներ և, նոյն ուղղութեամբ կ'երկարին մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը։ Փողոցները առհասարակ բաժանուած են երեք համահաւասար մասերու, որոցմէ երկուքը կը կազմեն երկու կողմի նըրբուղիներն, իսկ մէջ տեղի մասը յատուկ է մի միայն կառքերու երթեւեկութեան և յատակուած է խորանարդաձեւ սրբատաշ որձաքարերով այնպէ՛ս խիտ, որ ցեխ կամ փոշի չի գոյանար բնաւ. Օդեսայի այս ընդհանուր պատուական սալայատակի նմանն Ռուսիոյ միւս բոլոր քաղաքներու մէջ իսկ չի գտնուիր. Նրբուղիներու իւրաքանչիւր մէկ կողմին վրայ կ'երկայնին աքացիայի մի կամ երկու շարք ծառուղիներ, իսկ մի քանի փողոցներու մէջ, բաց աստի, մի ծայրէն միւսը ձգուած են վանդակապատ պուրակներ՝ լի ծաղիկ գեղեցիկ ածուներով, փոքրիկ այլաձեւ աւազաններով ու ցիրուցան երկայն նըստարաններով։ Այսպիսի նստարաններ կարելի է տեսնել առ հասարակ շատ փողոցներու վրայ, որպէս զի զբօսաշէր կամ թէ գործի տէր անցորդները յոգնած ժամանակ նստին հանգստանալու. պարապ մարդիկ կարող են ամբողջ օրն ու գիշեր հանգստանալ ու մրափել այդ նստարաններու վրայ։

Ահա, փողոցներու միօրինակ եւ գերազանց կանոնաւորութեան հետ միանալով նաեւ այս հովանուտ ծառուղիները, պուրակները, այգիներն ու հանգստաւէտութեան բոլոր պայմանները՝ մի տեսակ շքեղ տեսարան կը պարզեն ուղեւորի աչքին և գրեթէ ապշեցուցիչ տպաւորութիւն յառաջ կը բերեն նորա վրայ։ Մարդ անսահման հաճոյք կ'զգայ թափառիլ այդ փողոցներու ու պուրակներու մէջ և յաճախ՝ ճանապարհն ծռելով մերձենալ այս ու այն նստարանին, ուր կը նշմարուին շրջազգեստի քարշողական հովերը։

Ջը նայելով իւր ամեն յարմարութեանց Օդեսան այնու ամենայնիւ դարձեալ ունի իւր առանձնաշնորհեալ «Դէրիբասովսկայա» ըսուած փողոցը՝ որ քաղաքի գլխաւոր երթեւեկութեան ու առեւտուրի կեդրոնն է. այդ տեղ են գտնըւած բանքը ու կոկորդի վերաբերեալ ընտիր առարկաներու ճոխ եւ աճագին խանութները. այդ տեղ են կամ իր շուրջն են Օդեսայի լաւագոյն ճաշարանները, քաղցրաւենեաց սրահները, վարսաւիրանները, դրամատուներն և այլն. Նմանապէս այս փողոցի մէջ կը կայանայ հասարակութեան կեանքի բուն զուարճասիրական շարժումը։ Ցուցասիրութեան զգացումը դէպի այդ տեղի հոսանքը կը մղէ ամենայն գեղեցկութիւն ու հրապուրիչ պչրանք. ուստի և ամենայն հիացող ու հիացումն ազդել ցանկացող առաւօտէն մինչեւ երեկոյ կ'երթեւեկէ այս փողոցի փայլուն սալայատակին վրայէն։ Առաւելապէս Օդեսայի մէջ կը գտնուին արական և մանաւանդ իգական սեռի մի որոշ դասակարգ, որ կարծես մի տեսակ մագնիսական գաղտնի զօրութեամբ, մի տեսակ կենսական անխուսափելի պահանջէ մղեալ կը դիմեն այդ փողոցը. կը շափշփեն մի ծայրէն միւսը, մէկը միւսին կը հետեւի, կը մօտենայ, կը հեռանայ. Նոյն դիտաւորութեամբ իբր թէ խանութներու զարդերն նայելու համար կանգ կ'առնուն ապակիներու առջեւ. Եւ քաղաքային այս անհաշիւ անցուդարձ շարժման մէջ կը նմանին երկու պատերազմող հակախմբակաց խմբակներու, որ հրացանի անընդհատ հարուածներ կ'ուղղեն իրարու, այն տարբերութեամբ սակայն, որ այստեղ հրացանի ծխոտ ու մահաբեր հարուածներու փոխարէն, կ'արձակուին միայն աչքերու անծուխ ու հեշտաբոյր տարփալի հարուածներ։ Գիշերային մութը պատելուն պէս այս տեսարանն իւր ծայրայեղ աստիճանին կը հասնի. մէն մի քայլափոխին մի նոր Աֆրոդիտէ իւր ընկերակցութիւնն ուղղակի կ'առաջարկէ քեզ. կը մերժես, այլ նա կը հետեւի ու կը թախանձէ, հազիւ թէ կ'ազատես թեզ, ահա մի ուրիշը կը յաջորդէ առաջինին. բաց աստի այլ եւ այլ մերձաւոր ու հեռաւոր փողոցներու անկիւնները կը նշմարուին անշարժ ու շարժուն սեւ ստուերներ. կը մօտենաս. կը տեսնես կին մ'է կամ աղջիկ մը որ նախ սրտագրաւ խօսուածներով իսկ ապա պաղատագին շեշտերով ձիգ կը թափէ հրապուրելու քեզ, փառայեղ հիւրընկալութեամբ։ Այսպիսի այլանդակ երեւոյթի հանդէպ, հեշտամոլութեան զգացում մը տեղի կուտայ լուրջ ու մռայլ խորհրդածութեան. քաղաքակրթութեան մեծամեծ բարիքներու արժէքը բոլորովին կը նսեմանայ աչքիդ՝ տեսնելով մարդկային անհատականութեան այս բարոյական ու հոգեկան ողորմելի անկումը։ Մի պատառ հացի կարօտութիւնը, հին ժամանակ, կը ստիպէր ձեռք կարկառել, մուրալ. իսկ այսօր՝ կը մղէ, զա՛րմանալ մուրացկանօրէն, վաճառել ծախելու իւր պատիւն՝ ակամայ ստորնացած լինելով նաեւ իւր մարդկային բոլոր արժանաւորութիւններն։ Ինչքան եւ ընքոյշ ու ազնիւ լինի մարդկային արժանիքը այդ արգահատելի արարածներու մօտ, բայց եւ այնպէս դոքա իբր անարգ ու անպէտ կը նշաւակուին հրապարակի պատուաւոր երեւցածներէն. Դեռ շատ քիչ մարդիկ կան որ թափանցեն դոցա կեանքի հոգեբանական դառն խորութեանը մէջ, այլ ընդհանրապէս լոկ արհամարհական ամբողջ դատողութեամբ մը կը սահմանափակեն իրենց դատավճիռը։

Փողոցային այս ակներեւ հոգ ամանքի ազդեցութեան տակ հարկաւ շատ նպաստաւոր գաղափար չէ կարելի կազմել Օդեսայի մասին, եթէ ուղեւորն հետամուտ չը լինի ուսումնասիրելու նաեւ քաղաքակրթութեան բարերար կողմերն, որ ոչ նուազ են նոյնպէս։ Ուսման, արուեստի, գեղարուեստի, գրականութեան և վերջապէս լուսաւորեալ առաջնակարգ քաղաքի բոլոր մտաւոր ու բարոյական պէտքերու նպաստող ամեն տեսակ ընկերութիւններ ու հաստատութիւններ ունի Օդեսան, նմանապէս բազմակողմանի եւ հիմնաւոր միջոցներ են կանոնադրուած՝ հասարակութեան այլազան թշուառութիւնները խնամելու կամ մեղմելու նպատակաւ։ Այս հետեւանօք, ահա, Օդեսայի մէջ դուք չէք հանդիպիր այնպիսի մուրացկաններու որ կը ձանձրացնեն կամ ձեռք կը կարկառեն ձեզ. կան բազմաթիւ հիմնարկութիւններ որ ունին ձրի ճաշարաններ աղքատներու համար. գրեթէ քաղաքի ամբողջ նոյն իսկ քիչ շատ բարեկեցիկ դասի մարդիկ անդամ են այդ հիմնարկութեանց. ուստի իրենց պարտաւորութիւնն է որ երբ տեսնեն ո և է մի չքաւոր մուրացիկ անմիջապէս կը պատուիրեն հսկող ոստիկանութեանն այդ մուրացիկն փոխադրել այն ինչ հիմնարկութիւնն և այս առթիւ կուտան իրենց անդամութեան յանձնարարագիրը։ Կան նմանապէս այնպիսի հիմնարկութիւններ, ուր կը յաճախեն Օդեսայի երկսեռ չքաւոր մանուկներն՝ արհեստ, ձեռագործ և ընթերցանութիւն ուսանելու և միանգամայն այնտեղ ճաշելու և ընթրելու ձրիաբար. իսկ որբերու համար ամեն ժամանակ պատրաստ են մի քանի մասնաւոր հաստատութիւն և որբանոցներ։ Այն բոլոր ընտանիքներն, որոց իրաւացի չքաւորութիւնն ճանաչուած է քաղաքային վարչութեան կողմէ, ըստ աստիճանին, արտօնութիւն կը վայելեն ձրիաբար կամ շատ աննշան վճարումով կերակուր ստանալ նպաստամատոյց հիմնարկութեանց ճաշարաններէն. բաց աստի նոքա, դարձեալ ըստ աստիճանին, կը վայելեն ձրի կամ աննշան վարձով բնակարաններ։ Քաղաքի այլ և այլ կողմն կարելի է տեսնել վիթխարի տուներ, որոնք կառուցուած կամ թէ նուիրուած են չքաւոր ընտանիքներու բնակութեան համար։ Տարուայ մի քանի եղանակներուն զոր օրինակ Նոր տարիին, Ծննդին Բարեկենդանին ու Զատկին, որոշ կազմակերպութեամբ մը շնորհիւ դրամական մեծամեծ հաւաքումներ կը կատարեն ի նպաստ չքաւոր դասակարգի։ Այդ կազմակերպութեան նըշանաւորագոյնը տեղի կ'ունենայ Ծննդին և յաջորդ օրերը։ Սակարանի մէջ կը կազմակերպուի մի աճագին վիճակահանութիւն, ուր կը դիմեն քաղաքի բոլոր հայրերն ու մայրերը իրենց մեծ ու փոքր զաւակներով. մի կողմէ չքաւորին օգնելու ուղղակի գաղափարը եւ միւս կողմէ իրենց զաւակաց բաղդի յաջողութեան յոյսը փորձելու համար անխտիր կը մասնակցին այդ մարդասիրական վիճակահանութեանն, որի մի բաժինէն անցած սպահուն ուշադրութիւնս գրաւեց մօր մը խօսակցութիւնը իւր փոքրիկ աղջկան հետ։ կանգ առի մի կողմ. մայրը կը բացատրէր այդ վիճակահանութեան նպատակը, աղքատութեան սոսկալիքն ու աղքատասիրութեան վեհութիւնն. ինձ թուեցաւ թէ պատահական մի բան էր այդ, սակայն յետոյ այս նկատողութիւնս պատմելով մի ընտանիքի մէջ, պատասխան տրուեցաւ թէ գրեթէ ամեն ծնողք առհասարակ այդ միեւնոյն բացատրութիւնը կը սորվեցնէ իւր մանկան. ապա յարեց. Եթէ չէք հաւատար ահա տղան թող պատմէ ինչ որ կ'ուզէք։ Հազիւ եօթնամեայ մի մանուկ, այն եւս հրեայ փաստաբանի որդի, բաւական գիտակցական հասկացողութիւն կազմած ունէր աղքատութեան պարագի նկատմամբ։ Միայն այդ վիճակահանութենէն մօտ 3000 ոսկի կը գոյանայ. այս միեւնոյն նպատակաւ կը տրուի նաեւ պարահանդէս, որ նոյնպէս աճագին արդիւնք կը բերէ։ Պէտք է ի նկատի առնուլ թէ այս գումարներու շնորհիւ չէ որ կանգուն կը մընան աղքատախնամ ընկերութիւններն, այլ հապա հազարաւոր անդամներու շնորհիւ, որոնք իբր տարեկան անդամակցութեան վճար կը պարտաւորին հատուցանել 1/2 ոսկի եւ աւելի։

Այս մարդասիրական հաւաքական օժանդակութիւնը թէեւ դեռ շատ հեռու է թշուառութեան չարիքը ոչնչացնել կարողանալէ, բայց վերջապէս մեծագոյն բարիք կը մատուցանէ թշուառութեան զոհերուն եւ կը փրկէ զնոսա իրենց յուսահատական անտանելի կենցաղավարութենէն։ Այնու ամենայնիւ կան դեռ ուրիշ մտածման, ուրիշ զգացման տէր արարածներ, որոց սոսկալի կը թուի իրենց չքաւորութեան հրապարակային յայտնութիւնը. այսպիսիք լաւագոյն կը համարին տուժել ամեն զրկանքի, քան թէ նուաստացեալ տեսնել իրենց արժանապատուութեան անխախտութիւնը։

Օդեսայի կրթական, մարդասիրական, ընկերային բազմաթիւ հիմնարկութիւնները զօրաւոր ապացոյցն են քաղաքի հարըստութեան. ապաքէն առերեւոյթ չքաւորութիւնն. խաղամոլներու անհաշուութիւնն ու ճոխութիւնն և դիւրակեցութեան բոլոր նշանները կը հաստատեն Օդեսայի բարեկեցիկ վիճակը։ Քաղաքային վարչութեան հաշւէն կ'երեւի թէ քաղաքի բարեփոխութեան համար 1891 ին ընդհանուր ծախք եղած է 406.000 ռուս. ոսկի. արդ երբ 300 000 բնակիչ ունեցող մի քաղաք այդպիսի աճագին գումար կը ծախսէ իւր վիճակի կանոնաւորութեան առթիւ, ապա ուրեմն դժուար չէ նաեւ գաղափար կազմել նորա բարեբար արդիւնքներու վրայ։ Միջակ ու աղքատ դասակարգի մարդիկ ապրուստի կողմէ նեղութիւն չունին. ամեն բան աժան է, թրամվայներու բարձրագոյն գինը 20 փարա է. և անգործ մարդիկ այնքան շատ չեն, շնորհիւ քաղաքի ընդարձակ վաճառականութեան որի արտածական գլխաւոր նիւթերն են ցորեն, կաշի եւ բուրդ։ Արտաքին վաճառականութեան կողմէ Օդեսա առաջին տեղը կը գրաւէ ամբողջ Ռուսիոյ մէջ, սակայն անցեալ 1891 տարին Օդեսա մեծամեծ վնասներ ունեցաւ այդ կողմէ, իսկ միւս տարիներ սովորաբար 25 000 000 ռուս. ոսկի՝ կը հասնի, որմէ մօտ 17.000,000ն մի միայն ցորենի վաճառումէն կը գոյանայ. արդ, առանց ցորենի վաճառման այս քաղաք սարսափելի հարուած կարող է ստանալ։ Օդեսա ունի նաեւ մեքենաշինութեան, շաքարի, քաղցրաւենիի եւ մանաւանդ ալիւրի մեծամեծ գործարաններ. և այս տեղէն Իտալիա, Յունաստան Եգիպտոս և այլ երկիրներ ղրկուած ալիւրները մի միայն ստորին տեսակի կը պատկանին։

Այս կարգի հարստութեան պատճառաւ քաղաքային վարչութիւնը բնաւ բան չէ խնայած ամեն տեսակ պէտքերուն ու պայծառութեան համար. կազային առատ լուսաւորութիւնն, արձաններու և յիշատակարաններուն նորանոր կառուցումը, ներքին ջրանցքներու և կոյուղիներու ստորերկրեայ անհամար խառնակ ցանցերը իրենց դրութեան կատարելութեամբն ամենայնիւ կը համապատասխանեն քաղաքի կանոնաւոր յատակաձեւին ու տեսարանի ճոխութեանը։

Այս ամենի մէջէն մասնաւոր հետաքրքրութեան արժանի է Սպանդանոցն և կոյուղիներու փողրակաւորման դրութիւնը։ Գործարանական բոլոր աղտեղութիւններն ամփակուռ փողրակներու մէջէն անձրեւի ջուրի միաւորմամբ կը մղուին դէպի յառաջ և, քաղաքէն դուրս, պարբերաբար կը լեցուին յատուկ պատրաստուած փոսիչ աւազաններու մէջ։ Այս աղտեղութիւնը թոյլ չի տրուիր հոսուելու ծովի մէջ, որպէս զի ծովն իւր մերձաւոր կամ նոյն իսկ հեռաւոր ափերու վրայ չը պղտորեն առողջապահութիւն. Շատ հեռու չլինելով՝ մի բարեկամի հետ գնացինք այդ հետաքրքիր աւազաններու տեղն, որոնք հարկաւ ընդ երկրեայ են. արտաշնչման փակ խողովակները միայն կ'երեւին, զամն գործողութիւնն կատարուելէ յետոյ այդ աղտեղութեան կենսական մասով կը ջրեն մերձակայ անբերրի դաշտերն այնպէս՝ ինչպէս որ աղբային դրութեամբ հողը կը պարարտացնեն առհասարակ։

Ժողովրդի առողջապահութեան նպատակաւ, առաւելապէս, քաղաքային վարչութիւնն շինած ունի նորագոյն դրութեամբ սպանդանոց, որ միանգամայն աճագին եկամուտ կուտայ քաղաքին. եւ այս եկամուտի մեծութիւնն ըմբռնելու համար բաւական է յիշել թէ քաղաքային վարչութիւնը սպանդանոցի պաշտօնեաներուն 6000 ռուս. ոսկի տարեկան ռոճիկ կը վճարէ։ Առանձին բաժանումներ կան կենդանեաց առողջութիւնը, մսի հիւթակաւորութեան որակը և միքրոպային կացութիւնը քննելու և զննելու համար. և այս առթիւ միշտ ներկայ են մասնագէտ գիտնականներ։

Գ. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ

ԻՂՁ

Կ'ուզէի որ սիրտս ըլլար
Աղբիւր ծաղիկ մ'անթառամ,
Գոյնով, բուրմամբ ալ փարթամ,
Ջեղուն հիւթով երկնահամ։

Եւ դուն, մեղո՛ւ օդապար,
Բաժակիս մէջ հեշտանէիր
Անտառատ ու անվէտվէտ՝
Ծըծէիր կեա՛նքս առ յաւէտ։

* * *

Հալէ՜ր, հալէ՜ր իմ հոգին
Եւ ըլլար ծով կապուտակ,
Անծայրածիր, անյատակ,
Հանդարտ ու կոյս ու յստակ։

Եւ դուն կարապ մ'օդային,
Շուշան կարապ մ'ըլլայիր
Ու թեւերով լուսածիր
Ալիքս յաւէտ պատռէիր։

19 Յունվ. 92

ԾԱԾԿԵՑԷՔ ԶԻՍ

Երբեմն միտքս, յիշատակաց
Կամ խոկերու տակ ջախջախուած,
Կ'ուզէ հանգչիլ ու քընանալ,
Թաղուիլ վիհի մը մէջ մռայլ։

Օ՜հ, ծածկէ՛ն թող զիս այն ատեն,
Սեւ քօղերով թող զիս պատեն,
Եւ ա՛լ չը զգամ, չը մտածեմ,
Կոխեմ վայրկեան մը մահուան [illegible]։

Զիս գիշերին մէջ պահեցէք,
Անոր պատանքը թանձրամէգ
Թերեւս իր ցուրտ համբոյրով սեւ
Հանդարտեցնէ սիրտս հեւ ի հեւ։

Հողին ներքեւ ծածկեցէ՛ք զիս.
Մահուան խորհուրդն իմ հոգիիս
Թերեւս տայ սփոփ ու դադար
Զոր փընտռէ նա վայրապար։

Բայց չեմ ուզեր իմ վիշտս անգին
Յանձնել շիրմին ու գիշերին.
Բա՛ց ինծի գիրկդ, իմ սիրելիս,
Հոն հանգչեցնեմ միտքս ու հոգիս։

19 Յունվ. 92 ՖԱՆԹԱԶԻՕ

ՄԱՏԵՆԱԽՕՍԱԿԱՆ

Պատմութիւն Հայոց գաղթականութեան եւ շինութեան եկեղեցւոյ նոցա ի Լիվոռնոյ քաղաքի, հանդերձ յաւելուածովք։

(Վենետ. Մխիթ. Տպ. 1891. 8 էջ 326)

Հետաքրքրուեցայ ընթեռնուլ Լիվոռնոյի հայ գաղթականութեան պատմութիւնն, որ առաջին անգամ ի լոյս եկած է Ս. Ղազարու Մենաստանին մամուլներէն, գեղեցիկ տպագրութեամբ, ազնիւ թղթով և ակնահաճոյ գրերով։ Մեր գաղթականութեան վրայ ճառող այս անդրանիկ երախայրիքն ընթերցայ առորժակաւ եւ մանրախոյզն քննեցի մատենին բովանդակութիւնը, յորում մեծարոյ հեղինակն, Ոսկուրեան Մեսրոպ վարդապետ, մանր ոճով գրած է ինչ որ կրցած է հաւաքել Իտալիոյ հայաբնակ քաղաքաց գրատուններէն։ [illegible]. Հեղինակն առ ի չգոյէ բազմակողմանի վաւերական պատմութեանց, իբր երկասիրութեան իբր աղբիւր կը գործածէ յիշատակարաններ և նամակներ։ Նմանապէս օգտուած է Գեր. Գիւվէր Արքեպիսկոպոսին աշխարհագրութենէն, ինչպէս նաեւ Ինճիճեանէն, Ալիշանէն, [illegible], զորոնք յաճախ յընթացս մատենին կը յիշատակէ։ Արդ սոյն մատեանս, թող քանի մը տխուր եղելութիւնները, (1) կը պարունակէ յինքեան պատուական և ընտիր յիշատակութիւններ, ո՛չ միայն Լիվոռնոյ քաղաքին ազգայնոց այլ և բովանդակ իտալական հայաբնակ քաղաքաց։ Հեղինակն իւր մատենին մէջ Լիվոռնոյ քաղաքին պատմական անցքերն համառօտիւ յիշատակելէն վերջ, կը խօսի Հայոց այն քաղաքը վերջնականապէս հաստատուելը, ուր արդէն ԺԶ դարուն բաւական թիւով Հայ կար. բուն հայ գաղթականութեանց հաստատուելուն սկիզբն եղած է Փերտինանդ Ա. մեծ դուքսն, որ Թոսքանայի նաւահանգիստը վաճառաշահ ընելու համար զհայերը հրովարտակաւ (1591) հոն հրաւիրեց. 1600 ին Լիվոռնոյի հայերն 200 էին, այս թիւը 1810 ին՝ արդէն ընդ ամենն 62 հոգւոյ իջած էր. իսկ 1887 ին, Հեղինակին սոյն քաղաքէն մեկնած տարին, ընդ այր և ընդ կին 36 հոգի էին հայք, որոնք իրենց անունէն զատ Հայ անուան ուրիշ յատկանիշ չունէին։ Այս մասերս յոյժ համառօտ է անցած հեղինակը. այսպիսի ընդարձակ նիւթից եւ տեղեկութեանց համար կը պահանջուի աւելի հմտութիւն, արդէն այնպիսի գլուխներ, յորս ընթերցողը կ'ուզէր յագուրդ գտնել իր ծարաւին, հարեւանցի և ո՛չ մանր կրկտեալ են։ Այս պակասը կը կարծենք որ հեղինակը պիտի դարմանէ երկրորդ տպագրութեան մէջ, զոր ի սրտէ կը ցանկանք տեսնել։ Գրքիս վերջին հընգետասան գլուխներու մէջ՝ որ բուն Լիվոռնոյի գաղթականութեան և եկեղեցւոյ չինութեան պատմութիւնը կը բովանդակեն, Հայոց ազգին կենաց, սովորութեանց և յարաբերութեանց վրայ շատ քիչ եւ հարեւանցի գրուած է. խսկ ընդհակառակն մանրամասն նկարագրած է եկեղեցւոյ չինութեան, հիմնարկութեան եւ օծման պատմութիւն, որ ո՛չ այնչափ շահեկան ըստ իս։ Այս գլխոյ մէջ կան նաև պիտանի տեղեկութիւններ Լիվոռնոյի հայ մեծատուն գերդաստանաց տոհմագրութեան վրայ, որոնք շահեկան կըրնան համարուիլ։ Մատենիս իւր թերութիւններով հանդերձ շահեկան եւ պիտանի է։ Պէտք ենք համոզուիլ որ մատենագիրն այսպիսի երկասիրութիւն մը յօրինելու համար, յետ բազում վաստակոց՝ ծախս ևս ըրեր է, հոս և հոն թողուած և գրեթէ կորստեան վիճակի մատնուած յիշատակները հետազօտելով, որով հաւաքեր և փունջ է կազմեր զանոնք յերևան հանելով. գովելի աշխատանք արժանի յորդորանաց և գովեստից։ Այս առիթ առիթ առնելով տեսակցեցայ Մեծարոյ մատենագրին հետ, շնորհաւորեցի զնա որ յաջողեր է անկողմնակալութեան հոգւով այսպիսի երկասիրութիւն մի լոյս ածել։ Խօսեցայ իրեն հետ պատմութեան աղբերացը վրայ, որոնք թէեւ յիշուած են աստ եւ անդ պատմութեան մէջ, այլ կենդանի ձայնիւ լսեցի իրմէն՝ թող բազմիցս Իտալիոյ այլ եւ այլ կողմերը շրջագայիլը, այլ և ի մասնաւորի ըրած խուզարկական ճանապարհորդութիւնքն որ են ի Նէապոլիս ի Բերուճիա, ի Սիէնա, ի Հռոմ, ի Լուքքա, և ի Ճենովա. խսկ ի Փլորենտիա եղած գրատանց եւ դիւանատանց ըրած այցելութիւնքն չունին համար, ուր հաւաքեր է պիտանի եւ կարեւոր տեղեկութիւններ եւ գտեր՝ հայերէն ձեռագրեր։

---

(1) Այս տխուր եղելութիւններն են կրօնական վէճերն ու խնդիրներն, որոնք դժբաղդաբար իտալական հայ գաղթականութեանց մէջ ևս տեղի ունեցած են ամենայն սաստկութեամբ, որուն բնական հետեւութիւնն ալ Իտալիոյ հայ գաղթականութեանց բարոյական և նիւթական անկումն եղած է։ Տարակոյս որ Մեծ. Հեղինակին այս դէպքերս համառօտ յիշատակելուն գլխաւոր և միակ շարժառիթն եղած է պատմագրի մ'անկողմնակալ պարտքը, զոր մտադիր ընթերցողն պիտի տեսնէ թէ լիուլի պահուած է այս անկողմնակալութիւնը։ Մ. Ց.

Ուղղափառ Մեսրոպ վարդապետ, մատենիս հեղինակը, ջերմ կուսակից ըլլալով գրաբառեանց, բնականապէս այնպիսի գրաբառախառն լեզուաւ գրած է իւր պատմութիւնն, որ շատ տեղեր ոճն ճապաղ, թոյլ է և տեղիս տեղիս հաճելի չեն հնչեր ականջաց, այո՛, ընթերցողը կը կարծէ թէ գրաբառ գիրք մը կ'ընթեռնու։

Ջերմապէս խնդակցելով Լիվոռնոյի հայ գաղթականութեան՝ մեծարոյ հեղինակին, կը վերջացնենք մեր այս համառօտ մատենախօսականը, յուսալով որ մատենիս երկրորդ տպագրութեան լեզուն աւելի խնամօք պիտի խնամուի ինչպէս նաև անցքերն ալ աւելի հիմնական եղանակաւ եւ գիտնականօրէն պիտի ուսումնասիրուին։

Յ. Յ. ԱԼԱՆ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Սպիտակ յուղարկաւորութիւն.—Ծերունիներու մահը.—Լուսնին ճնշնութիւնը.—Գաճէ մարդերուն զարմանքը։

Կը ձիւնէ։ Վերը, շատ վերը, երկինքին մութ յատակին վրայ, հազարաւոր միլիոնաւոր պզտիկ գորշ կէտերու եռուզեռում մը, անսահման ամպ մը մոխրագոյն որ կ'եփի, մանրադիտական միջատներու խօ՜լ թռիչ մը ցանուցիր, կարծես փոշին որ կը թափի երկինքի աւլող հրեշտակներու աւելէն։ Օդին մէջ, գլխուդ վերև, չորջօրդ, խոշոր խոշոր ճերմակ գնտակներ են թոյլ ու կակուղ որ կը ծածանին դանդաղ նազանքով մը, հանդարտ ու անվերջ վայրէջք մը անհամար թիթեռնիկներու, կուսական համբոյրներու տարափ մը սպիտակ։ Ճերմակութեան տիրապետութիւն մը ամեն կողմ. ոտքիդ տակ ճերմակ կակուղ կապերտը որ կը խարշափէ ամեն մէկ քայլիդ. տուներն իրենց գլխուն վրայ ճերմակ շալ մը ունին փռուած. դռներն ու պատուհանները նուրբ ճերմակ գիծով մը շրջանակուած են. ծառերը ճերմակ սաւանի մը մէջ կը կաղապարեն իրենց կմախքին մերկութիւնը։ Եւ ամբողջ բնութիւնն՝ իր շուշանաթոյր հանդերձաւորման մէջ՝ Աւագ հինգշաբթի օրուան եկեղեցիի մը երեւոյթն ունի։

Բանկալթիի մայթին վրայ, տուներու տակէն քալելով, գրեթէ վազելով, քանի մը եւրոպացի քահանայներ ու քանի մը դպիրներ պզտիկ դագաղ մը կը տանին, յուղարկաւորութի՛ւն մը այդ օդին։ Ամէնքն ալ, առանց հովանոցի, ձիւնին ցուրտ ու լուծ հպումներուն իրենց մորթն անձնատուր, դժգոհութեան սուր արտայայտութեամբ մը դէմքերնին ծամածռուած անհասկանալի բառեր ծամծմելով, կը յառաջանան շուտ շուտ, դէպի եկեղեցին։ Ու հովին քմահաճոյքներուն տակ կը ծածանին, կը ծռին, անընդհատ կարճելով ու երկարելով, բոցեղէն լեզուներն որ դպիրներու նուրբ ու սպիտակաւքօղ մոմերուն ծայրը կը ցցուին։ Եւ դագաղ մը չէ որ կը տանին այդպէս, այլ տուփ մը, ճերմակ պզտիկ տուփ մը, որովհետեւ նորածին մըն է մեռելը։ Ճերմակներ հագած են կրօնաւորներն և դպիրները. ճերմակ սուգ մը կը պաշարէ մահն այդ տխեղծ էակին որ վայրկենական թռիչով մը եկեր անցեր է աշխարհէն, անթարթ այլին նայուածք մը նետելով կեանքի վրայ։ Ու ինծի կը թուի թէ այդ հոգիի սալը որ իր թեւերը չէ ցեխոտեր մեր մէջէն անցած ատեն, դեռ սպիտակ այն սպիտակութեամբ որով երկինքը զայն շաղուեր էր, իր ճըշմարիտ յուղարկաւորութիւնը կ'ունենայ սպիտակութեանց այդ ճոխ փթթումին մէջ որ ամենուստ զայն կը շրջապատէ։

* * *

Քասամթաշի ծովեզերեայ բլրակը քըմահաճոյք մը ունեցած է, ա՛լ չուզեր պահել իր վրայ թառած տուներու շարքն՝ ու անսովոր շարժումով մը զանոնք կը վանէ, հէ՜ք վանտուած հիւրեր։ Աւելի պարզ խօսելով, երկրաբանական չգիտեմ ո՛ր երեւոյթին արդիւնքն ըլլալով, այդ բլրակը դէպի ծով կը քալէ։ Ոստիկանութիւնը պարպել առած է այդ տուներն և հիմայ փլցնել կուտայ զանոնք։

Վարէն անցած ատենդ կը տեսնես պատ մը, բաւական բարձր, որ կ'եզերէ բլրակին ստորոտը, պատին վերեւ կարգ մը տուներ, մեծ մասամբ հին, սեւցած մաշած փայտերով, [illegible]ներով ծածկուած պատուհաններով, անշարժ, լուռ, եւ տխուր, արեւելեան տուներու մեղկ տըխրութեամբ, անսահման դագաղներու պէս քովէ քով շարուած. աւելի վեր, բլրակին կողերը՝ որոնց վրայ պատեր, ծառեր, քարի կոյտեր կ'երեւին խառն ի խուռն, եւ ամենէն վեր, մէկ երկու չքեղ մեծակառոյց ապարանքներ, իրենց փակ փարագոյրներով, լուռ ու մեռած կարծես, կը նային տրտմօրէն իրենց ոտքին տակ հետզհետէ բացուող աւերակին։

Դէզ մը գործաւորներ կ'աշխատին, տուներուն տանիքին վրայ, դռներուն առջեւ, պատուհաններուն մէջ, մէկիկ մէկիկ փրցնելով անդամներն այն փայտեղէն էակներուն, մանր մանր հարուածներով քայքայելով սպաննելով զանոնք, հոս տանիք մը տարտղնելով, հոն պատուհան մը տապալելով, անդին սենեակ մը փլցնելով, և դանդաղ այլ անխուսափելի մահուան մը մէջ յարկերն ու տախտակները խառնակուելով։ Մարդկային այն բնակարանները տակաւ կը կորսնցնեն իրենց մարմինն ու ձեւը, կը տարրալուծուին, կը կմախանան, կը փտտին, կը թափթփին, որդ-կայծին խածուածքներուն տակ։

Ու մոխրի, կիրի, քարի փայտի տխուր շեղջակոյտին մէջ որ բլրակին ոտքը կը դիզուի, կ'իյնան կը պառկին խեղճ հինաւուրց այն տուներն, որոնց զառամ խարխուլ մարմինը կը հեծէ գոգցես տապարին չոր հարուածներուն տակ, եւ որոնց անկման մէջ մարդկային շատ մը կեանքերու ստուերները, ընտանեկան ուրախութեանց ու ցաւերու ուրուականները կուլան ու կը ցնդին։

Եւ արտասովոր տրտմութիւն մը սիրտս կը սեղմէ, վաղեմի ծանօթի մը մահուան կսկիծին նմանող բան մը, կսկիծ մը խառն յարգանքով ու արգահատանքով, որովհետեւ ծերութիւն մըն է որ կը մեռնի։

* * *

Գիշերն եկած է, ձմրան հազուագիւտ պայծառ գիշերներէն, այնչափ պայծառ որ եղանակին ու ժամուն վրայ տարակոյս կ'ունենաս ակամայ։ Խոշոր շողշողուն լուսին մը երկինքի մէջ կը թաւալի, անամպ և աստղերով կէտաւորեալ երկինքի մը մէջ, որուն մութ կապոյտին կուտայ լուսեղէն թափանցկութիւն մը։

[illegible] մը Կումիւշ-Սույի զառիթափէն վեր կ'ելլէ, դանդաղ, յոգնած քայլերով, գլխուն վրայ կրելով իր [illegible] ճերմակ լաթով մը ծածկուած, դանդալով անշուշտ իր օրական թափառումէն, մէկ քանի պզտիկներու քմահաճոյքէն կամ որկրամոլութենէն քիչ մը քսակը գիրցած։

Եւ զառիթափը քանի մը օր առաջուան անձրեւներուն թողած ցեխովը հաւասարակ ծածկուած, կը փայլի լուսնին տակ, խղոտ ու թանձր փայլ մը, անհուն ոսկեզօծում մը զոր կ'աղտոտէ, կը մթացնէ տղմին սեւութիւնը։

Տուներու ապակիները լոյսով կը ծեփուին։ Վարը, ծովը կը փռուի, հանդարտ, անշարժ, անծայր, հալած ոսկիի պէս փողփողելով։

Ծառագոյն կարճ ու կապտածոյլ ֆէսը գլուխը, սրունքները [illegible] խողովակներուն մէջ սեղմած, ուսին վրայ անձեւոյ մը ձգած, իր շարժուն խանութին տակ կը յառաջանայ [illegible] քնացող քալուածքով մը, հեռաւոր յիշատակներու զարթումն անշուշտ զգալով իր սրտին մէջ, լքուած գիւղին ու լքուած ընտանիքին պատկերը տեսնելով աչքին առջեւ, ու երազներ երազելով պայծառ լուսնին տակ որ գիշերին մէջ կը ծորէ անհուն երազն իր լուսեղէն հոգւոյն։

Յանկարծ, սպառ քայլ մը կամ սայթաքում մը և [illegible] կը գլորի գետին, պնակներու, շիշերու, սկուտեղներու մեծամեծ խշրտուքով մը։ Ամբողջ դրամագլուխս մը որ կը փճանայ։ Բարեսիրտ անցորդներ կը փութան կը հաւաքուին աւերակին շուրջն ու կը ջանան այդ կոտրտուքներու դէզին մէջէն անվնաս մնացած բան մը գտնել։ Եւ ի՜նչ, երազողը, կը մնայ ապշած բերանաբաց, անշարժ, իր դժբաղդութեան առջեւ։

Վերէն, լուսինը, միշտ պայծառ ու զուարթ, գիրուկ դէմքին այտերը լուսաշող, աչքերը խոշոր խոշոր բացուած, ահագին լայն բերանով մը որ կը յօրանջէ կարծես, կը խնդայ, անհոգ ու չարաճճի ծիծաղով մը։

* * *

Օդը չափազանց աղուոր է, գաղջ ու անուշ օդ մը որ մարմինը կը փայփայէ, խնծղալից արեւով մը որ բնութեան վրայ կեանք կը հոսէ, եւ պզտիկ զով զեփիւռով մը որ համբոյրի մը քաղցրութիւնն ունի։ Բերայէն իջնող զառիվայրին ոտքը կեցած, չորս կողմս կը նայիմ, ձանձրութեամբ մը լեցուած, հետաքրքրող բան մը փնտռելով։

[illegible] հանդերձավաճառանոցին առջեւ, որ Բերայի ու Ղալաթիոյ ճամբաներուն անկիւն մը կազմած տեղը կը գտնուի, գաճէ մարդերուն քով որք խանութին դրան երկու կողմը կը կենան, վայելչօրէն փողկապուած, մաքուր ու չիք հագուստներով, տարօրինակ էակ մը աչքիս կը զարնէ, այնչափ անշարժ ու անձայն որ անոնցմէ մէկը կը կարծեմ զայն, բայց այնպէս ողեղ ու աղտոտ որ այդ զարդարանքի ու պերճանքի հաստատութեան սեմին վրայ նախատինքի մը տպաւորութիւնը կը թողու։

Աւելի ուշով կը դիտեմ։ Աղքատ մըն է, կոյր, կոպերը՝ կարմիր, անթարթիչ եզերքներով՝ իրարու փակած, կարծես իրարու կարուած ճեղքրտուած միստ չըրթունքները բաց մնացած ու ցոյց տալով խոշոր ճերմակ ակռաներու կրկին շարք մը, քիթը նուրբ սրածայր, երեսը ցից կարծրաթել մօրուքով մը սեւցած, եւ շրջանակուած՝ կարմիր աղտոտ թաշկինակով մը որ ծնօտին տակէն կ'անցնի, երկու ականջները կը ծածկէ և կ'երթայ անծայր գունաթափ ֆէսի մը մէջ կը կորսուի։ Վիզը շալ մը կապած է որուն ծայրերը վերէն վար կոճկուած վերարկուին մէջէն դուրս կ'իյնան, խոշոր բազմամեայ վերարկու մը որուն օձիքը վեր քաշուած է, որուն թեւերը՝ երկայն ու ծայրերը փեթթուած՝ ձեռքերուն մինչեւ մատները կը հասնին, եւ որուն փէշերը, ծուէկ ծուէկ կը կախուին, անհամար ցեխայայտքերով աստեղազարդուած։ Տաքատին ծունկին վրայ խոշոր կարկտան մը կը տարածուի մեծ մեծ անկանոն կարերով։

Մէկ ձեռքը դէպ առաջ, վտանգին մերձաւորութիւնն իմանալու սովորութենէն այդպէս մնացած, մէկ սրունքին վրայ կքած, եւ միւսը կախ, թոյլ, երերուն, չեզոք երկնցած, անշարժ, անխօս, մուրացիկը կը կենայ միշտ, թերեւս վայրկեան մը յոգնութիւն առնելու համար երկարատև չարաչանչ պտոյտէ մը, կամ այդ աղուոր օդին կենսահեղ ջերմութեան մէջ պահ մը լոգանալու համար յաւերժապէս անձրեւի, ձիւնի, ցուրտի ենթարկուած խեղճ մարմինը, իր կուտած մորթը մեղմօրէն զգուող փաղաքշող եղկ հովիկին զգայութենէն հեշտացնելով, գուշակելով զուարթութիւնն որ բնութեան մէջ կը ժպտի և շարժումն որ մարդերը կ'ոգեւորէ։

Եւ գաճէ մարդերն, իրենց թանկագին հագուստներուն մէջ այնքան սիրուն, արգահատանքով, գրեթէ զարմանքով կը դիտեն այդ անձնորդ ու այլանդակ այցելուն որ իր դէմքին տգեղութեամբն ու զգեստներուն խեղճութեամբը կուգայ աղտոտել իրենց անթերի արդուզարդը։

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

29 Յուն. 92

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՊԷՅՔԸՆ

Ելիզապէթեան դարի գլխաւոր հրապոյրն է բանաստեղծութիւնը։ Այսպէս եղած է ամէն ազգի մէջ։ Եթէ քննենք Յունաց, Հռոմայեցւոց, և այլ բոլոր հին կամ նոր ազգերու պատմութիւնը, պիտի տեսնենք թէ սյս ազգերու պատանեկութեան ժամանակ բանաստեղծութիւնը միշտ նախադասուած է արձակ գրականութեան։ Երբ դեռ զօրացած չէ դատողութիւնը եւ մարդկային զգացումները կը տիրապետեն, որով հարկ կը լինի գոհացնել նորա ջիղերը, յայնժամ մարդեր կը սկսին որոնել մի եղանակ որ կը գրգռէ եւ կը յագեցնէ ջիղերը։ Նոյնպէս անգլիական ազգը դեռ հասած չէր իր առնական հասակին. դեռ իր պատանեկութեան մէջ կ'ուզէր զբաղիլ երեւակայութեան հրապոյրներով։ Սակայն մի քանի արձակ նշանաւոր գրագէտներու փայլումը ի յայտ կ'ածէ թէ այդ արշալոյսին պիտի յաջորդէր գեղատեսիլ մի առաւօտ։

Ելիզապէթեան դարի արձակ գրագէտներուն մէջ մի կարեւոր գիրք կը գըրաւէ Հուքըր որ իբր մի կարող եկեղեցական գրեց [illegible]։ Իր այս գործով Հուքըր կը պաշտպանէ Անկլիքան Եկեղեցին ընդդէմ ուրիշ եկեղեցիներու, և ունի այնպիսի մի ոճ և ընտրութիւն բառերու, որ կրնանք ըսել թէ Հուքըր առաջինն վերածեց անգլիական արձակը իմաստասիրական բարձր խորհուրդներ արտայայտելու մի գործիքի։ Բառերու ընտրութեան և ոճի ազնուութեան մասին քիչեր կրնան գերազանցել զնա։ Իրմէ յետոյ կուգայ Սըր Ուօլթըր Րալէ որ իրաւամբ մի մեծ հանճար էր գրական, սակայն նուիրեց իր կեանք յաճէտ քաղաքական զբաղումներու։ Իր զինուորական և նաւային կարողութիւն, նաև հեռու երկիրներ հետազօտելու մեծ եռանդ, նպաստեցին զօրեղապէս անգլիական ազդեցութեան. սակայն ժամանակները փոխուելով, Րալէ ամբաստանուեցաւ, դատապարտուեցաւ և բանտարկուեցաւ տասն երեք տարիներ։ Իր բանտարկութեան ձանձրացուցիչ օրերուն մէջ գրեց [illegible] որոյ համբաւ այժմ կը մնայ ոչ այնչափ պատմուած դէպքերուն վաւերականութեան որչափ գրական ոճին վրայ։ Եւ թէեւ պատմական ծիծաղելի սխալներ կան ամէնուրեք, սակայն անօգուտ չը մնաց Րալէյի այս գործ։ Պատմական չոր և ցամաք ոճը փոխուեցաւ գրական շողշողուն մի ոճի, որոյ մէջ յետոյ Գիպըն այնչափ գերազանցապէս փայլեցաւ։ Վերջապէս ազատելով բանտէն, դրկուեցաւ Հարաւային Ամերիկա նոր երկիրներ գրաւելու համար։ Բայց երկար ատեն հետէ Րալէյի ծնունդի աստղը ծածկած էր իր դէմք. ուստի ետ կոչուեցաւ եւ գլխատուեցաւ Յամին 1618։ Եթէ Րալէ նուիրէր իր կեանք գրականութեան, անտարակոյս անգլիացիք մի մեծ հանճարի արտադրութիւնները պիտի վայելէին այժմ։

* * *

Ելիզապէթեան դարի գլխաւոր արձակ գրագէտը, Պէյքըն, ծնաւ յամին 1561։ Նա կը պատկանէր ազնուական ընտանիքի և կանուխ հասակէն ցուցուց իր մեծ կարողութիւն։ Ժամանակէն շատ յառաջ զարգացաւ նորա միտք, եւ հետեւապէս տկար մնաց մարմնական կազմութեամբ։ Դեռ տասն երեք տարեկան դրկուեցաւ Քէյմպրիճի համալսարանը ուր անցուց երեք տարիներ, իր հանճարի զօրութեամբ տեսնելով ժամանակին դպրոցական ընթացքներու անհետեւութիւնը, և ջերմապէս անիծելով այդ կրթութիւն որ կը ծանրաբեռնէր աշակերտներու միտքերը տղայական եւ խայտառակ սխալներով։ Տեսաւ թէ իմաստասիրութիւնը որ յայնժամ կը պաշտուէր ամենէն և որ կը միար փայլուն անուններու վրայ, իմաստասիրութիւն չէր, այլ բառերու մի կոյտ։ Դպրոցական սեմէն դուրս չելած Պէյքըն արհամարհեց Դպրոցական (scholastic) իմաստասիրութիւնը։ Եւ անտարակոյս յայնժամ իր միտքի մէջ կազմակերպեց իր ապագայ իմաստասիրութեան եղանակը զոր կոչեց Մակածութիւն (induction)։ Եւ իր արժանիք կը բարձրանայ եթէ նըկատենք թէ Պէյքըն չը լսեց ուրիշ բազում անձերու նման։ Զըրաւ թէ խոր են նախապաշարումի արմատները և թէ մի անհատի զօրութիւնը բաւական չէ խլել զայնս։ Դպրոցական գրասեղանին վրայ տեսաւ թէ իր դասընկերներ մի խօսքի ճշտութիւնը ստուգելու համար անոր հեղինակին անունը կը հարցնէին։ Պէյքըն տխրեցաւ յայժ, և խղճալով կը նմանցնէ զնոսա խաղաղ նաւերու որք կը շարժին ուրիշ անձերու շունչովը և որք չունին թիակներ նուրը յառաջ մղելու համար։

Երբ թողուց դպրոցական յարկը, դեսպանական կցորդ եղաւ և մեծ յաջողակութիւն ցուցուց, բայց որովհետեւ իր հայր մեռաւ, Պէյքըն վերադարձաւ յԱնգլիա և տեսաւ թէ իր հօրմէ ոչինչ ժառանգած էր աշխարհի թատերաբեմին վրայ փայլելու համար։ Ուստի դիմեց նշանաւոր անձերու եւ փնտռեց այնպիսի մի գործ որ պահանջէ քիչ աշխատութիւն և բերէ դրամական մեծ փոխարինութիւն։ Եւ դիմեց զանազան անձերու կրկին և կրկին աղաչելով որպէս զի այսպիսի մի գործ գտնեն իր համար։ Հոս կը գտնուի Պէյքընի նկարագրին ստորին կողմը։ Երբ կը տեսնէր թէ հանրային մի գործիչ չօգնէր իրեն, անմիջապէս կը դիմէր նորա հակառակորդին առանց հաշուելու նոյն խսկ արենակցական կապեր։ Այսպէս, երբ տեսաւ թէ Պըրլէ իր ազգականը չօգնէր իրեն նիւթապէս, անմիջապէս դիմեց նորա հակառակորդին, Էսէքսի Դուքսին որ տուաւ նմա մեծագումար ստակ, և նորա բարձրացումին նպաստեց։

Իր ընտանեկան կեանքի մէջ շռայլ էր Պէյքըն, անձնագով և ցուցամոլ։ Անզգոյշ միջոցներով հասած էր իր փառքի գագաթնակէտը յորժամ [illegible] եղաւ, իր ինչքեր գրաւուեցան և բանտարկուեցաւ։ Բայց ի վերջէ իր բարեկամներու շնորհիւ ազատեցաւ բանտէն։ Զարմանալի է յիշել թէ, հակառակ իր փորձառական իմաստասիրութեան, Պէյքըն կը հաւատար դեւերու գոյութեան և կախարդութեան։ Երբէք աշխարհի թատերաբեմին վրայ տեսնուած չէ այսպիսի խառն նկարագրի տէր մի անհատ, և իրաւամբ Փոփ կը կոչէ զնա «Աշխարհի արարածներուն ամենէն հանճարեղը, ամենէն փայլունը և նոյն ատեն ամենէն ստորինը»։

Շատեր կը գովեն զՊէյքըն «Հայրն արդի իմաստասիրութեան»։ Սակայն սխալ է այս։ Տէքարթ և Պէյքըն գրեթէ միեւնոյն ժամանակ տեսան Դպրոցականութեան խայտառակ սխալները, տեսան անոր հեղինակութեան արժէքը։ Երկուքն ալ զգալով զայն, վտանգաւոր կերպով ենթակայ եղանակեպաշտութեան։ Սակայն երկուքն ալ ազատեցան, և մինչ Պէյքըն մասնաւորաբար աշխատեցաւ գտնել մի ճանապարհ—մի մէթոտ—որով իմաստասիրութիւն ընթանայ և արգասաբեր լինի, Տէքարթ իր հանճարի ազդեցութեամբ ինքզինք նուիրեց ենթակայական մի դրութիւն հիմնելու եւ թէեւ իր իմաստասիրութեան հիմերէ ոմանք խախտուած էին, սակայն մինչ ԺԹ. դար բոլոր ապագայ իմաստասէրներ հետեւեցան Տէքարթի։ Բայց Պէյքըն չէր կրնար հիմնել իմաստասիրական փորձառական դրութիւնը, վասն զի մի անձի, կամ մի սերունդի կեանքը բաւական չէր այդպիսի մի հսկայ գործի։ Պէյքըն իր կեանքի մէջ աշխատեցաւ փորձառական իմաստասիրութեան համար և կազմեց առաջին մասերը։ Իրմէ յետոյ մինչ ԺԹ. դար, շատեր աշխատեցան և կառուցին ուրիշ մասերը, մինչեւ զի ներկայ դարին մէջ Քօնթ և Հէյպըրթ Սփէնսըր կազմեցին փորձառական իմաստասիրութեան գեղեցիկ շէնքը որ կը հրապուրէ մեր աչքերը։ Պէյքըն յայտարարեց թէ քսան դարերէ հետէ տարբեր դրութեամբ իմաստասէրք հասած էին ոչինչի, թէ, եթէ նոքա փորձէին այն ճանապարհ զոր ինք գծեց այժմ, մի քանի դարերու մէջ հրաշալի արդիւնքներ յառաջ պիտի գան. բառերու իմաստասիրութեան պիտի յաջորդէ արդիւնքի իմաստասիրութիւնը։ Եւ ամենքս ալ պարտինք վկայել թէ իր նախագուշակութիւն կատարուեցաւ լիուլի։ Աշխարհ հիացաւ Մակածութեան գործած հրաշքներուն վրայ։ Ուրիշ սխալ ենթադրութիւն մը սա է թէ, Պէյքըն կը նկատուի ոմանցմէ իբր հեղինակն արդի Մակածութեան։ Այդ դրութիւն կը գտնուի մարդկային բնութեան մէջ և կը ծնի միասին, հետեւապէս հեղինակ չի կրնար ունենալ այն։ Եւ մարդեր կը գործածէին զայն սկզբնական օրերէ հետէ։ Միայն թէ նախ քան զՊէյքըն իմաստասէրք չէին ուզեր գործածել զայն բարձր նիւթերու համար, Պէյքըն ցուցուց թէ դատողութեան այդ դրութիւն գործնական ճանապարհն էր նիւթական, բարոյական եւ իմաստասիրական մեծ խնդիրներ հետազօտելու։

Պէյքընի գլխաւոր սխալն եղաւ արհամարհել արտածութիւնը (déduction)։ Քրիստոսէ իբր հինգ դարեր յառաջ, Սոփեստականք գտած էին ձեւական տրամաբանութեան հիմերը, եւ անոր կազմական տարրերը կը մնային խառն ի խուռն։ Սօկրատ և Պղատոն նպաստեցին մեծապէս տրամաբանութեան զարգացումին և ցուցուցին թէ տեսական և գործնական ո՛րպիսի մեծ օգուտներ կրնային գալ անկէ։ Բայց մի մեծագոյն հանճարի, Արիստոտէլի, կը մնար հաւաքել բոլոր տարրերը և կազմել իր organonը որ կը ցուցնէր դատելու արհեստին մի եղանակը կամ արտածութիւնը։ Ինք Արիստոտէլ, չուզեց գործածել զայն և իբր մի հոգածու իմաստասէր տաժանագին աշխատութեամբ ժողվեց իր իմաստասիրութեան նիւթերը. Արիստոտէլ իր հանճարին շնորհիւ տեսաւ փորձառական մէթոտի արժէքը։ Քրիստոնէութեան նախնական մի քանի դարերու միջոցին Եկեղեցական Հարք սքանչելապէս մշակեցին իրենց միտքեր և Հաւատքը մոյնելով իմաստասիրութեան մէջ՝ զարմանալի արդիւնքներ ստացան։ Բայց Դպրոցականք աւելի յառաջ գնացին և առանց ստուգելու իրենց նախադասութեանց ճշդութիւնը սկսան զարմանալի և տղայական հաւաքաբանութիւններ կազմել։ Սկսան վիճել և հաստատել թէ մի ասեղի սուր ծայրին վրայ քանի՛ հրեշտակներ կրնային կանգնիլ։ Պէյքըն տեսաւ զայս և կարծեց թէ արտածական մէթոտն է բոլոր այս դժբաղդութեանց պատճառը և յարձակեցաւ անոր վրայ։ Եւ իրմէ յետոյ մինչ ԺԹ. դար սոսկալի մի յարձակում տեղի ունեցաւ անոր դէմ։ Հազիւ վերջերս մի քանի նշանաւոր անձեր ցուցուցին թէ դատողութեան երկու ճանապարհներ կան, մին յատկապէս օգտակար է նախադասութիւններ կազմելու համար, միւսը գերընտիր մի գործիք է ընդունուած և մակածութեամբ հաստատեալ ճշմարտութիւններէ նոր ճշմարտութիւններ հանելու համար։

Պէյքընի իմաստասիրութեան գլխաւոր գաղափարն է թէ Բնութիւնը լի է գաղտնիքներով զորս կրնանք կորզել տանջելով զայն։ Բայց արտաքին բնութենէն զատ, կայ նաեւ ներքին բնութիւնը մեր անձին մէջ։ Եւ եթէ փորձառական մէթոտին եւ տեսողութեան միջոցաւ կրնանք զննել այն անհամար դէպքեր որք կը պատահին ամենուրեք, զգացողութեան միջոցաւ կրնանք հետազօտել մեր ներքին բնութիւնը, մեր խորհուրդները, և այսպէս Բնութիւն և խորհուրդ կը միանան և կ'առաջնորդեն զմարդ գտնելու այն օրէնքներ որք կը կառավարեն այս ներքին և արտաքին միացեալ [illegible], որ է ճըշմարտութիւնը։ Պէյքըն միշտ կը կրկնէ թէ մարդկային կեանքի վերջին նպատակն է հասնիլ ճշմարտութեան։ Բայց այս ճշմարտութեան զանազան ձեւերուն տեղեկանալու համար պէտք ունինք գիտութեանց որք միայն կրնան հաստատուիլ փորձառական դրութեամբ։

Այս էր Պէյքընի գաղափարը. Եւ իբր գործնական օրինակ գրեց բազում լատին գիրքեր։ Այսպիսի մի ահագին դրութիւն ոչ մի մարդի ոչ ալ մի ամբողջ սերունդի գործ էր, և հետեւապէս իր այս գիրքերով Պէյքըն յաւէտ ցուցուց թէ ինչպէս պարտինք աշխատիլ մի ճշմարիտ իմաստասիրութիւն հիմնելու համար։ Իբր մի հիմնարկող արդի փորձառական իմաստասիրութեան, Պէյքըն կատարեց իր դեր սքանչելապէս։

Բազմաթիւ են Պէյքընի զուտ գրական գործերը։ Բոլոր ասոնք նշանաւոր օրինակներ են Ելիզապէթեան դարի արձակ գրականութեան։ Պէյքըն ունի մի վէպ յորում կ'ուզէ պատկերացնել այն հրաշալի վիճակ որուն պիտի հասնի իմաստասիրութիւն փորձառական դրութեամբ։ Գրեց նաև [illegible] յորում կը բացատրէ դիցաբանութեան և հեթանոսական առասպելներու ներքին կարեւորութիւնը և չքեղութիւնը։ Պէյքըն գրեց [illegible]. սակայն իր գլխաւոր գրական արտադրութիւնն է իր [illegible] որ գերազանցապէս տարածուեցան անգլիական ընկերութեան մէջ։ Փոքր մի ծաւալի մէջ Պէյքըն այնչափ նիւթ կը մօյնէ զի քիչ ատենի մէջ ընթերցողի միտքը կը յոգնի եւ կը թողու զայն սեղանին վրայ քիչ յետոյ հաճութեամբ վերստին կարդալու համար զայն։ Այս գիրքին մէջ մանաւանդ կը տեսնուի թէ Ելիզապէթեան դարի արձակ Շէյքըսփիրն է Պէյքըն։ Նոյն մասնաւորութիւնք որք այնչափ նշանաւոր հանդիսացուցած են զՇէյքըսփիր, լիուլի կը տեսնուին Պէյքընի ճառերուն մէջ։ Նա կը միացնէ ամենաբարձր երեւակայութիւն ընդ ամենախորին դատողութեան, եւ կը նկարագրէ ամէն ինչ խիստ փոքր ծաւալին մէջ։ Ծարտասանական սքանչելի նմանութիւններ կուգան համեմել դատողութեան և բանականութեան մեծագոյն արտադրութիւններն։ Եւ այս է գլխաւոր պատճառը զի ոմանք ԺԹ. դարին մէջ ուզեցին ուրանալ Շէյքըսփիրի գոյութիւնը և յայտարարել թէ նորա անունով հրատարակեալ գործերը արդիւնք են Պէյքընի նշանաւոր գրչին։ Սակայն չենք կարծեր թէ լուրջ ուշադրութեան արժանի է նոցա ջատագովութիւն։ Արդէն մեծ է Պէյքընի գրական եւ իմաստասիրական համբաւ, և հարկ չկայ չափազանցել զայն։

Իր հանրային գործունէութեան խայտառակութենէն յետոյ, հինգ տարիներ ալ ապրեցաւ Պէյքըն, և մեռաւ յամին 1626։ Մի օր մինչ կառքով կը ճամբորդէր, խորհեցաւ թէ միսը կրնայ պահուիլ ձիւնի մէջ։ Ուստի կեցուց կառքը և գնեց մի հաւ որպէս զի փորձառապէս ստուգէ զայն։ Բայց այս միջոցին պաղ առած էր Պէյքըն և հազիւ ժամանակ ունեցաւ տուն երթալու։ Հոն սոսկալի մի տենդ եկաւ իր վրայ, և փորձառական իմաստասիրութեան հեղինակը առաջին զոհն եղաւ այդ դրութեան։

Ելիզապէթեան դարը կրնայ պարծիլ ուրիշ մի քանի արձակ հեղինակներով ալ։ Սակայն մեր յօդուած երկարեցաւ։ Եւ արդէն ինչ ալ լինի Ելիզապէթեան արձակը, իր գլխաւոր արտադրութիւնն է թատերգութիւնը որ ստուերի ներքեւ կը ծածկէ ուրիշ ամէն ինչ։ Հսկայ հանճարներ կանգնեցին մի թատրոն որ աննման է իր տեսակին մէջ. և ոչ մի ազգ կամ ժամանակամիջոց կրցաւ գերազանցել զայն։ Մեր յաջորդ յօդուածով պիտի ջանանք պարզել ընթերցողին աչքերուն առջև Ելիզապէթեան դարի հրաշակերտը՝ իր ամէն մասնաւորութեամբ։

Յ. Գ. ԷՐԿԱՆԵԱՆ

Օժիտն ամուսնութեան բանականութիւնը, սէրը՝ նորա պատրուակն է։

—Կենաց ամենէն կարեւոր և դժուարին գործը կնոջ մ'ընտրութիւնն է։

—Սիրոյ մէջ, ապագայն մոռցնել կուտայ անցեալը։

—Նախանձը սիրոյ հետ միասին կը ծնանի, բայց շատ անգամ նորա հետ չը մեռնիր։

—Հին բարեկամը միշտ նոր բան մ'է։

—Առաւել օգտակար է մշակել պարտէզը քան ընդարձակել։

—Ճշդութիւնը բարեկիրթ մարդոց պարտքն եւ գործի մարդոց օրէնքն է։

ԳՈՂԸ

Դու վարդ մը տըւիր, սիրուն եւ անոյշ,
Վարդ մը տըւիր ինձ մատներովդ քընքոյշ.
Առի վարդն իսկոյն, սըրտիս դըպցուցի.
Բայց խորշակն անոր գոյնն այրեց վարդի։

Ժըպիտ մը տըւիր, փայլուն մի ժըպիտ,
Խանդով քաղեցի ժըպիտը դէմքիդ.
Բայց նայուածքին մէջ աչերուս խռնաւ
Ժըպիտն հալեցաւ, եւ հոն բոց մ'եղաւ։

Արցունք մը տըւիր. թաց, կաթիլ մ'արցունք,
Որ կըրակ ունէր, եւ կը բուրէր խունկ.
Առի, եւ ճակտիս դըրի որ չոգայ.
Բայց վար սահեցաւ, նա հողին վրայ։

Դու սիրտ մը տըւիր, սիրով բաբախուն
Վառ սիրտ մը տըւիր. վայելքս եղաւ խուն,
Զի գիշեր մը մութ երբ քընանայի,
Այդ սիրտը գողցան սըրտէս ամայի։

Եւ ի զո՛ւր գողին հետքը փընտռեցի.
Ոչ ըստուերն անոր տեսայ յերազի,
Եւ ոչ ալ կըրցայ մոռնալ դաւն իմ սէր . . .
Զի այդ գողն, անգո՛ւթ, քու սըրտիդ մէջն էր։

ՏԺԳՈՅՆ ՍԵՐԵՐ

Կը սիրեմ ես աստղեր մըռայլ երկինքի
Որք, գիշերուան թանձըր մութին մէջ, հեռո՜ւն,
Բոյլ բոյլ, ցըրուած, տարտամ լուսոյ ի չոգի
Դողդըղալով կը պըլպըլան ցայգն ի բուն։

Կը սիրեմ ես լուսինը վեհ տըժգունակ
Որ տերեւոց, շիւղերուն հետ պարուրին
Շողեր հիւսէ, կամ կը ծըփէ դէպ լըճակ
Ինչպէս միմեանց սիրահարներ կը հակին։

Կը սիրեմ ես կանթեղն աղօտ եւ տըմոյն
Որ, տաճարին մէկ անկիւնը միայնակ,
Կը նըւաղի ինչպէս որ յոյս ալ հոգւոյն
Մէջ մըշտավառ՝ կարծես մարի նա հիմակ։

Կը սիրեմ ես ոգեվարն ալ որ կամաց
Մահուան ահեղ վայրկենին մէջ կ'ըսպառի,
Եւ որ շըրթներ վերջին ճըգամբ իրերայց
Կը զարնըւին, դողդո՜ջ, սառոյցն ի մահի։

Բայց ամենէն եւս աւելի կը սիրեմ
Տըժգոյնն անբիծ երեսներուդ որ մահուան
Չափ տըխուր է, դալուկ դողդո՛ջ և վըսեմ,
Զոր կը պաշտեմ ի քեզ, աղջի՛կ աննըման։

Գատըքէօյ

ԶԵՓՀԻՒՐ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՀՐԱՊԱՐԱԿ

Հրապարակին վրայ արմտեաց գները միշտ անսասան են· գնորդք կուզեն առիթէն օգտիլ նոր զեղչումներ ստանալու համար, արմտիք ունեցողք ամեն ջանք ի գործ կը դնեն տեղի չտալու համար· սակայն, ըստ որում գործերը կայուն վիճակ ունին, պէտք ունեցողներն ի վերջէ տեղի պիտի տան։

Հինգշաբթի օր հասաւ եօթը վաճառ։

Արմտեաց գիներն ոսկին 100 ղրշէն·

Բուժելիի	կարծր	ցորեն	օխ.	46 էն 47	փրյ·
Սամսոնի	»	»	քիլէն	22 էն 22½	ղրշ
»	կակուղ	»	»	24	»
Բուժելիի	»	»	»	22½ էն 23	»
Զաարայի	»	»	»	28 էն 28½	»
Հաճար				—	
Վարսակ				7½ էն 8	ղրշ·
Գարի				13 էն 13½	»
Կորեկ			օխան	36 էն 37	փրյ·
Եգիպտացորեն			»	24 էն 25	»

(Մանզումէ)

Թարիք կը պատմէ թէ Միլքիյէի երկրորդական վարժարանին աշակերտներէն երկու պատանիներ, որք անցեալները մէկ քանի անգամ փողոցի մէջ կռուած էին, նախընթաց օր Նուրը Օսմանիէի կողմը գիրար ծեծած և վիրաւորած ըլլալով, երկուքն ալ, ըստ կանոնագրութեան նոյն վարժարանի, արտաքսուեր են։

—Սելանիկ-Մանաստըրի երկաթուղւոյն շինութիւնը փութով առաջ կը տարուի եւ մայիսի սկիզբները Սելանիկ-Գարաֆերիյէի մասին բացումը տեղի պիտի ունենայ։

—Պէրութի կուսակալութեան արտաքին յարաբերութեանց տեսուչ կարգուած է Այտընի նահանգին արտաքին յարաբերութեանց դիւանին նախորդ առաջին քարտուղար Ալի պէյ, որ արդէն իւր պաշտօնատեղին ժամանած է։

—Անցեալ երկուշաբթի գիշեր Հալէպի մէջ չորս մատ բարձրութեամբ ձիւն տեղացեր է։

—Սկիւտարի հրամանատար Շէվքէդ փաշա հիւանդ ըլլալով երէկ չկրցաւ ներկայ գտնուիլ Սէլամլըքի արարողութեան։

—Ադրիանուպոլսոյ զինուորական ատեանը՝ ի Հաղդոս տասն և հինգ տարուան շղթայակապ աշխատութեան դատապարտած է Իսքէնտէր անուն աւազակ մը։ Ասոր երկու ընկերներն եւս ի Գըրգ-քիլիսէ երեքական տարուան բանտարկութեան դատապարտուած են։

—Երէկ Թրիէսթէէն մայրաքաղաք բերուեցան 54 սնտուկ Մավզերեան հրացան, որք Թնդանօթարանին յանձնուեցան։

ՆՈՐ ԹԱՏՐՈՆ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ
ԲԵՐԱՅԻ

Երէկ իրիկուն թատրոնը գրեթէ դատարկ էր Լը Ժի-ժիի ներկայացման։ Ինչո՞ւ հասարակութիւնը չէր փութացած ունկնդրել Հալեվիի չքեղ հրաշակերտին, արդեօք ներկայացման մը տեղ խողխողում մը տեսնելու վախի՞ն համար։ Պ· Ժուսօմ, համակրելի Ղ···ն, որուն ի նպաստ էր ներկայացումը, այնքան վայելուչ իր մուշտակածիր կարմրավառ հանդերձներուն մէջ, իր դերը լաւ երգեց։ Օր· Կռէժիա ամենասիրուն էր իր պզտիկ մարգարտեայ ձայնով։ Օր· Ռէյ և Պ· Միւսէ ըստ բաւականի լաւ կատարեցին իրենց դժուարին դերերը։ Ա. Զ.

* * *

Այս գիշեր, ներկայացում չիկայ ի Նոր Թատրոն, ուր Բերայի յոյն Տիկնանց ընկերութիւնը կուտայ իւր տարեկան պարահանդէսը։

Վաղը ցերեկ, զեղչեալ գներով·

ԲԱՐՄԷՆ (CARMEN)

Վաղը գիշեր առաջին անգամ ներկայանալի

ԼԱ ՏՕՔԹՕՐԷՍ (LA DOCTORESSE)

Ժիմնազի մէջ մեծ յաջողութիւն գտած խաղ մը։

* * *

ՕՐԻՈՐԴ ԿՐԷԺԻԱ

Գատը գիւղի մէջ ալ տեսանք Օր· Կրէժիան, ֆրանսական խումբին «բրիմատօնա»ն· տեսանք, լսեցինք և հիացանք։ Պ· Բլօտիւս ո՞վ կրնար մեզ ներկայել Ժիւտիքէն յետոյ զոր կարենայինք այնքան ախորժով լսել։

Օրիորդ Կռէժիայի նման նշանաւոր երգչուհի մը—պէտք է խոստովանիլ— թէ շա՜տ տարիներէ ի վեր չէինք ունեցած ի Կ. Պոլիս։

Ինչպէս ամեն մեծ արուեստագէտ, Օրիորդ Կռէժիան ալ իր «ռէբէռթուար»ը կազմած է շատ «քլասիք օբերա»ներէ, «Լիւսի տը լամէռմուռ», «Թրավիաթա», «Միռէյլ» ևն։

Լսեցինք զինք Միռէյլին մէջ, առաջին արարուածէն իր «վօքալիզ»ներով և «թրիլլ»ներով, գրաւեց, հմայեց հասարակութիւնը։ Ի՜նչ յորդելակ ոսկեղէն ձայն, զոր երբ ադամանդի ցայտում մը կը ժայթքեցնէր իրմէ՝ կարծես պաշտելի արձանէ մը դէպի թատերասրահը։ Օրիորդ Կռէժիա երկու բան կը միացնէ իր մէջ, հրաշալի՛ ձայն մը և միևնոյն ժամանակ շատ խորունկ արուեստ, —հզաւագէպ ներդաշնակութիւն։

Պոլսոյ, եւ մասնաւորապէս Բերայի երաժշտասէր հասարակութիւնը բաղդ մը պէտք է համարի իրեն՝ Օր· Կռէժիայի նման երգչուհի մը ունենալը· երաժշտութեան դէմ մեղք պիտի ըլլար երթալ չը լսել այս հմայիչ երգչուհին։

Օր· Կռէժիա այնքան նշանաւոր երգչուհի մըն է որքան յոյժ գեղանի կին մը· իր ներկայացման երթալու հաճոյքը կրկին է, աչքերուն և ականջներու հաճոյքը հաւասարապէս· դեղձան գանգուրներ այնպէս, ինչպէս անգղիացիք ունին, կլյնան յափշտակիչ ձուածեւ դէմքի վրայ, նուրբ կիսադէմ մը, խոշոր պէպէքի մը նման փափլիկ, կարծես արուեստական առարկայ մը որուն կը վախնաս ձեռք դպցնելէ, որպէսգի չաւրուի, դիւրաբեկ, հրաշալի։ Եւ ի՛նչ շնորհալի դերասանուհի՛, ի՛նչ նրբութիւն արուեստի, ի՛նչ ճկունութիւն, ի՛նչ զգացում։

Թատերաբեմէն դուրս Օր· Կռէժիան ամենէն ծանր կինն է սակայն, բան մը որ աւելի եւս գնահատել կուտայ իր թատերաբեմի վրայ ցուցուցած արուեստը։

Հանդարտ, անոյշ, ժպտալի, և իր արուեստին խանդով միայն գրաւեալ երգչուհի մը։

Պելճիքացի է, ֆրանսերէն և անգլիերէն հաւասար գերազանցութեամբ կը խօսի, կ՚արտասանէ։

Ֆրանսական նրբութիւնը, սրամտութիւնը, ճկունութիւնը կը միացնէ անգլիացիի մը ազնուականութեան եւ հանդարտ շնորհին։

Շատ գովեստ կարծեցի տալ իրեն, եւ երբ գրուածս կը կարդամ, կը տեսնեմ թէ հիացումէս մասնիկ մը անգամ չեմ կրցած այս թղթին վրայ նետել։

Գատը գիւղ Տ. Կ.

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍՔ

Այս գիշեր, Պարահանդէս ի Թաթավլա, Թաղին յունաց բարեգործական ընկերութեան ի նպաստ։

Զէնկէլքէօյի յոյն վարժարանաց պարահանդէսը փետրվար· 9|21ի հինգշաբթի գիշերը տեղի պիտի ունենայ Թէբէ-Պաշըի Թաղապետական թատրոնին մէջ, եւ ոչ այս գիշեր, — որպէս ծանուցուած էր սխալմամբ։

ԾԵՌԱԳԻՐ
ԱՅՍ ՕՐՈՒԱՆ

ԼՈՆՏՐԱ, 12 փետր.—Լորտ քաղաքապետը կը հերքէ այն լուր թէ Կալլէսի իշխանէն նամակ մը ընդունած է ծանուցանող Ճօրճ իշխանին ի մօտոյ նշանումը։ —Թայմզ կ՚իմանայ Ռիօ-տը Ժանէյրոյէ թէ երեք նախարարք հրաժարած են և հակառակ շարժում մը մօտալուտ է։

ՓԱՐԻԶ, 12.—Հասփորտ ռուս զօրավարն անձնասպան եղաւ Լուվրի պանդոկին մէջ, ուր կը բնակէր երեք շաբաթէ ի վեր, ռեվոլվէրի հարուած մը պարպելով քունքին։ Երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր կոկորդի և քթախօսերու հիւանդութենէ։

—«Թան» կը ծանուցանէ թէ ֆրանսական նաւախումբն՝ Բոր-Սայիտէ մեկնելէն ետք պիտի երթայ Պիրէոն, ուր պիտի միանայ Արեւելքի ռուս նաւատորմին որ այս օրերս Աղեքսանդրիա կը գտնուէր։

ԱԹԷՆՔ, 12.—Հելլէն կառավարութեան թախանձանօք, բրիտանեան կառավարութիւնը ջնջեց այն արգելքն որով հելլէն նաւեր չէին կրնար վաճառք փոխադրել Անգլիոյ նաւահանգիստները։

ՊԵՐԼԻՆ, 12.— Աւկուսթա-Վիքթօրիա թագուհւոյն առողջական վիճակն զգալապէս բարւոքած է· հանդարտ գիշեր մը անցուց։

ՈՒԱՇԻՆԿԹԸՆ, 22.— Երեսփ. Ժողովոյ դրամական յանձնաժողովն 5ի դէմ 8 ձայնիւ նպաստաւոր կարծիք յայտնեց Պլանտի օրէնքի նկատմամբ ի մասին արծաթ դրամ ազատապէս կոխուելուն։

ՓԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ, 12.— «Մոսկովսկի Վետոմոսթի» գրաքննութենէն յանդիմանուեցաւ հրատարակելուն համար Թոլսթոյ կոմսին Տէյլի Թելեկրաֆի ուղղած նամակն, յորում աննպաստ կերպիւ կը խօսի ռուս պաշտօնատարաց վրայ։ —Ծերակուտական իշխան Կալիցին՝ մէկ քանի պաշտօնատարաց հետ Սիպերիա կերթայ, Թօպոլսքի նահանգը, ուր սովը կաւելնայ և սպառնալից հանգամանք մը կառնու։

ՎԻԵՆՆԱ, 12.—Հունգարիոյ նախարարաց խորհրդին նախագահ Սաբարի կոմս երէկ ընդունուեցաւ Կայսեր կողմէ· ապա խորհրդակցեցաւ Քալնոքի կոմսին եւ Պ. Սէօկէնիի հետ հունգարական խորհրդարանին բացման առթիւ կարդացուելիք գահաճառին վրայ։

ՖՈՒՌՆԻԷԻ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԵՆԷՆ

ՓԵԹԵՐՍՊՈՒՐԿ, 12. —Կայսրութեան խորհուրդն որոշեց 60 միլիոն ռուպլի նոր նպաստ մը շնորհել սովելոց։

ԱԹԷՆՔ, 12.— Ռուս նաւախումբն որ եգիպտական ջուրերը գացած էր ողջունելու համար նոր Խտիվը, Աղեքսանդրիայէ դարձին, ի Պիրէոն պիտի միանայ ֆրանսական նաւախմբին։

ՓԱՐԻԶ, 12.— Ճարտարագործական կեդրոնական վարժարանի դէպքերը գոհացուցիչ վերջ գտած ըլլալով՝ դասերը երկուշաբթի վերսկսան։

Սակարան

ԳԱԼԱԹԻԱ, 1 Փետրվար

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿԱԴՐՈՑ

3 ամիս Լոնտրայի վրայ	109 ¾
3 » Բարիզի	22 95

Օսմանեան Քօնսօլիտէ

Երէկ երեկոյ դոց· [Միջոց· Դ· Սերի]	00 03
Բորսայի մէջ »	— —
Առաւօտուն բացուեցաւ	20 04
Կէսօրին	20 04
Թահվիլաթը Օսմանիէ երէկ երեկոյ	74 28
» » ժամ 5ին	74 34

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԷԹՂԹՈՑ

Փոխառութիւն	Ա· Սերի	44 10
»	B· »	25 10
»	C· »	20 04

ԲԱԺՆԵՏՈՄՍ

Սօսիէթէ Ժէնէրալ	Անգլ. Լր·	4 00
Քրէտի Ժէնէրալ	»	7 12
Պանք տը Գօնս.	»	4 15
Սօս· Շանժ· է վալէօր	»	4 15
Ռէժի	»	15 23
Թրամուէյ	»	610
Բուժելիի երկաթուղի	Ֆր.	74
Համեէթուղթ Լավրիօմի Դ· Կ·		120

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ

Օսմանեան ոսկի	ղրշ·	100
20 ֆրանքնոց	»	87 10
Անգլիական ոսկի	»	109 28
Մարք [Գերմանական ոսկի]	»	107
Իմբէրիալ	»	89 25
Քրիմից	»	51 15
Ռուպլի Թղթադրամ	»	9 22
Մէճ· արծաթ [տարբ.]	»	108 16
Մանր արծաթ	»	102 10
Մէթալիք	»	98
Թաաֆիյէ	»	22
Տոկոս Ղալաթիոյ Սակարանի	»	7

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

ԲԱՐԻԶ, 12 փետրվ·, ժամ — վայր — երեկոյ

Ֆրանսական Ռանթ 3 %	95 80
» » 4 ½ %	105
Օսմանեան քօնսօլիտէ Սէրի Դ·	18 60
» երկաթուղի	73
» Րէժիի բաժնեթուղթք	356 87
Պանք Օթօման	537 81
Սօսիէթէ Ժէնէրալ	— —
Գրէտի Լիոնէ	795
Իտալական Ռանթ 5 %	90 02
Բրիօրիթէ Թիւրք (1890)	415 62
Եգիպտական միացեալ	478 75
Օսմ. մաքս. արժեթուղթ	429 27
Օսմանիյէ (Օսմանեան քօնսօլիտէ)	342 50
Չէք Լոնտրայի վրայ	25 18

ԼՈՆՏՐԱ, 12.— ժամ — վայր — երեկոյ

Անգլ. քօնսօլիտէ	96
Օսմ. » Սէրի Դ·	18 37
» » » Ա·	44 75
» » » Բ·	25 50
» » » Գ·	18 37
Փոխառութիւն 1877	— —
Պանք Օթօման	11 43
Եգիպտական միացեալ (իւնիֆիյէ)	95
» առանձ· (բրիվիլեժիէ) 1890	88 50
Տօմանիալ (փոխառ. Ռօշիլտ)	102 ½
Ռուսական 1890	92 75
Այտընի երկաթուղի	21 ¼
Դաւաղայի երկաթուղի	15 ½
Փոխանակութիւն Փարիզի վրայ	25 380

ՎԻԵՆՆԱ, 12.— ժամ — վայր —

Օսմանեան երկաթուղի	36 75
» Րէժիի բաժնեթուղթք	163 50
Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	118 60
» Փարիզի »	47

ՊԵՐԼԻՆ, 12.— ժամ — վայր —

Փոխանակութիւն Լոնտոնի վրայ	20 235
» Փարիզի »	81 70
Ռուպլ թղթադրամ	200
Օսմանեան երկաթուղի	74 75
Օսմ քօնսօլիտէ Սերի Դ·	18 20
Օսմ. Րէժի	— —

ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Նուպարեան Բառարանի կարեւորութիւնը գնահատող բանասէր մը մեզ հաղորդած է պատճէնն նամակի մը զոր Եղիա Էֆէնտի Տէմիրճիպաշեան ուղղած էր Բառարանի մեծարգոյ հեղինակին։

Աւասիկ այդ նամակ·

ԱՌ ՄԵՍՐՈՊ ՆՈՒՊԱՐԵԱՆ

Ի ԶՄԻՒՌՆԻՆ

Տէ՛ր·

Նո՛ր տարի կը մաղթեմ ձեզ։ Ու նոր բառարան, ու նոր փառք։

Եւ նոյն համար, Բառարանին համար որ աւարտ գտաւ 1891ին, կուզամ յայտնել ձեզ ամենաջերմ ուրախակցութիւններս։

Գրասեղանիս վրայ դրի զայն, Լիդռէի ձախ կողմը՝ որոյ Նորայր կը գրաւէ աջակողմն ·որովհետեւ լեզուի խնդրոյն մէջ աջակողմեան էր Բիւզանդացին, իսկ դուք՝ ձեռներէց ձախակողմեան։ Ես, որ ոեւէ խնդրոյ մէջ չեմ որոշեր աջ և աձեակ, զձեզ հաւասարապէս կը յարգեմ երկուքդ ալ։

Ո՛չ, հասարակ բառագիր մը չէ Նորայր· Լիդռէին բառ սորվեցուց, ու հայ լեզուին մէջ բա՛ռ աւելցուց՝ մոլթէն հանելով կամ մաքէն հանելով։ Իսկ դուք Նորայրի՛ն բան սորվեցուցիք, և ո՛չ ճառօրէն՝ այլ գործնականօրէն ուսուցիք· դուք աչագին քնչատակարանով մը Նորայր Բիւզանդացւոյն ուսուցիք թէ՝ աշխարհիկ լեզուն ինքնին կը բաւէ ֆրանսահայ ընդարձակ բառագրքի մը յօրինման։ Ինչ որ երկեամ առաջ, ինչ որ ձեր երկին հրատարակմանէն յառաջ խնդի՛ր մ՚էր, այսօր ստուգութիւն, ապացուցեալ ճշմարտութիւն մ՚է։ Աշխարհաբարն ինքնօրէն լեզու մ՚է՝ Եւրոպական ամենէն զարգացեալ ժողովրդեան մտածմանց ու յաճախ իսկ մտանրբութեանց արտայայտութեան յարմար։ Այսպէս, դուք արդի հայերէնին տուած եղաք իր մկրտութեան օրինական թուղթերն։

Եթէ փորձ փորձէիք համոզել զիս թէ գրաբարէն գերազանց լեզու մ՚է աշխարհաբարն, յանօդուստ պիտի վաստակէիք, ձեր փորձն ի՛նչ ձեւով ալ լինէր, բառարանի կամ քերականութեան կամ գրականութեան։ Պէսպիսութեան գեղեցկագիտական սկզբունքն որ նախագահած է գրաբարին՝ որպէս առ հասարակ հին լեզուաց՝ կազմութեան, նոր լեզուներուն կը թերանայ· լատին լեզուին մօտ միօրինակ է ֆրանսերէնն, որպէս միօրինակ է՝ մեր հին գրոյ բարբառոյն հետ բաղդատմամբ՝ արդի կենդանի մեր լեզուն, —որ ֆրանսականին աւա կը ձգտի միօրինակութեան, ուղղադծութեան։ Ո՛հ, թոյլ տուէք ինձ որ դուրգուրամ Նորայրի՝ պէսպիսաձեւ մեր հին գրոյ գերազանց լեզուին ներկայացուցչին վրայ։ Սակայն և հաւասարի՛ եղէք թէ՝ աւելի յաճախ կը բանամ ձեր բառարանն, յորում այնքա՜ն պիտոյաղիտակ կուռ կարգաւորութեամբ զխմեանց դան զննա նոր մեր լեզուին արդէն հին բառերն, ու նորագիւտ ա՛յնքան բառեր ալ՝ զորս քաղած ի լոյս բերած էք արդի հայ գրականութեան ծոցէն, կամ յօրինած էք դուք իսկ՝ է գի մուրճի հասայր հարուածովք և է գի նուրբ ու նուրբ գործեօքն արուեստագիտաց, նախանձախնդիր յաւէտ անխառն պահել ոգին մեր տոհմային լեզուին։ Բառեր ունիք, բառեր հարուստ ի թիւ՝, որոնք աչաց պատրանք կ՚ընծայեն (*), որոնք իրերն իրենց թանձրութեամբ թուղթին վրայ կը տարածեն, —ա՛յնքան իրենց ընդհանուր յօրինուածոյն մէջ կը ներկայեն մարդակազմական ներդաշնակութիւն և իրենց արտաքին կերպարանին վրայ ձեւաւոյլ արձանագործական։

Բառագիրք մ՚այսպէս յօրինուած ոչ միայն մեքենական աշխատութեանց դատարկոցի գասակարգէն յանչա՛փս կը հեռանայ, այլ և պարզ մատենագրական երկասիրութեանց շրջանակն իսկ իրեն համար անձուկ անտարունակ կը գտնէ աներկբայ։ Ձեր գործն արդարեւ հեղինակութիւն մը կ՚արժէ, Տէ՛ր։ Եւ զձեզ կը ծափողջունեմ իբրեւ ճշմարիտ եղբայրակից մ՚ի գեղեցիկ դպրութիւնս։

Հիացումս միայն կը հաւասարի երախտագիտութեանս վասն բառագրոյդ, զոր լեթեթերն՝ անդստին հրատարակութեան օրէն՝ հաճեցայք ինձ յուղարկել ի նուէր։

Ձերդ յաւէտ

Ե. ՏԷՄԻՐՃԻՊԱՇԵԱՆ

28 դեկտեմբեր 1891

Գատըգէօյ

(*) Սոյն պատրանաց ոչ նուազ կը նպաստէ Պաղտատլեան գեղեցիկ տպագրութիւնն։ Ե. Տ.

ՁԻՒՆԻՆ ՏԱԿ

Սեղանէն ելլելու կը պատրաստուէինք, գինւոյ վերջին բաժակ մ՚ալ պարպելով տանտիրուհւոյն կենաց որ այնքան մտերմական հիւրընկալութիւն մը կ՚ընծայէր մեզ, երբ մեր զուարթութիւնը խանգարող կերկերեալ ձայն մը՝ հովին սուլումներուն և անձրեւին շառաչիւններուն խառնուած՝ լսուեցաւ դուրսէն.

—Նայեցէ՛ք, ողորմեցէ՛ք....

Այն կոյր մուրացիկն էր, որ սովորութիւն ունի չարաթ գիշերները Բանկալթիի կեդրոն փողոցները շրջել, գիշերային հանդարտութեան մէջ ինքզինքն ազատ զգալով մրցակիցներէ։ Եւ թէպէտ գիշերը ցերեկուան վրայ առաւելութիւն մը չունի լոյսէն զրկուած այդ դժբաղդին համար, սակայն մութին՝ տղմաթաթաւ սալայատակին վրայ, իր ցնցոտիներուն մէջ զոփացող, թափառայած այդ աղքատին գաղափարն իսկ թաղծութիւն կ՚ազդէր։ Ձայնը կը մօտենար, ու պատուհանին տակն հասած էր հիմայ, աւելի եղերական և աւելի ազդու·

—Նայեցէ՛ք, ողորմեցէ՛ք...

Սպասուհին տեղէն չէր շարժեր ու տիրուհին ալ չէր հրամայեր նմա՝ ողորմութիւն մը տալ։ Սեղանատունը գետնայարկն ըլլալով, կը զգայինք թէ միակ պատուար մը, պատը, կը բաժնէր կոյր մուրացիկն այն տաքուկ խուցէն, ուր կրակարանին բոցը և լամպարներուն լոյսը մեր աչքերը կը խաղացնէին յաւիտենական խաւարի մէջ թաղուած այդ մարդուն այնքա՛ն մօտ։ Մեր մէջէն ամենէն յանդուգնը, —ամենէս ալ զգայունը, — համարձակեցաւ սակայն «Տիկին, սա աղքատը...» թոթովել։ —«Պատուիրած եմ որ աղքատներուն դուռ չի բանան» պատասխանեց տանտիրուհին անտարբեր երեւոյթով մը։

Կարելի՞ բան էր։ Այն բարի, վեհանձն, ազնիւ կինը, հոգւոյ ու սրտի այնքան գեղեցիկ յատկութիւններով օժտեալ այդ շնորհալի արարածը չի գթա՞ր։ Ձայնը անգամ մըն ալ կրկնուեցաւ պատուհանին տակ, աւելի ողբագին այլ աւելի յուսահատ, և մայթին վրայ գաւազանի մը երկաթեայ ծայրին առ խարխափ հարուածներն զգացուցին մեզ թէ կը հեռանար։ Կարեկցութենէ աւելի հետաքրքրութիւնս շարժած էր, և կ՚ուզէի գիտնալ թէ ինչ բան կրցած էր այդ փափուկ կնոջ սրտէն խլել զգացմանց փափկագոյնն։ Ինքը՛, ամեն տառապանքի հանող, դժբաղդ սրտերու վշտակից, այդ դիւրազգած, մեղամաղձիկ կինը՝ աղքատի մը ի տես սառնասի՞րտ։

—Վերջապէս պիտի պարտաւորէք զիս որ պատմեմ, ըսաւ ժպտելով, երբ սրահին մէջ, քանի մը բարեկամներ ու բարեկամուհիներ, զինքը շրջապատած՝ կը հարցափորձէինք, գաղտնիքն իմանալու համար։

«Օրթագիւղ կը բնակէինք այդ թըռուականին։ Հայկերոյթի և ցայգահանդէսի կրկին հրաւէր մը հարկադրած էր զիս առաւօտուն Բերա երթալ, արդուզարդէս անհրաժեշտ քանի մը պիտոյքներ հոգալու։ Բարեկենդանի հինգշաբթին էր կարծեմ, և սաստիկ ձիւն կը տեղար, այնպէս որ դարձիս կառքը չ՚կրցաւ Թաշ-Նէրտիվէնի զառիվերն ելլել։ Ամուսնոյս թեւին յենած՝ զգոյշ քայլերով կ՚ընթանայի սառուցեալ գետնին վրայէն։ Գիւղերը, գիւղէք, ձմեռ ժամանակ Բերայի չեն նմանիր ուր ցեխը կը յաղթէ ձիւնին։ Ամբողջ շրջապատը, տուները, տանիքները, ծառերը՝ ընկճուած կը թուէին սպիտակ թանձր ծածկոյթին տակ, և այս տեսարանն իսկ, առանց ցուրտը հաշուելու, — սարսուռ կ՚ազդէր մեզ։ Փողոցին մէջտեղը, անցորդներու քայլերէն բացուած արահետին եզրը կին մը կեցած էր, իւր ցնցոտիներուն մէջ քիչ շատ պատսպարուած, բայց գիրկն ունենալով մանուկ մը, մերկ, բոլորովին մերկ։

«Ո՜հ, չեմ կրնար գաղափար մը տալ ձեզ թէ ինչ զգացի այդ վայրկենին· պզտիկը, որուն մարմինը թուխ կարմիր զանգուած մը դարձած էր կարծես, իր վտիտ մասները կը գալարէր օդին մէջ, ճչալով, դէմքը ծամածռելով, անկարող՝ իր վայրագ մօրը թեւերուն մէջ շարժում մը ընելու· ձիւնը հատիկ հատիկ կ՚իջնէր այդ կապոյտ մարմնոյն վրայ ու արցունքի կաթիլներու պէս կը ոսէր, կը գլորէր անոր թոյլ ոսկորներէն ներս թափանցելով։ Խեղճ պզտիկը, եթէ իր կեանքի գիտակցութիւնն ունենար, լաւագոյն պիտի սեպէր այդ վայրկենին գետինը, ձիւնին մէջ թաւալիլ ու թաղուիլ, մնալ հոն՝ քան իր մօր սառն ծոցին մէջ։ Ամուսինս յուզմունքս հանդարտեցնելու համար, կ՚ըսէր հեգնոտ շեշտով մը՝ — «Անցորդներուն գութը շարժելու համար է» ։ — «Ո՜հ, մի այդպէս մեկներ» ըսի, և վայրկենական ներշնչմանս տակ, նշան ըրի կնոջը որ մեզ հետեւի։ Ամեն մէկ քայլիս ետեւս կը նայէի· մարդկային դժբաղդութեանց վրայ այդքան կենդանի գաղափար մը ունեցած չէի դեռ· ինձ այնպէս կուգար թէ իմ զաւակս ալ, որ ապահով էի թէ տաք խուցին և փափուկ անկողնոյն մէջ պառկած էր, կը դողար այդ վայրկենին, թէ ինքն ալ մերկ էր։ Կ՚աճապարէի ժամ առաջ տուն հասնիլ, Զարեհս տեսնելու և այս աղքատիկ մանկան ալ հագուստ տալու համար։ Այսպէս ալ ըրի, քրոջս օգնութեամբ՝ որ կը հիանար գաղափարիս վրայ։ Ինքն ալ կրկնէր թէ դրամական օգնութիւն մը օգուտ չի պիտի ունենար այդ վայրկենին։ Սպասուհեաց խուցը գրկեցինք մայրը ու զաւակը· հոն, կրակարանին մօտ, լաւ մը հագուեցուցին պզտիկը, գլխէն ալ փաթթեցին հաստ շալով մը։ Անհուն բերկրութիւն մը կ՚զգայինք դիտելով այդ փոքրիկ մանկան դէմքին այլափոխումը· իր աղտոտ այտերուն ու թաց շրթունքներուն վրայ ժպիտի պէս բան մը կ՚ուրուագծուէր, և զգացած հաճոյքէն՝ աչքերը կը փակէր։ Մայրը, գնչու կին մը, քանի մը բառ թոթովեց, փիչ մ՚ալ հաց ուզեց և մեկնեցաւ զաւկին հետ։»

Մէկ շունչով պատմած էր այս ամենը, այն զգածեալ շեշտերով որ կանանց միայն յատուկ է, պարզ, յըստակ լեզուաւ մը որ գրական յօդուածէ մը աւելի տպաւորութիւն կ՚ըներ մեր վրայ։ Բայց գաղտնիքը՞, կոյր մուրացկանին ճանբուելուն գաղտնիքը՞։

«Ալ ուրախ զուարթ կրնայի հայկերոյթի երթալ, — շարունակեց տիկինը։ Կէս օրն անցած էր, և երկու ժամ ունէի պատրաստուելու համար։ Փորձած էք թէ այսպիսի աննշան բարիք մը երբեմն սրտի ինչ մեծ երջանկութիւն կուտայ։ Ամուսինս կը խնդար վրաս. «Եկեղեցի շինողի մը չափ թեթեւ կ՚զգաս խիղճդ» կ՚ըսէր։ Ինչ փոյթ։ Չէ մի որ այն խեղճ պզտիկը ալ չէր դողդղար ձիւնին ու փուքին դէմ։

«Բիչ վերջը, հայելին առջեւ, արդուզարդի խնդիրներ մտածելով տելին մեզ այս դէպքը։ Իրիկուան հանդարտ քայլերով դարձեալ կ՚իջնէինք Թաշ-Նէրտիվէնի ձիւնապատ պողոտայէն՝ մեզ եղած հրաւէրին պատասխանելու· մութը չէր կոխած տակաւին, սակայն աւելի սաստկացեալ քամի մը կը փչէր և ձեան տարափ մը կը մտրակէր մեր դէմքը· մշտակապատ վերարկուս անբաւական կուգար զիս ցուրտէն պաշտպանելու, և կ՚աճապարէի ժամ առաջ հասնիլ։ Անցորդներու ոտից հետքերէն բացուած նոյն արահետէն կը քալէինք ուս՚ուս անցած էինք առաւօտուն։ Հիմայ, այդ արահետն աւելի սահուն դարձած էր, լպրծուն ցեխին պատճառաւ որ կը գոյանար ձիւնին մէջ։ Ուստի աչքերս գետին խոնարհած էի։ Ամուսինս յանկարծ ցնցեց բազուկս։ Վեր առի գլուխս եւ բնազդաբար կանգ առինք երկուքս մէկանց։

«Կին մը կանգնած էր ճամբուն վրայ, նոյն այն կինը, գնչուն, թեւերուն մէջ բռնած մանուկը, մերկ, բոլորովին մերկ…։

* * *

«Հիմայ, հարցուց տան տիրուհին, պէզիկի սեղանին առջեւ անցնելով, ուր անհամբեր իրեն կ՚սպասէին երեք հիւրեր, կը մեղադրէ՞ք զիս թէ աղքատի ողորմութիւն չեմ տար։»

—Կոյրերուն համար բացառութիւն մը ըրէք, տիկին, պատասխանեցի։

Տ. Ա.

ՆԻՔՕԼԱ ԱՆՏՐԻՕՄԷՆՕ
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐԻՉ
Պոլ. Սուլթան Պայազիտ Թէքէճիլէր Փողոց Թիւ 99

Պ. Նիքօլա Անտրիօմէնօ այս անգամ Եւրոպայէ բերել տուած է լուսանկարչութեան յատուկ բազմաթիւ նորահնար գործիներ թէ՛ մեծ և թէ՛ փոքր լուսանկարներու պատրաստութեան համար։ Պ. Նիքօլա Անտրիօմէնօ ինքն անձամբ կը հանէ իրեն դիմող բազմաթիւ յաճախորդաց լուսանկարները։ Իբրեւ ապացոյց իւր կատարեալ յաջողութեան և յաճախորդացը հարկ եղած ապահովութիւնը տալու համար կը ծանուցանէ որ եթէ լուսանկար մը առաջին անգամ չյաջողելով տիրոջը կողմէ մերժուի, պատրաստ է երկրորդ անգամ հանել զայն։ Ո՛վ որ կը փափաքի թէ՛ աժան գնով, թէ շուտ և թէ բնականին նման լուսանկար մը ունենալ կրնայ առիթէն օգուտ քաղելով դիմել Պ. Նիքօլա Անտրիօմէնոյի լուսանկարչատունն, ուր ամեն կերպիւ գոհ պիտի մնայ։

Ինչպէս որ յստակ և պայծառ օրերու մէջ, նոյնպէս ամպոտ և մառախլապատ օրերու մէջ եւս լուսանկարք ամենայն յաջողակութեամբ պիտի հանուին նոր գիւտերու շնորհիւ։

Զգուշացէ՛ք կարգ մը անձերէ, որք ինքզինքնին իբրեւ լուսանկարիչ կը ներկայացնեն։ 8—90

ԻԼԱՆ

Միւթեֆարրիգ խուճուլու օլան 308 սէնէսի անպար վէ փապրիգա լազըմէլէրի իչուն մէվզըճէ միւնագասաա վազ օլունտուղը կէչէնտէ իլան օլունան թէլ իզօլաթէօր վէ պամուգ քեազըտը վէ նըշատըր վէ կէօզ թասը վէ չավուշ թագըմը վէ էչզայի միւթէնէվվիէ իլէ միւհիմմաթը գըրթաթէսէ վէ մէչլին վէ մուչամմա իլէ իր վէ սիմմիլէր իչուն մէզքիւր իլան մուճիպինճէ իճրա գըլընան միւնագասատա էչզայի մէզքուրէ ֆիյաթը մուխթէլիֆ իլէ թալիպլէրի զուհուր էյլէմիշ թէգարրիւր էյլէմիշ օլտուղունտան վէ թէմտիտ վէ ինտայէ մուգթեզայի իրատէյի սէնիյյէ ճէնապը Բատիշահիտէն օլան պազը խուլուսթը ճէդուէլ իչուն իլավէ օլունան թէլ վէ իզօլաթէօր տախի պէրաւէթ օլունտուղը հալտէ ճիւմլէսինին չէննը չուպաթը րումիյենին 12ինճի կիւնի իհալէյի էվվէլիյէսի վէ ֆէրտասը կիւնիւտէ 100տէ 5 թէնզիլաթ իճրասը իլէ միւնագասաա տէվամ օլունարագ սաաթ 10տա իհալէյի գաթիյելէրինին իճրասը մուգգարրէր պուլունտուղընտան էհլ վէ մալզէմէի մէզքուրէյի տահա նոգսան ֆիյաթ իլէ իթաա թալիպ օլանլարըն պէրվէճհը մուգարրէր եեմը մէզքուրտէ զատրը ճումա վէ պազարտան մաադա կիւնլէրտէ Բօսթա վէ Թէլէկրաֆ նէզարէթ ալիյեսի իտարէ մէճլիսինէ միւրաճաաթ էյլէմէլէրի իլան օլունուր։

30 քեանունի սանի 1307

ՊԱՂԸ ՍԵՐԱՍՔԵՐԻ

Եէրլի իմալի եուն քիլիմ ատէտ 5000, պէհէր ատէտի 20 ղրշ· խալըրլ Թապլի սամանը ըէնկինտէ վալէթէ ատէտ 1000, պէհէր գըյէսի ճէտտի 25 ղրշ· Եվրօբա եուն իբլիկինտէն եէրլի իմալի գըրմըզը ղայթան արշընը ճէտտի 200000, պէհէր արշընը ճէտտի 6 բարա 25 սանթիմ· գըրմըզը պօեալը սաթարլըգ ամէրիգան թօբ 500 իլա 600 պէհէր թօբը 37½ ղրշ· սէրաճխանէ անպարընա պիր սէնէ զարֆընտա լիւզումը միգտար ալընմագ իւզրէ սարը սըմ քեաղըթ թէրբօշ չէքիսի պէհէր արշընը ճէտտի 6 ղրշ· 19 բարա, տէօրթ ճամը տօնանմա ֆէնէրի ատէտ 6000։

Նիզամիյէ էլպիսէ վէ սէրաճխանէ անպարլարը իչուն միւպայեա օլունմագ իւզրէ մէզքուր միւնագասաա գօնուլան պալաէ մուգավվէլէր 6 գալէմ էշեա ֆիյաթը մուգայեսէլէրի իլէ Թալիպլէրի էօնտէէլէրինտէ օլուպ չուպաթը րումիյենին 5ինճի կիւնինէ գատար պէհէր կիւն միւնագասաա իճրա օլունարագ մէզքուր կիւնտէ գարարը գաթէի վիրիլէճէքինտէն իթաալընա վէ իթթէքեի կիւնի 100տէ 5 թէնզիլինէ թալիպ օլանլարըն մագամը Սէրասքէրի լէվազըմաթ ումումիյէ տայիրէսինտէ կէլմէլէրի իլան օլունուր։ Նօ. 21 3—3

ՅՈՎՀ. ՏԻՐԱՏՈՒՐ ԵՒ ԸՆԿ.
ՊԱՀՉԷ-ԳԱՓՈՒ, ՄԵՐՃԱՆՕՖ ԽԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ
ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԱՊՐԱՆԱՑ

Ամեն տեսակ լուսանկարչական մեքենաներ և գործիքներ, Անգլիական և Գերմանական Օպժէքթիֆներ, Ալպիւմին թուղթ, Անթուան Լիւմիէրի չոր բլաքներ, Խսմմաժի թղթեր, ևն. ևն.

DIETRICHS

ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

15

ՆՕՐԹՀ ՊՐԻԹԻՇ ԸՆԴ ՄԵՐՔԸՆԹԱՅԼ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 10,439 944
ՀԱՍՈՅԹ 1890 ՏԱՐՒՈՅ 2,488,197

ՆՕՐԹՀԸՐՆ ԷՇՈՒՐԸՆՍ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի 3,000,000. ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ 3 975 500
ՀԱՍՈՅԹ 1890 ՏԱՐՒՈՅ 1,048,800

Ընկերութիւնքս Պոլսոյ մէջ անցած Միացեալ Գործակալութեան միջոցաւ հրդեհի դէմ ամէն կարգի փոխադարձ ապահովագրութիւններ ի գործ կը դնեն չափաւոր գնով, և իրենց ցոյց տուած դիւրութեան եւ բարեխղճութեան համար մեծ գումարներ ապահովագրողաց կրնան վստահաբար զիրենք նախընտրել. Նաև իբր ապացոյց իրենց հաստատութեան, միայն Հրդեհի ճիւղին համար մինչև ցարդ տուած վնասին 20,000,000 Անգլիական Ոսկին կ'անցնի։

ԾՈՎԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԻԹԱՅՄ

ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ Անգլ. Ոսկի, 500,000
ՊԱՀԵՍՏԻ ԴՐԱՄ Անգլ. Ոսկի 110,000

Ընկերութիւնս կ'ապահովագրէ շոգենաւուց և առագաստանաւուց մէջի ապրանքներն և դրամաթղթերն խիստ օգտակար պայմանաւ։ Գնոց և այլոց վրայ տեղեկութիւն առնուլ ուզողք կը հրաւիրուին դիմել Ղալաթիա Մէհմէտ Ալի փաշա խան գետնայարկ Թիւ 22 և 22 ^ա^ սենեակներն, առ **ԳԱՌՆԻԿ Յ. ՍԵՐՈԲԵԱՆ** Գործակալ Կ. Պոլսոյ վերոյիշեալ երեք Ընկերութեանց։

Քէմպիրճիլէր Գինին մէվճուտի
(Բէլէթլէնին)
Քէպիր ԳԻՆԻՆ (եանի ՍՈԼՖԱԹՕ)
ՔԱՓՍԻՒԼԼԷՐԻ

Պու քինըլիք քափսիւլլէր միրուր վէ խնձէ վէ չէֆաֆ վէ զայէթլէ մինհալ օլուպ հապ վէ չէքէրլամէլէր կիպի միրուր պիլման իլէ պօզուլմաղ վէ քարըլաշմաղլար վէ Թապիպ Թարաֆընտան հիւսն թէսիրինէ տաիմա իթիմատ օլունմագլըն Բէլէթլէնինին իւղ մէշհիրլիւ տինիլէն սաֆ սոլֆաթօսունտան հէր պիրի օն սանթիղրամա հավի տիր ։

Պու քափսիւլլէր եարըմ պաշ աղըրսընտա սէպէպէր վէ պաշ աղըրլարընտա վէ այրն էնտասըթմա տինիլէն հըսմմաի միւթէգամիլա վէ միւհլիքէլէրտէ միւսթահզալ օլտուղու կիպի քատա հըսմմա վէ քատա ճիյէր վէ թահզալ հասթալըքլարը. վէ նէքրի միրիսէնէ բէք զիյատէ քուլլանըլըր կէճէլէրի զուհուր խտէն Բէլի տահի քէսէր եէվմիյէ պիր եախօտ իքի քափսիւլ իսթիմալ օլունտուքտան մաքամի կիպի թէսիր ։

Պու քափսիւլլէր եալըմըզ Բէլէթլէնինին խալիս օլան միւսիւ Արմէթ Լիսլի վէ շիւրէքիասը Թարաֆընտան իմալ օլունուր. Տէբօչիթոու Պուրտալը ճատէսինտէ 5 Նումէրօլու վէքյալ եճզախանէսի տիր ։ C

ԱՌԱՋԻՆ ԿԱՐԳԻ ՇՈԳԵՆԱՒՔ
Նեւ-Եղ. Անվէրս, Կ. Պոլսոյ և Օտեսայի միջև

ԹՈՄԱՍՈՒԻԼՍԸՆ ՈՐԴԻՔ և ԸՆԿ

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
Ալպինօ	2000	Ֆլամինկօ	1600	Բալերմօ	3200
Անճէլօ	3000	Կալիլէօ	5500	Բանոտէր	1700
Արօլլօ	5500	Կիդանօ	2200	Բըլաիօ	1500
Արկօ	2300	Կօզօ	1800	Բօլօ	1000
Արիօսդօ	3000	Կրօտինօ	2200	Քաւիդօ	2800
Պասանօ	3000	Հիրօ	2000	Րիալթօ	4400
Պօրօտինօ	2200	Հիտալկօ	3000	Րինալտօ	3200
Պրավօ	2000	Հինտու	7000	Րօլլօ	3000
Պըֆֆալօ	8800	Հումպէր	1200	Րօմէօ	3500
Գէյրօ	2600	Ալակօ	5000	Րօզարիօ	3500
Գալիբսօ	2500	Ճէնօ	2300	Սալէռնօ	4000
Գամէօ	2100	Քէյօ	2000	Սանդրինօ	8200
Գադօ	2000	Քօլըբնօ	4200	Սաֆօ	2000
Գօմօ	2700	Քօվնօ	2200	Սէվիլիօ	2000
Ջիքակօ	5000	Լէօ	2000	Սօրէնտօ	4300
Գլիօ	2500	Լէանտօ	4500	Թ. Ուիլսըն	3000
Գօլօրատօ	3400	Լիվօրնօ	3000	Թաւրօ	1200
Տիգօ	2500	Մալմօ	1500	Թօլիտօ	2800
Տօմինօ	2500	Մարէնկօ	4300	Թօրքիտօ	900
Տուրօ	4800	Մարդէլլօ	6500	Ուրպինօ	5000
Տրագօ	2100	Միլօ	2000	Վօլթուրնօ	5000
Էպինամօ	2600	Մուրինօ	3100	Նէտօ	3600
Էլտօրատօ	3000	Նիլօ	2000	Զէպրա	1000
Էլէքթրօ	3200	Օրլանտօ	3000	Տիֆայնէնս	200
Ֆրաթօ	2600	Օթէլլօ	5000	Ճըմպօ	200
Ֆալքօն	800	Օգրանօ	4500	Զէրո	140
Ֆիտօ	700	Օդդօ	2000	Մօզէլօ	120
Էճիպշըն Մօնարք					8000
Բըրժըն Մօնարք					8000
Ինտիըն Մօնարք					8100

«Պօրօտինօ» շոգենաւը, Նաւապետ Տէնիսըն, ընդհանուր վաճառքով Հըլէն մեկնած է ամսոյս 7ին և 22ին աստ կ'սպասուի։

Ուղևորներու համար ամեն դիւրութիւն կ'ընծայուի

Դիմել առ Ֆ. ՀԻԼՏ ԵՒ ՌԻՑՕ
Գործակալք
Թիւ 17-18, Քիւչիւք Միւմթ խան, Ղալաթիա
7

ՔԻՒՆԱՐԴ (CUNARD)

ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ՇՈԳԵՆԱՒՈՒՑ
Որք ամեն երկու շաբաթ կը բանին Լիվըրբուլի և Արևելեան միջև

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
Ումբրիա	7718	Գադալոնիա	4845
Էթրուրիա	7718	Պոթնիա	4531
Սերվիա	7391	Սամարիա	3574
Աւրանիա	7268	Մարաթոն	2403
Բավոնիա	5587	Աթլաս	2393
Սէֆալոնիա	5517	Սարակոսա	2166
Կալլիա	4809	Թարիֆա	2246
Սիթիա	4557	Բալմիրա	2144
Ալկերիա	2,43	Թրինիտատ	899
Քէտար	1876	Մորոքքօ	1855
Շերպուրկ	1614		

Դիմել առ ԹՈՄԱՍ Ք. ՃՕԼԻ Գործակալ
Thomas C. Joly
Ալեքսիատիս խան Թիւ 11
17 Ղալաթիա

ԴԵՂ ՋԵՐՄԻ ԵՒ ՏԵՆԴԻՑ

Տօքթօր Այէրի ջերմային հիւանդութեան, այս դեղն որ անխառն բաղադրութիւն մի է զուտ բուսեղինաց, է դաշնաշամ և ազդու կազդուրիչ ամեն տեսակ ֆիզիքական խանգարմանց, որ յառաջ կուգան ճախճախուտ վայրերու ջերմոտ կլիմայէ վատ ու ապականեալ օդերէն, որուն օգտակարութիւնն և ապաքինիչ ստոյգ յատկութիւնն երաշխաւորեալ է նորա անհամար արդիւնքը ստոյգ դիտուածն։ Այս ֆիզիքական խանգարումներն յառաջ կուգան օդին մէջ լողացող թունաւոր անվրէպ հարկի նիւթոց միջոցաւ, որք թոքերէն անցնելով կը մտնեն արեան մէջ, կը խանգարեն լեարդն, և յառաջ կը բերեն տեսակ տեսակ ջերմեր և տենդեր, և արեան թունաւորումն. որոց առ անուններն տրուած է. ջերմն և սարսուռ, թաքուն ջերմ, պարբերական ջերմն, ընդհատական ջերմն մաղձային տենդ և հրատապ տենդեր։

Թունաւորեալ օդերէ պատճառեալ հիւանդութիւնք կը պատահին այն տեղեր ուր մթնոլորտն ապականեալ և թունաւորեալ է ճահիճներէ կամ ճախճախուտ վայրերէ բուրեալ մահահոտ նիւթերով, կամ բաց աղբանոցներէ և ականներու ծակերէն ելած թունաւոր կազերով, զորս մարդիկ կը ծծեն շնչառութեամբ։

Այէրի ջերմի ու տենդից դեղը կը ջնջէ այդ թունաւոր նիւթոց կամ կազերու ազդեցութիւնն և դուրս կը վանէ զայն մարմնոյն մէջէն, որոյ գործածութիւնն առաւգապէս անվտանգ և անվնաս է և օգուտն ստոյգ, միայն թէ տրուած հրահանգից համեմատ գործածուի։ Կը ծախուի Մինասեան և ընկերաց Ամերիկեան վաճառատան մէջ ի Ղալաթիա Կ. Պոլսոյ։ 22

COMP RUSSE

DE NAVIGATION A VAPEUR ET DE COMMERCE

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՈԳԵՆԱՒԱՑԻՆ
ԵՒ ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբթուան երթևեկութիւնք

Բշ. 3 15 Օտեսայի սուրհանդակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի։
Գշ. 4 16 Աղեքսանդրիոյ ուղղակի սուրհանդակ, ժամ 5ին յետ միջօրէի. Պիրէայի ճամբով
Դշ. 5 17 Սեվաստոպոլի սուրհանդակ, առաւօտեան ժամ 10ին։
Դշ. 5 17 Սուրհանդակ դէպի փոքր Ասիոյ նաւահանգիստները մինչև պաթում, առաւօտեան ժամը 11ին։
Եշ. 6 18 Օտեսայի սուրհանդակ, ժամ 2ին յետ միջօրէի։

Ազդ.—Փետր. 5/17, երեքշաբթի օրը Կ. Պոլսէն դէպի Սուրիոյ նաւահանգիստները մեկնող սուրհանդակը Զմիւռնիոյ մէջ պիտի հանդիպի Թրիբոլի, Պէյրութ, Եաֆա, և Բոր-Սայիտ գացող շոգենաւուն։ 10

ՄՈՍ

ՇՈԳԵՆԱՒԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Լիվըրբուլ և Միջերկրականի միջև բանող շոգենաւք

Անուանք	Թօնոյ	Անուանք	Թօնոյ
Քանոբըս	4200	Սֆինքս	3000
Ֆէրօս	4000	Օսայրիս	3000
Օսմանլի	4000	Նեբթիս	3000
Սեսոստրիս	3250	Բէրա	3000
Թիպս	3250	Լոտիւս	800
Մակտալա	3250	Օլինտա	800
Մարիօթիս	3250	Սէտոլ	700

Սեսոստրիս շոգենաւը փետրուարի դէպի 3ին Լիվըրբուլէն աստ կը սպասուի ընդհանուր վաճառքով։

Դիմել առ Ժ. Վ. ՎԻԹՕԼ և ԸՆԿ.
Ուիթօլ խան
ՃԷՅՄՍ ՄՈՍ և ԸՆԿ.
14 31, Ճէյմս Սդրիդ Լիվըրբուլ։

Արտօնատէր Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԵՒԵԼՔ ԼՐԱԳՐՈՅ

ՓԱՆԷԼԱՅԻ ՀԻՒՍԱՐԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ԱՍԼԱՆԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Ի Մահմուտ փաշա Քիւրքճի խան, Թիւ 26 եւ 15, եւ Պահճէ-Գաբու, Մաքսատան կարգ, Թիւ 44 Թօհաֆճըլէր վաճառատունը.

Թէ' մեծ և թէ' փոքր քանակութեամբ' արանց, կանանց և տղայոց համար' անխառն բրդէ, մանածէ, եւայլն, ուզուած թանձրութեամբ և ուզուած չափով յանձնարարութիւնք կ'ընդունուին ու պատրաստ կը ծախուին ֆանէլա շապիկներ, վարտիքներ, միսոցներ, եւայլն։ Մեր ապրանքները կը մրցին եւրոպականներուն հետ թէ' աժանութեամբ, թէ' դիմացկունութեամբ և թէ' իրենց նուրբ ճաշակով։ Ցածախորդք ամէն կերպիւ գոհ պիտի մնան։

ԱՄԵՆԷՆ ՄԵԾ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԻՆ, ԱՄԵՆԷՆ ՀԱՄԲԱՒԱՒՈՐ

ՀԱՆԴԵՐՁԵՂԻՆԱՑ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՄԱՅՆ ԵՒՐՈՊ. ԹՈՒՐՔԻՈՅ, ԱՍԻԱԿԱՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ

ՖՐԱԹԵԼԼԻ ԿՈՒՍԷՆՊԵՐԿ

Առևտրական Անուան ներքև

Այս վաճառատունն կը յանձնարարուի հասարակութեան և ամէն մրցման կրնայ դիմադրել իր կերպասներուն ընտիր յատկութեամբը, պատրաստութեան տոկունութեամբը, ինչպէս նաև հանդերձին գեղեցիկ կտրուածքովը։

ԳԼԽԱՒՈՐ ՄԹԵՐԱՆՈՑՔ Ի Կ. ՊՈԼԻՍ
Թիւնէլի քով Թիւ 2, եւ Քարաքէօյի կամուրջին գլուխը Թիւ 28
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԵՒ ՓՈՔՐԱՔԱՆԱԿ ՎԱՃԱՌՈՒՄ
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂՔ

Հաւսա
Քավալլա
Ռուսճուք
Զմիւռնիա
Վառնա
Պուրկաս
Փիլիպէ
Բոր-Սայիտ
Սելանիկ
Սամսոն
Մերսին
Բրուսա
Թարսուս
Ատանա
Պէյրութ
Դամասկոս
Տրիպոլիս (Սուրիական)
Եաֆա
Աքքա
Աղեքսանդրիա
Գահիրէ ևլն. ևլն.

ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ԹԷՅԻ

Գ. ՆԱՎԼՈՒՆԵԱՆ ԵՒ Յ. ԽՕՏԱԳՈՒԼԵԱՆ ԸՆԿ.
Պահճէ—Գաբու, Ճէլալ պէյ խանի դրան կից, Թիւ 10

Զմեռուան առթիւ սոյն հանրածանօթ վաճառատան մէջ պատրաստ կը գտնուին Ջինէ և Ճավայէ ուղղակի հասած նոր բերք' զանազան տեսակներով եւ ազնիւ ու անուշաբոյր ամէն ճաշակի յարմար։—Կաղանդի նուէրներու համար' թէյով լեցուն Ճափոնական, Ջինական եւ Հնդկական այլ և այլ մեծութեամբք եւ ձևերով գեղակերտ եւ նկարազարդ տուփեր։—Ցածախորդաց գոհացում տալու համար բնաւ ջանք չը խնայուիր։—Յանձնարարութիւնք կը կատարուին փութով և ճշդութեամբ։—Գիները որոշ եւ խիստ չափաւոր։—Զի՛ք սակարկութիւն։

ԵՈՒԱՅԵԱԼ ԱՆԹԻԲԻՈՒՆ

ԼԸ ԲԷՅՐԻՒԼԻ
ԸՆԴԴԷՄ ԳԼԽՈՅ ՑԱՒԵՐՈՒ, ԾՈՎԷ ԲՌՆՈՒԵԼՈՒ
ԳԵՐԱԶԱՆՑ ԴԱՐՄԱՆ ԷՆՖԼՈՒԷՆՑԱՅԻ ԵՒ ՏԱՆԿԻ

Ասիտ Գաւալմիքը կը փարատէ դեղին գործածութեան յառաջ բերած խիթերն և սրտի խառնուքը։

ԼԸ ԲԷՅՐԻՒԼ ԵՒ ԸՆԿ. Ի Բարիզ, եւ դեղատանց մէջ։

ԴԱՐՈՒՍ ՄԵԾ ԳԻՒՏԸ

ԷԼԻՔՍԻՐ ԿՈՏԻՆՈ արագապէս կը բուժէ հազկամանց, Ինսածուծի հիւանդութիւնները, Ինֆլուէնցան, Անարիւնները, ծիւրեալները, և այլն։ Կ'երիդասարդացնէ և կեանքը կ'երկարէ. Իսկապէս վերանորոգիչ տարր մըն է. արտակարգ զօրութեամբ և անհման առաւութեամբ նոր արիւն մը կու տայ. Վստահօր հիւծ մը չպարունակելով, ամէն տարիքի մէջ կրնայ գործածուիլ, առանց ոևէ է վտանգի։

Շիշը 20 Ֆրանք. ի Փարիզ, Սէն Լազար փողոց թիւ 7, վարչութեան կեդրոնատեղին խնդրել Տքթ. Ժիլ Լաֆոժի տետրակը. պաշտօնաւոր Փարիզի բժշկական Համալսարանէն. այդ տետրակը պիտի ղրկուի ձրիապէս և առանց ծախքի։

Ի Կ. Պոլիս կը վաճառուի Քոնդիւլէ Բրիտանական դեղատունը։

ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՔԵՆԱԿԱՆ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆՑ ԵՒ ՁՈՒԼԱՐԱՆ

ՆԱԽԿԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՍԷՔ ԵՂԲԱՐՑ, ՏԱՐՄՇԹԱՏ

ՄԱՍՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆՔ
ՋԱՂԱՑՔՆԵՐՈՒ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ
Կը հաստատուին ցորենի և հաճարի նոր դրութեամբ աղալու յատուկ ջաղացքներ, Բրինձ կեղեւելու գործիքներ. Գարի փեճկելու և մաքրող աղօրիք. Ակօսող մեքենայք
ՇՈԳԵՇԱՐԺ ՄԵՔԵՆԱՔ
Քըլանով մը և բաղադրեալ դրութեամբ համեմատ յոյժ նուազ ածխի սպառելու երաշխաւորութեամբ։ Կիսաչոր մամուլք, արուեստական երկաթուղիք.
ՑՈՐԵՆԻ ՇՏԵՄԱՐԱՆՔ
ՋՐՀԱՆՔ

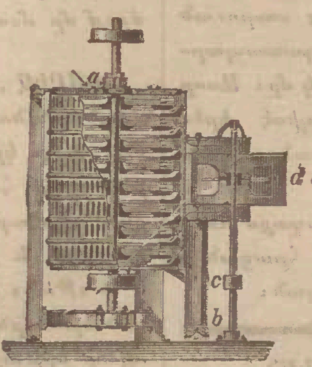

ՓՈՒԽԱՆՑՄՈՒՆՔ
Ըստ գերմանական կամ ամերիկեան դրութեան (Ռէյլէր).
ԱՂԻՒՍԱՐԱՆԻ ՁԵՒԵԶՄՈՒՆՔ
Աղիւսարանք կը հաստատուին Նըրմանեանց փառոյ համար երկաթեղենք. Աղիւսաշինք մեքենայք. Ճենապակեղէնի ապրանք պատրաստելու մեքենայք. Շարժուն վերամբարձք, փոխադրիչ մեքենայք.
ՊՏՈՒՏԱԿԱՁԵՒՔ ԵՒ ՋՐԱԲԱՇԽԱԿԱՆ ԱՆԻՒՔ
Ջրաբաշխական վերամբարձք, Հրաբուխական յարժիչ մեքենայք.

Աշխարհի ամեն երկրաց մէջ կը գրկուին, պայմաններն յոյժ գոհացուցիչ են։

Ընդհ. Ներկայացուցիչ Ժ. ՍԻՐԻՆԿՍՀԱԼՑ, Կ. Պոլիս, Կալաթիա, Սէլանիկ խան, 29.

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻՅԷ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ 6
1892 ՅՈՒՆՎ. 21 ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ 3

Վոսփորէն Իջնող շոգենաւեր

1 30 Պէպէք. Արնաւ. Գուրուչ. Օրթագ. Պէշիք.
1 35 Եէնիմ. Մեզ. Պէօյիւք. Թար. Եէնիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
1 30 Վանիք. Չէնկէլ. Պէյլէր. Գուզկ.
1 35 Պէյգօզ Բաշլըգ. Չուպգ. Գանլըճ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ.
2 10 Պէյգօզ Բաշլըգ. Եէնիք. Չպգլը. Գանլըճ. Պըյաճ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Արնավուտ. Չէնկլք. Պէյլք. Օրթք. Գզկճ. Խուկիւտար Պէշիք. Գապաթաշ
2 30 Եէնիմ. Մեսար. Պէօյք. Թարապ. Եէնիք. Իսթէն. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնվ. Գուրչ. Օրթք. Պէշիքթաշ.
2 50 Ռ. Ա. Գավ. Մեզարպ Պէօյ. Թարպ. Պէյգօզ Բաշլըգ. Չուպգ. Գանլըճա Ա. Հիս. Գանտլ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր. Գուզկ. Խուկւտ.
3 20 Եէնիմ. Մեզպ. Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Իսթէն. Միրկ. Պըյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք Արնվ. Գուրուչ. Օրթ. Պէշիքթաշ
4 30 Եէնիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Իսթէնիա Միրկէօն Պըյաճք. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնավ. Գուրչ, Օրթագ Պէշիքթաշ
4 35 Եէնիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Պէյգօզ Բաշլըգ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլէր Գուզկ. Պէշիքթաշ
6 — Եէնիմ. Մեզար. Պէօյիւք. Թարապ. Եէնիք. Միրկ. Պըյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնավ. Գուրչ. Օրթագ. Պէշիք.
7 — Միրկ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտ. Արնվտ. Չնկլ. Պէյլէրպէյ. Օրթք. Գզկճ. Պէշիք. Խուկ.
7 — Եէնիմ Մեզարպ, Պէօյիւք. Թարապ. Պէյգ. Բաշլըգ. Եէնիք. Միրկ Գանլըճ. Ռ. Ա. Հիսար Գանտիլ. Արնավ. Չէնկէլ. Պէյլ. Օրթագ. Գուզկ. Պէշիք. Խուկ.
7 45 Ա. Ռ. Գավ. Եէնիմ. Մեզպ. Պէյիւք. Թարպ. Եէնիք. Միրկէօն Ռ. Հիսար Պէպէք. Արնվ. Օրթագ. Պէշիկ.
8 45 Մեզարպ. Պէօյիւքտէրէ Թարապիա Պէյգօզ Բաշլըգ. Չուպ. Գանլ. Ա. Հիսար Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Խուկ.
9 — Պէօյիւքտ. Թարպ. Եէնիք. Իսթէնիա Պըյաճ. Ռ. Հիսար. Արնավուտքէօյ Օրթագ Պէշիկ.
10 — Եէնիմ. Մեզարպ. Պէօյիւք. Թարպ. Եէնիք. Միրկ. Ռ. Հիսար Պէպէք Արնվ. Գուրչ. Օրթ. Պէշիք.

Կամուրջէն Ելնող շոգենաւեր

3 — Պէշիք. Օրթագ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկն. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Մեզարպ. Եէնիմ.
3 15 Խուկ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար. Գանլըճա. Չուպգ. Բաշլըգ. Պէյգօզ Թարպ. Պէօյք. Մեզպ. Եէնիմ.
4 5 Գապաթ. Խուկ. Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլ. Չէնկէլք. Արնավ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար Գանլըճ. Միրկ. Եէնիք. Բաշլըգ. Պէյգ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մեզարպ. Եէնիմ.
4 15 Պէշիկ. Օրթագ. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար. Պըյաճգ. Իսթէնիա. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւք. Մեզարպ. Եէնիմ.
5 15 Խուկ. Պէշիք. Օրթ. Գուր. Արնվ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւք. Մեզպ. Եէնիմ. Ռ. Ա. Գավագ
5 20 Խուկ. Պէշիք. Գզկճ. Օրթագ. Պէյլէրպէյ Չէնկլք. Արնվտ. Գանտլ. Ա. Ռ. Հիսարը Գանլճ. Միրկէօն
6 — Գապաթ. Խուկ. Պէշիք. Օրթագ Արնավ. Պէպէք Ա. Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Պէյգօզ Թարպ. Պէօյ. Մեզարպ.
7 — Պէշիք. Խուկ. Գուզկճնճ. Պէյլէր. Չէնկէլ. Արնավ. Գանտ. Ռ. Հիսար Պըյաճ Գանլըճա Եէնիք. Թարպ. Պէօյիւք.
8 30 Պէշիքթաշ. Օրթ. Արնվուտ. Պէպէք Ռ. Հիսար Միրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Մեզպ. Ենիմ.
9 20 Պէշիկ. Օրթագ. Գուրչ. Արնավ. Ռ. Հիսար Պըյաճ. Եէնիք. Պէյգօզ. Թարպ. Պէօյիւք. Մեզարպ. Եէնիմ.
10 15 Գապ. Պէշիք. Խուկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկէլք. Գուրուչ. Արնավ. Գանտլ. Ա. Ռ. Հիսար Գանլճ. Միրկ. Եէնիք. Բաշլըգ. Պէյգօզ
10 20 Պէշիքթաշ, Օրթագ. Գուրուչ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար Պըյաճ. Միրկէօն Իսթէնիա Եէնիք. Թարպ. Պէօյք Մեզարպ. Եէնիմ.
10 5 Գապ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Գանտ, Ա. Հիսար Գանլըճա Չուպգ. Բաշլ. Պէյգօզ Թար. Մեզ. Ռ. և Ա. Գավագ.
11 10 Խուկ. Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկ. Վան. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլըճ. Չուպ. Բաշլ. Պէյգ. Թ
11 20 Պէշիքթ. Օրթագ. Արնավ. Պէպէք Ռ. Հիսա Միրկ. Եէնիք. Թարպ. Պէօյք. Եէնիմ.
11 30 Պէշիք. Գուզկ. Օրթ. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք.
12 — Պէշիք. Օրթագ. Գուրչ. Արնավ. Պէպէք.

ԼԻՒՆԻՕՆ L'UNION

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԱՆԱՆՈՒՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ ԸՆԴԴԷՄ ՀՐԴԵՀԻ ԵՒ ԿԵՆԱՑ
Հաստատեալ ի Փարիզ, իւր կեդրոնավայրն, Պանք փողոց, 15
ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻՒՂ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1828ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ	» 6,700,000
Գանձելի ապահովագին (Բրիմ)	» 63,770,000
1890ի հասոյթք	» 15,000,000
Հրդեհի վնասուց վճարուած	» 160,570,000

Պ. Պ.
Ա. Տ'ԷՅՇԹԱԼ, Ազգային երեսփոխան, Նախկին վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, Նախագահ Ֆրանսայի Հարաւային երկաթուղեաց ընկերութեան, ՆԱԽԱԳԱՀ
Ս. ՄԱԼԷ, Մալէ եղբարց Դրամատունէն, Նախագահ «Բարի-Լիոն-Միջերկրեայ» երկաթուղեաց ընկերութեան, Նախագահ Օսմ. կայս. Պանքայի, ՓՈԽ-ՆԱԽԱԳԱՀ ԼԻՒՆԻՕՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ.
Թ. ՕՏԷԼԻ, Նախկին դրամատէր, Նախագահ Վիէյլ Մոնթանեի և Էքինալի ածխահանաց ընկերութեան.
Ս. ՀԻՒՐՍԷԼ, Նախագահ Մէլիւզինի Ծովային Ապահովագրական ընկերութեան.

ՀՐԴԵՀԻ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Պ. ՇԱՌԼԸ ՌՕՊԷՐ. Նախկին պետական խորհրդական, ՏՆՕՐԷՆ
Պօլ Ժ. ՍԸՌԻԶ, Նախկին ելմտական քննիչ, ՓՈԽ-ՏՆՕՐԷՆ

Պ. Պ.
Ս. ՃԷՅՄՍԸՆ, Հօթինկեր և Ընկ. դրամատեարց տունէն.
Ֆ. ՄԻՇՕ, Նախկին Նախագահ Սէնի Առևտրական Դատարանին, վարիչ Ֆրանսական Պանքայի, վարիչ Ֆրանսայի Հիւսիսային երկաթուղոյն.
Հ. ՄԻՐԱՊՕ, Միրապօ Բաքար, Բիւրարի և Ընկ. դրամատեարց տունէն,
Ա. ԹԻՒՐՆԷՅՍԸՆ, Լանտի երկաթուղեաց Ընկերութեան վարիչ.
Ա. ՎԷՐՆ, Վէրն և Ընկ. դրամատեարց տունէն, վարիչ Ֆրանսական պանքայի, տեսուչ Ֆրանսայի Հիւսիսային երկաթուղեաց ընկերութեան, վարիչ Օսմ. պանքային.

ԿԵՆԱՑ ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆ) Պ. Պ. ԱԼՊԷՐ ՖՈՌ, Տնօրէն
ԷՕԺԷՆ ԼԸ ՍԷՆ, Փոխ-Տնօրէն

ԿԵՆԱՑ ՃԻՒՂ

ՀԻՄՆԵԱԼ 1829ԻՆ

Դրամագլուխը	Ֆր. 10,000,000
Պահեստի դրամ	» 93,8
Կենաց համար վճարուած	» 59,000,000
Ապահովագրեալ գումարը	» 243,580,000

Ընկերութեան դրամատեարք ի Կ. Պոլիս. ՕՍՄ. ԿԱՅՍ. ՊԱՆՔԱ

Մանրամասն տեղեկութեանց համար դիմել առ Մասնաւոր Տնօրէնն Կ. Պոլսոյ, **ՍԻՄՈՆ ՔԱՅՍԷՐԼԵԱՆ**, Կալաթա, Մահմուտիէ փողոց, Քամանտօ Պանգայի դիմաց, Երամեան խան, Թիւ 2